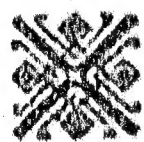

కందుకొత్తిప

శతావధానము

పత్మనాభాచార్యులకవులు

శ్రీ చింతామణి ప్రెస్, క్యు. హెచ్. ఇ. జి. 38

కాపీలు 250 27-9-46 రాజమండ్రి.

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

ఉ ప స్స

మూడువందలయేండ్లు పైబడు కాలము దనుక దక్షిణ భారత
ఖండమును బరిపాలించిన సంగమ సాళువ తుళు పోర్టుటి వంశస్థుల
చరిత్ర ఇందలి ఇతివృత్తము.

ఏ జాతి, ఏ జాతీయభాష, ఎంతకాల, మెంత ఉన్నతిమై, అనఘ
శించి తులకించెడినో; ఆ జాతి, ఆ జాతీయ భాష, లోకమున అంతటి
మహోదయముతో అంత దనుక తులతూగగలదనునది స్వభావోక్తి.
ఇది అనుభవజ్ఞులకు విశ్రంభనీయము. రాబట్టియే - “ఇదమంధతమః
కృత్స్నంజాయేత భువనత్రయం, యదిశబ్దాహ్వయం బ్యోతిరా
సంసారం నదీప్యతే.” ఆచార్య -దండి ఉపదేశమిట్లు శ్రేణు చాటుచు
న్నది - కావ్యాదర్శమున. నిజమునకు అదియే సువర్ణయుగము. అట్టి
శుభోదయ దర్శనమునకే ప్రజ సర్వదా ప్రయత్నించుచుండ
వలయును.

భావి దేకాభ్యుదయ విధాతలగు యువతీ యువకుల జాతీయ
జీవితములను జక్కబరచునది కావ్యము. కనుకనే ఈ -

“కావ్యం యశసే లర్థకృతే శివేతరత్నతయే
సద్యః పర నిర్వృతయే కాంతానమ్మిత
త యోపదేశయుజే.”

మ మ్మ టు డు.

Poetry reveals to us the loveliness of nature,
brings back the freshness of youthful feelings,revives
the relish of simple pleasures, which warmed the

strengthens our interest in human nature, by vivid delineations of its tenderest and softest feelings and through brightness of its prophetic visions helps faith to lay hold on the future life.

Channing.

ప్రాచ్యపాశ్చాత్య లిప్తెలుగెత్తి చాటుచున్నారు. దేశ పురోగమన మునకు ఉద్యమించెడు యువ ప్రజ, మహనీయులగు తన పూర్వికుల ఆమహోత్కృష్టపు జెయిదములను ఆకళించుట; ప్రప్రథమ కర్తవ్యము. ఆ నాడుగాక, అజ్ఞానహిమకణముల జెమ్మగిల్లిన తద్రక్తనాశము లకు గవోష్ణత చెనకదు. దేశశ్రేయోదాయులగు నవనవ్యాసృక్ ప్రోతః పూరములాకుల్య ప్రతోకులందప్పుడ పొంగి పొరలి జాలు వారును. కాబట్టి తాదృశమైన కావ్యోదయ మెప్పుడును దేశమునకు అవశ్యకమే. అయిన, ఆ కావ్యసంపద— “శ్రోతుర్మనో వశీకృత్య హితంవక్తీ సహేతుకమ్.” సాహిత్యసారము. పుట ౩. శ్లో॥ 15.

“Poetry, according to Milton's famous saying, should be simple, sensuous, impassioned.” Essays in criticism. P. 100. By Matthew Arnold.

ఈ ప్రవచనముల కనుకూలముగ ఉన్నప్పుడే లోకోపకారి కాగలదు. అప్పుడే— “విశ్వశ్రేయః కావ్య” మ్మను వాగనుశాసనుని ఉక్తి అన్వర్థమగును.

ఒకవైపున, గాకతీయాంధ్ర సామ్రాజ్యము మాటినది; మరొక వైపున భరతఖండము నిరంతర బాధలకు గురి అయి ఉన్నది. అట్టి విషమావసరమున, ఆంధ్రులకు తుంగభద్రాతీరము సుస్వాగత మిచ్చినది.

అంతట నుండి, తిరిగి ఆంధ్ర సామ్రాజ్య సామ్రాజ్య సంపదః బుర్రవడి

“పునశ్చీ” శీర్షిక పొదవెట్టుబడినది. ఇట్లే, తక్కటి అధ్యాయముల శీర్షికలును అర్థవంతములు.

అనా దా సందిగ్ధ సమయమున, హరిహరదేవరాయ లట్లాండ్ర సామ్రాజ్య సంస్థాపకుడను కీర్తి దొనకగలిగెననినః దాని కంతకు మూలము, కేవల భగవదవతారమగు ఆ విద్యారణ్య మహర్షి అండయే.

చివరి మూడుపంశముల వారును, అద్భుతముల విధితము. ఇక్కడ మొదటి పంశపు జన్మకథ గ్రహణీయము. వీరిపట్ల, జరిత్రకారుల త్రోవలు భిన్న భిన్నములుగ ఉన్నవి— కన్నడులని కొందరు, తెలుగు వారని మరికొందరు. మహర్షి— విద్యారణ్యు డాంధ్రుడని: శ్రీ. కం పీఠేశలింగంపంతులుగారు, తమ కవుల చరిత్రలో వ్రాసి ఉన్నారు.

ఆ సోదరులును, ఆంధ్రులనియే కొన్ని నిదర్శనములు పక్కాణించుచున్నవి. హరిహరరాయలు, బుక్కరాయలు: వీరు సంగమ రాజపుత్రులు. ఈ సంగమపంశ మాంధ్రీయమని ఈ— “These indications, al-though dim, point distinctly to the telugu descent of the Sangama line of kings”.

Eliot & Dawson. III P. 247. పంక్తి స్పష్టికృతి చేయుచున్నది.

ఈ—“The Government founded by foreigners was also supported by foreigners and in the Centre of canara, a Telinga court was supported by a Telinga army”. Wilks: vol. 1 P. 9. పంక్తియు, వారి ఆంధ్రత్వమును ధ్రువపరచుచున్నది.

మరియు- “Warrangal has fallen ..... but a branch of this family appears to have removed to Vizayanagar on the Tungabhadra and founded a

Kingdom there".....ఫెరిస్తా. Therefore, on the evidence of the Contemporary historian Barni, we are justified in ascertaining that Harihara and Bukka, the founders of the Empire Vizayanagar, were persons of Telugu Extraction. ....
Kampili and Vizayanagar. P. 26.

ఈ పంక్తులను తత్సమస్యను, పరిష్కరించుచున్నవి. ఈ అంశమును బలపరచెడు గ్రంథము లింకను కొన్ని కలవు.

ఇక ఇప్పు, డది విద్యానగరాండ్ర సామ్రాజ్య మనదగును. అయీ ముఖ్యకారణముల, బ్రస్తుత కావ్యమునకు “ఆంధ్రప్రతిష్ఠ” అని నామకరణము చేసితిని.

ఒరిస్సా రాజు తనయకు గృష్ణదేవరాయలకు, జరిగిన వివాహము పట్ల గొన్ని భిన్నాభిప్రాయము లున్నవి. అయిన, దిమ్మరుసునకు మేనల్లుడు రాయలకు సమకాలికుడు అగు నాదేశ్వ గోపమంత్రి వ్రాసిన ప్రబోధ చంద్రోదయ వ్యాఖ్యలోని ఈ—“ప్రతాపరుద్రస్య గజేశ్వరస్య పుత్రీం పవిత్రీకృత భూతదాత్రీం; ప్రత్యగ్రహీ ద్యః ప్రకటప్రతాపో భద్రాం సుభద్రా మివసాండవేయః. ”శ్లోకము పరమార్థమును వెలిబుచ్చుచున్నది.

సమకాలికుల ప్రవచనము లనతిక్రమణీయములు. అమె భర్తృ నిర్వాసితయై, కొంతదనుక ఏకాంతపాసినిగ రోజులు గడవబెట్టినట్లు

“The fact that the other two Queens figure prominently in some of the records of the reign, while the orissaprinCESS figures nowhere, lends colour to the tradition that she was neglectd”.

అదేకాలమున, ఆమె తన భర్తకు సందేశముగా బంపిన తుక్కు పంచకములోని ఈ—

“చరణ వనాంతే నవ మంజరీమ, స షట్పదో గంధఫలీ మణిమ్రుత్:
సా కిం న రమ్యా? స చి కిం న రంతా? బలీయసీ కేవల మీశ్వరాజ్ఞా.

శ్లోకమును తదేకాంత వాసమును స్పష్టికరించుచున్నది—ఆమెకు తుక్కు, అన్నపూర్ణ అను రెండు పేరులు కలవనియు, తుక్కు అనగా దుర్గ అనియు తజ్ఞులు నుడుపుచున్నారు. ఆ సమయమున ఆపే కడపజిల్లాలోని కంభమువద్ద త్రవ్వించిన తటాక మిప్పటికిని దర్శనీయమై ఉన్నది. ఈ కథ తత్వశ్రీ ఘట్టమున దర్శనీయము.

రామరాయలు చక్రవర్తి యని పలువురి అభిప్రాయము. అతడు కేవలము ప్రతినిధియే. అయిన, పేరు ప్రతిష్ఠలు గలవాడు: సర్వతంత్ర స్వతంత్రుడు. నాటి చక్రవర్తి సదాశివదేవరాయలు.

అందుకు— A few epigraphs from Miduturu in the Karnool district (Nos. 409, 410, 412-14 and 417 of 1926) mention two chiefs ..... as the King's (Sadasiva Devaraya's) feudatories. Annual Report on South Indian Epigraphy 1925-26 page 113 ఇది సాక్షి యనదగును. శ్రీ చిలుకూరి వీరభద్రరావుగారును తమ “అళియరామరాయ” లను గ్రంథమున ఇట్లే వ్రాసి ఉన్నారు. 1542-క్రీ. శ. ఇది అతని పట్టాభిషేక కాలము.

తాళికోట సమరరంగమున గడుంగడు బలాధికుడగు రామ దేవరాయని పతనమునకు పొదపెట్టబడిన పుక్కిటి పురాణములు కొన్ని ఉన్నవి. అవి కేవలము సత్యమారములు. అంతటి మహా బలిమిని పతన మూలక మొకటితో నగు కృత్యమురాదు. ఆ ఓటమికి మూర్తిగ కుట్రయే మూలమని ఈ— “These two Captains,

being of one religion with the four kings. who were Moores (Mahammadans), wrought means with them to betray their own king into their hands." Purchas, X, P P. 92—3. by C. Frederick. వాక్యము ఘోషించుచున్నది. అట్లు కానిచో, తప్పక ఆంధ్రులే గెల్చి ఉందురు. బహమనీ ప్రభువు లంద రొకటై వచ్చినను. అఖండ సామ్రాజ్య దౌరేయులగు ఆంధ్రులనట్లు కన్నెత్తియైన జూడజాల; రిక, గెల్చెక్కడిది? నిజమునకు వారికంతటి బలమును, లేదని ఇదే గ్రంథకర్త: "These four kings were not able to overcome this city and the king of Bezeneger"..... ఇట్లు వ్రాయుచున్నాడు. ఇది యంతయు, సమరశ్రీ ఘట్టమున జూడనగును.

దక్షిణ భరత ఖండము నంతను, విద్యానగరాంధ్రులు పరిపాలించిన ట్లే కావ్యము నుడువుచున్నది. అయిన, ఒరిస్సా భామినీపతులు లేరా? అను సందేహము జనింపవచ్చును పాఠకులకు. భామినీపతులపై ఆంధ్రుల పలుకుబడి చెలామణియైనట్లు, కృష్ణదేవరాయని చరిత్ర. సదాశివదేవరాయని చరిత్రయు, వేనోళ్ళ జాటుచున్నవి. ఇక, కళింగోత్కల రాజు కూడ, ఆంధ్ర కిరీటమునకు సామంతుడని ఈ—

"It seems, however, that the king of Orissa, one of those conquered by KrishnaDevaraya, acknowledged the sovereignty of Sadasiva, as we may deduce from the grant of 1558 of Timmaraja, described as son of the King of Orissa. Arvidu Dynasty of Vijayanagar. P 55. సూక్తి వ్యక్తికరించుచున్నది. కృష్ణదేవరాయని కాలమున గూడ. ఉత్కలరాజు తలవంగివట్టు చరిత్ర వ్రాటుచున్నది.

నేగునట్టి బయలు", ఇట్లు తనకవిజావిహారమున, విప్రవీగినామ మనుచరి
త్రతో. అంగ్లేయులకు భరతఖండమున నివసించ దాహనగిన మహా
దారుడు, మన తెనుగు చక్రవర్తి అని— "We know that in
1639 the King of Vijayanagar was named Ranga
or Sri Ranga,.....Mr. Day, the head of the
English trading station at Madras, obtained from the
King a grant of land at that place.....
on which Fort. St. George was afterwards con
structed". A Forgotten Empire. P. 223. ఈ పంక్తి
ద్రువపరచు చున్నది. ఇమ్యోడ, నేటి ఆంధ్రులు గర్వింప దగును.
ఇందలి ఇతివృత్తపు పరిమితియు ఇంతవరకే— 1335—1644 A. D.
ఈకావ్యము నిమిత్తము, పరిశోధితములైన ముఖ్య చరిత్ర గ్రంథముల
నిందు వివరించితిని.

రాజమండ్రీ. }
28-8-46 }

ద్వి వే ది న త్య క వి.
శరావధావి.

గౌతమీ గ్రంథాలయము: రాజమండ్రీ.

గ్రంథము.

గ్రంథకర్త.

హిందూ దేశకథాసంగ్రహము

(మహమ్మదీయమహాయుగము)

జీర్ణకర్ణాటకరాజ్యము

జీర్ణవిజయనగరచరిత్ర

A Forgotten Empire
(Vijayanagar)

The Arvidu dynasty of
Vijayanagar

కొవ్వట్టా లక్ష్మణరావుగారు

చిలుకూరి వీరభద్రరావుగారు

కుందూరి చాళ్యరచత్తుగారు

Robert Sewell.

The Rev. Henry Heras.

శ్రీరామనాలభక్తు ఘ్నక ఛాండాగారము: రాజమండ్రి.

విజయనగరసామ్రాజ్యమందలి

ఆంధ్రవాఙ్మయచరిత్ర 1,2 భా॥

అశ్వమేధామరాయలు

చేడుమళ్ళ అచ్యుతరావుగారు

విజయనగర వీరభద్రరావుగారు

ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్ : కాకినాడ.

రాయవాచకము

విశ్వనాథరాయనిస్థానాపతి.

Studies in Vijayanagar

polity

K. Eswara Dutt. M. A.

Kampili and Vijayanagar N. Venkataramanayya,

M.A.PH. D.

ARTS COLLEGE, Rajahmundry.

Yet-remembered Ruler of a

long forgotten Empire. S. KrishnaSwamiAyyangar

(KrishnaDevaraya of Vijayanagar)

Studies in the history of the third

dynasty of Vijayanagar. N. VenkataRamanayya. M.A.

Vijayanagar: origin of

the city and the Empire N. VenkataRamanayya. M. A.

P. R. COLLEGE, Cocanada.

Sources of Vijayanagar

Empire

S. KrishnaSwami Ayyangar

Social and political life

in the Vijayanagara

Empire Vol. 1-2

Dr. B.A. Saletore M.A.PH.D.

The Andhra Historical Research Society: Rjy.

Origin, Growth, and Decline

of the Vijayanagara

2.

పుగడ

పుగడ

పవతి.

A.

h

H, D.

1922

M. A.

M. A.

gar

H. D.

ly.

ulu

శ్రీ
కృతిభర్త :

శ్రీయుత బలభద్ర వెంకటరాజు,

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

స మ ర్ప ణ ము.

శ్రీ) గలవాడు, భక్తకుల శీతకరుం, డఱు లార్థవేది, స
ర్వాగమ తత్త్వముల దెలిసి నట్టి బు ధాగ్రణి, మాధురీ ప్రభా
వా గమృత ప్రశస్తల ప్రపంచ మయుండగు విష్ణుమూర్తి, శో
భా గురుదృష్టిమై గనుత, వైశ్యకులొద్భవు వేంకటాచార్యున్.

పడగళల గోత్రుడగు బలభద్ర వేంక
ట చల మను నాత డీ వంగడాన ముఖ్యు
డార్య భాషల నానక్తి నంది తిరుగు
వాడు గలవాడు దేవతాభక్తి నెపుడు.

వర్తకమ్మున, నిరతమ్ము బరగు వాడు
ఆత; డాతని అర్థాంగి ఆమె బాప
నమ్ము; వారల కిరువుర, కవతరించె
లలిత గుణియైన వెంకటరత్న; మవని.

అతనికి తత్సతీ తిలకమా అల సుబ్బును యందు పుట్టె దే
వత లన బెద్ద లన్న గడు భక్తి వెలార్చెడు వాడు, పాత్రతా
వితరణ మున్న వాడు, గుణి, వేంకటరాజు; సుసాధ్విసుబ్బురా
జునికి ధర్మపత్ని; సిరి సంపదలుం గలవా; డశేషతన్.

అతడు బొండాడ గంగయ్య ఇతని బెంచి
పెద్ద జేసిన వ్యక్తి; ఆ పెద్ద మనిషి
తాత ఇతనికి, తల్లికి దండ్రు; పేరు

పెద్దవాడై పుట్టె వెంకటరమణ, ఆ
 యన భార్య మంగతాయారు; పిదప
 రెండవ వాడై ధరిత్రి ఉద్భవ మందె;
 సూర్యనారాయణ సూను; డవల
 మూడవ పుత్రుడై పొడనూపె ఉన్నట్టి
 వారలలో, వీరభద్రరావు
 నాలవ వాడై జనన మూనె వారల
 యందు బ్రహ్మానంద; మవని యందు

ఇంక, ఆడు సంతన బ్రభవింఁచె బెద్ద
 కూతురై పుష్పవతి; చిన్న కూతు రయి జ
 ననము నందిన, దల రంగనాయ కమ్మ
 క్రమముగా నేటి; కీ వణి గ్దంపతులకు.

అనుకొన తే దొకప్పుడును, ఆంధ్రప్రతిష్ఠను నీకు అంకితం
 బొనరుతు నంచు; స్నేహమును, ఉండిన యల్లగుపింపదింతకున్
 మును పెటు జూచినన్ మనకు; బూర్తిగ ఆ పరమేశ్వరీ శుభే
 క్షణములె దీని కంతకును కారణ; మోయి, వణి క్కులాగ్రణీ!

అది, ఒకనాటి దీవ్య దుదయం; బల చోటు బజారువీధి; అ
 య్యదనున అప్పు, డేనును మ దాపుడు వెంకటరత్నమున్ గృతి
 ప్రదమును గూర్చు మంత్రణములం బడియుండ; అదేక్షణాఽబునన్

అతడు నందివాడకవి సంతకు మున్నె ఎరింగి యుంట, చా
నాతని నుండి నన్నును మ దంతరముం గ్రహించి, ఉల్లస
చ్చేతసుడై భవ ద్భవాము చెంతకు దోడ్కొని వచ్చె, నీకు వి
ఖ్యాతి ఘటించు పూనికి అపు; డద్యతనాంధ్ర కవిత్వభూములన్

అప్పు డెరిగితి, అతడు బొండాడ వారి
ఇంటి నరసింహ మని; భవ ద్వృద్ధి, కెపుడు
మలయ జూచెడు నీ మేనమామయని; వి
పశ్చి దభిమాని యని; బలభద్ర వంశ్య!

తొందరపుంబను ల్నడుమ దోగితొ లేదొ; అదేక్షణాన, మ
మ్ముం దగ మేడపైకి గొనిపోయితి; వంతట మేనమామ మా
టం, దులకించు అర్థము కడంట గ్రహించితి; వాపయిం గృతిం
బొందితి; వాంధ్రపుత్ర! పరువుంగల మానిసి వైతి; వింతకున్.

కట్టితి, పాండురంగనికి గౌతమి యొడ్డున ఆలయమ్ము; శే
వట్టి తఖండ సంపద గృహమయు డా తని గొల్చి; నేను, సా
మ్రాట్టుల కేని శేకొనగ రాని మహాకృతి నంద గల్గి; తీ
మట్టుకు, ధన్య జీవివి సుమూ; బలభద్రుని వెంక టాభిధా!

మన తెనుగుం బ్రదేశపు దుమా, మరలక బురణింప కుందునా?
ధనికులలోన వాఙ్మయపు దాహమొ; లేక, కపింద్రచంద్రులన్
ధనికతయో; చివిర్చి బహుధా పొదలాడిన: గాని, ఇంతకు
గనబడ దా అద్భుత; మనఘా! మన గడ్డ మహా త్మ మెటిదో!

కలిగిన దింత; ఇంక, తెను గమ్మకు గూర్చెడు ముద్దు పట్టినై
మెలగుము; నాది ఈ తెలుగు మేదిని, నాది తెలుంగు బాస లా
పలుకుల మాతృ భూమికి సపర్యలొనర్చుము; కాంచు మింతగా
గలిగిన దానకి ఫలము; గాంచుము, వెంకటరాజ! శ్రేష్ఠత.

చక్రవర్తుల నిండుసభల వేదికలపై
పొంగలించిన దొకప్పుడు తలిర్చి
విర్రవీగినది వృద్ధీకుల దర్బారు
లందున గొంత కాలమ్ము నిలిచి
ప్రతినిధిరచ్చలక గ్రాలె గొన్నా శృర్వ
గడ్డకు నాగరకత నమర్చి
తెగబారె మంత్రుల మొగసాలలం గొంత
దనుక స్వజాతీయ తను వెలార్చి
తెనుగు నుడికార; మిప్పు డా దినము లెల్ల
మారిపోయిన; విక, ప్రజా మందిరములె
మేలు కోవలె; మాతృ భూమిం గలట్టి
పూర్వ సౌభాగ్య, మపుడె పెం పొందు; నోయి!

మున్నూ రేడులు దక్షిణా పథము సంపూర్ణంబుగా ఏలి చే
కొన్నా రాంధ్రు లఖండ వైభవయశఃకూజ త్ప్రభుత్వోన్నతుల
ము; న్నా పూజ్య చరిత్రయే ఇది; ఇటుల్ పుష్పించె ఆనాటి ఆ

పు నః శ్రీ

శ్రీకారమ్మన జెంగలించు మెలికల్ రేకెత్తెనో యిందుము

న్నేకాలంబుననై న; జాగిలము లీక్షింపంగనే పారిపో

వీకుండేలున కీ మహద్భుత మనో వీర్యాది శౌర్యంబు, లా
హా! కన్పింపగ హేతువేమొ; విధి వాహ్యళి విధంబెట్టిదో!

అదిదాత్రీ మహిమంబకావలయు; తేదా, ఆంధ్రసామ్రాజ్యప్రా
గ్విధిపౌనర్భవలాభముండవలె భావి; మెట్టుకే మానో, ఈ
హృదయశ్రీ వెదజల్లు చున్నయది యెంతే దివ్య సంపుల్లి స
మ్మదితానంద ప్రసూనసౌరభ పయఃపూరమ్ము నేడిమ్ములన్.

ఇవి తుంగభద్రాపరిసర భూములు. అదుగో - ఆకవి
పించునది భువనేశ్వరీ ప్రసన్నులగు విద్యారణ్యుల తపో
భూమి. ఆవైపున గోచరమగునది మాకులదేవతలు
పంపావతీ విరూపాక్షుల ఆలయము. అది జగజ్జనని -
భువనేశ్వరి ఆయతనము. ప్రకృత మాపవిత్రస్థలమవశ్య
దర్శనీయము. హృదయ రవళియు నట్లే ఆవిష్క
రించుచున్నది.

మునుపటిస్వప్నమందుగల ముఖ్యవిశేషములిప్పువెండియున్
గనులకు గట్టినట్లుగనె గన్పడు చున్నవి; కాలమెప్పుడు
జనదొకరీతిగా ననెడుసామెత ఇయ్యడనిక్కమాయె రు
ద్రునివచన ప్రకారము గురుప్రవరున్ గనుగొంటి మాధవున్.

ఈప్రదేశము నందు జన్మించు నెట్టి
చెనట్టికై నను, ఎనలేని చేవకలుగు;
చూచితివికదా కుండేటి చోద్య పటిమ;
అసలు, దానికి అట్టి సాహసము కలదె ?

ఆంధ్రం బాంధ్రతయున్ సమస్తమును పాడైపోయె, ఆకాకతీ
యాంధ్రశ్రీ నశియించుటన్; ఋషివరేణ్య! నేటి మీ యాజ్ఞాలో
ఆంధ్రత్వము పరీమళించెడి; తదీయారంభమున్ నేడె న
ర్వాంధ్రుల్ మెచ్చగ జేయగావలయు; నిద్యారణ్య! ష్టమాస్తకన్.
అంతియేకాదు, భూపతివగుటనీవు
ఊహచేయవు; మన భరతోర్వి నేడు
పడెడు బాధకు మితిలేదు; పార్థివేంద్ర!
బాధ్యతాయుతమా ప్రభుత్వమ్ముతేమి.

ఒకసమయాన భారతమహోర్వికి బాలకవర్గమై ప్రపం
చకమున సాటిలేనిదని సద్యశమున్ గొనినట్టి ఆంధ్ర బా
తికి, విధి ఇప్పుడెట్టి గతిదెచ్చెనో చూచితే? ఆంధ్రరాజ! నీ
విక, దెలుగుం బతాక మొలపింపుము; రోజులు మంచి వింతటన్.

తమయశశ్చంద్రికా తపవియద్విధుల ఆంధ్రులు క్రీడించినట్టిదశలు
ఆత్మదోర్బలమున కరులు భీతి గుండదెన్లు వారవని దిద్దిపదినాలు
స్వప్రభావంపుసాభాగ్యవీచికలలో మనక తైలగనితడినయగాలు

హృదయ దృక్కుల ఆదృతిగదియబట్టి
ప్రకృతదివసాలతో జతపరచి చూచి
తెలుగు జెండా ప్రభలు వియద్విధి నెగయ
దిరిగి ప్రయతింపవోయి; పృథ్వీతలేంద్ర!

ఉదయాస్తాదల సేతు వింధ్యనగమధ్యోర్వీతలంబెల్ల, ఆం
ధ్రధరిత్రీ హృదయ ప్రభుత్వమున కార్యా! లొంగుకాలమ్ము ముం
దుదయింపంగల; దుద్యమింపుము, పతాకోద్ధానము జేసి; తె
న్లుదివాణమ్మును భారత ప్రజకు దిక్కుంజూపి పాలింపగఁ.

భవదాజ్ఞన్ శిరసావహించితిని, దేవా! మీరలత్యంతము
స్తవనీయుల్, బహుశాస్త్ర) వేత్తలు, ఋషీంద్రభ్యాతి సంపాదక
ప్రవరుల్, గావున; మీరు మంత్రిపదపీంద్రత్వమ్ము నందుండ, భా
వ్యవనీరాజ్యము నేలగా హృదయకావ్యశ్రీ మహాస్పెంతయు.

కనుక, దీనికి మీరలేకారణమ్ము
నేనిజూపించి వెనుదీయబూనవలద!
టంచు బ్రార్థన; పిదప, నిర్మింపబోవు
నగరమున, కాత్మనాము మొసగుము; దేవ!

అందులకేమి? కాని, ఋషినై ఒకమూల దవన్ముజేసికొని
చుందివసమ్ములన్ గడపుజోగికి, నాకు; ధరాధిరాజ్యసాని
బంధికమంతి) పీఠమిడవచ్చునో; ఇచ్చిన, రాజ్యతంత్రపుని

తాక్యలున్నారు; వారికీజోక్యమిత్తు!
వేని, హరిహరరాయ! లాభింపవచ్చు!
పిదప, నీకునుకొంచెము వేగడంగు;
తగినవానికి సాచివ్యధాత్రినిడిన.

మీకన్నన్ మహితాక్య లెవ్వరిక? సామీ! మీరలాత్మప్రభా!
స్లోకుల్ గామి వచింతురిట్లు; ధరణీ లోకమ్మునందెందునన్
మీకుం జాలినదిట్ట కన్నడునె? భూమీరాజ్య మంత్రీత్వమా!
ర్యా! కై సేయుము; నీవల్పర్హుడవు, విద్యారణ్య! ఎప్పట్టునన్.

జోగులు రాజకీయముల జొచ్చిన లాభములేదు; వారికిన్!
సాగదు తాక్యపుంబటిమ; చాలదు శక్తియు నంచు మీరల్!
లోగడ అన్నమాటలు ఛలోక్తులు; మున్నలమౌర్య రాజ్యల!
క్షీగతికి దివానెవరు? కేవలయోగికదా; ఋషీశ్వరా!.

పైకిచూచిన గొప్పినపాత్రధారి!
అతడు; చేసిన కార్యంబు లద్భుతములు;
వానికి బ్రతి నాటి ప్రపంచమందు!
ఉండెనే? వాడు మీవంటి యోగికాడె?.

సెలవిక, యోగిపుంగవ! వశీకృత సర్వదిగంత తత్త్వ! నీ!
వలన దెలుంగురాజ్యము సుభాసితమై మునుముందు బెంపుసాం!
పలరి తురంగ లింపగల;దాంధ్రులకు దగినంత స్వేచ్ఛ రా!

నరె లెమ్మలై పొనర్పవచ్చు దెలుగుత్మానాధ! మాయాశ్రమాం
తరమందీ దివసాంతముగ గడపి, అంతన్ రేవు మీయూరికిన్
దెరల్ వచ్చును; భారతీయులకు ఆతిథ్యావనం బెంతయున్
గరణీయముకదోయి! రమ్మగతశంకాయుక్త చిత్తుండవై.

అక్షయ నవ్యపద్ధతుల నాంధ్రప్రభుత్వము బాదుకొల్పగా
నీక్షనుగొన్న మీకుగులదేవులునా అలపంపయున్ విరూ
పాక్షులు నుండు ఆయతన మల్లదె; అక్షుడి యేస్వభక్తర
క్షేక్షిణి నాడపాస్య భవనేశ్వరి ఆలకు; మాంధ్రభూపతీ!

ఉదయమునలేచి కార్యంబులోలి దీర్చి
భావికార్యంపు సిద్ధికివారిదర్శ
నమ్ము జేసుక వచ్చుట నయము మనకు
గావలయుగాదె? తత్సహకారమిపుడు.

పెంతటిమాట! వచ్చుటకు ఏమి? కడుంగడు పావనమ్ములె
ప్రాంతములన్ బదంబిడుట లస్మదగణ్య ఫలస్మహోదయా!
కాంతిగదా; పదండిమరి, కాతుకమున్ మొలతెంచుచుండె, ఆ
శాంతయశోవిశాల! హృదయమ్మున ఈనిలయాలు జూడగన్.

ఉభయుల ఆననంబులమహోదయ పుష్పములుద్గమించిసా!
రభమిడగాదొడంగె; అనురాగపు బాష్పలవోర్మిబిందువుల్
మృగములయొ వారినెరిచూడ్కుల; భావిమహాంధరాజ్యపు

ఉ ద య శ్రీ

ప్రథమసాచివ్యసంపద్విష్టరంబునం,

దలరిమాధవబుధుండధివసింప।

ప్రాజ్ఞహీరాజ్యమ్ము ప్రథమానుజుండైన

కంపభూపతిచూచి కాచుచుండ।

హాసలభూరాజ్య మొర్మికన్నడవీర

బుక్కభూపాలుండు ప్రోచుచుండ।

వనవాసి ధారుణీభారముద్యచ్చక్తి

మారభూపతి పూని మనుచుచుండ.

ఆంధ్రవిద్యానగర రాజ్యమాత్మశక్తి

అవఘళింపగ స్థాపించి హరిహరుండు

దేశదేశాంతరముల ఆత్మీయకీర్తి

క్రమ్మబాలింప సింహాసనమ్మునెక్కె.

మాధవవిద్యారణ్యుల

సాధనమునరిపులగెలిచి సశ్రీకత్వా

రాధితగోవాపురిధా

తీర్థరుడాత్మీయమైన దేశముజేర్చెన్.

రాజ్యంబెల్ల సుభిక్షమయ్యె; రిపుగర్వంబీగ; రాజ్యమ్ము, సా

మాజ్యంబయ్యె; విధిప్రభువెలిగ; సంభావించెభాగ్యమ్ము; సా

రాజ్యంబో అనదోచె ఆఖరకు; ఆంధ్రశ్రీప్రకాశించె; స

దోభజ్యంబయ్యె మహీమహదశ; మహాభూపాలుకాలంబున

హరిహర దేవరాజుని మహాంధ్ర ప్రభుత్వములంతకంతకున్
 ఉరవగుచుండె; కన్నడము హోసలమున్నగు అన్యరాష్ట్రముల
 దరియ బెలుంగుభూమి బహు ధా పెరిగెన్ కలిసెన్ విశాలసా
 గరపటుతీరముల్; వివృతిగాంచెను ఆంధ్రులవర్తకం; బిలన్.

ఆంధ్రరాజ్య సంస్థాపకుడన్నకీర్తి
 ఆతనికిదక్కె; దయనభయంబొసంగె
 కాందిశీకావ నీంద్రుల; కాత్మపూర్వ
 కమ్ముగా: నాటి ఆంధ్ర భూకాంతుడతడు.

ఆతడు స్వీయనామము మహాంధ్రచరిత్ర పుటాంతరంబులన్
 పూత మెరుంగు లీనదగు పుత్తడి యక్కరపుందళ త్తళ
 ద్యోతిత కాంతిలోనతులదూగగ మాధవు పేరభక్తిమై
 ఆతరిహంపి దేవళమటంచొక దానినిగట్టె; నున్నతిన్

అతడు త్రిలింగభూపతి మహాధరణి పరిపాలకత్వ పుం
 జతురిమగల్గితా నొక ప్రశస్తపుటాంధ్ర మహీంద్రుడయ్యు
 న్మతివిడనాడ బోడు; నడుమంత్రపు భాగ్యమునన్ గలంగుగ
 ర్వితునిబలెన్; మహామహుల వృత్తము లెందుబరార్థముల్కద

కలగానయ్యె సమస్తలోకముల బ్రఖ్యాతమ్మునొకాకతీ
 యులఆంధ్రాభ్యుదయంబటంచు మదినెంతో మల్లడిల్లగొన్న
 శబదాదాగణి హృత్పరోవరము; అత్యంతమ్ము హర్షాంబు

అతని కరవాల మందలి ఆంధ్రతత్వ
మురవణించుట గాబోలు, ఓడిపోయె
నాటి ఢిల్లీప్రభువు; తెన్నుధాటి నాటి
జడములనుగూడ, ఉరళింప సాగ నేమి!

వంశశ్రీ

హ్నోసల పాలకుండయి మహానన్నతిగాంచిన బుక్కరాజు సిం
హాసన మెక్కిబిమ్మట; మహామహుడై అరిరాజ వీరసం
తానకుడై దిగంత వివృతామలకీర్తి విశాలుడై దయా
భాసితుడై మహాధృజనపాలనతత్వ సమర్థ గామియై.

ఈ నరనాయ కాగ్రణి అహీనదయాహృదయుండునై తెలం
గాణపుగాకతీయనృపకాంతులకు సమరాస ఊతగా
దాన పరాక్రమించె; దనధాటికి; శత్రువు లోహటింప, ధీ
శ్రీనరనాయకాదులు మరీమరి, ఆత్మల బిచ్చలింపగన్.

పోటీలేని బలిష్ఠు డప్పటి మహాభూపాలు రం, దుద్భటా
ర్భటారి ప్రళయాంతక, ప్రముఖు, డీ రాజువ్య; డెన్నేసియన్
బాటించెన్ స్తవనీయకృత్యములు; సంభావించె దా శైవపుం
బాటంబట్టియు, అన్యమార్గగుల; ఏర్పాటించె విద్యత్క్రియల్.

ఆరజపుంగవిత్వముహూయల్ పచరింపగ జెప్పితత్క లో
ద్ధారకుడైన నాటి కవితాపతి నాచనసోము; డాంధ్ర పు
ధ్వీరమణుండితం, డెగయుదెంచిన భక్తి నొసంగినట్టి జా
గీరుల, దొంగలించి వెలిగెన్; అది ఎట్టి సువర్ణకాలమో.

శారీదేవి వీర బుక్క మహీపాలుని అర్ధాంగి. రెండవ

హరిహర రాయలు ఈమె తనూభవుడు. తండ్రి తరు

వాత ప్రభుత్వ భారము వహించి నిరుపమ శూరుడై

జితేడు. దక్షిణ భరత ఖండము నంతను స్వాధికారమున
ఉపగలిగిన రాజ్యవర్ధనుడు. మతాంతములను సతము
నమైక దృష్టిగాంచిన సర్వమత సహిష్ణుత గలవ్యక్తి.
విద్యాదేవి ఇతని కాలమున నిరంకుశము విహరింప
గలిగినది. న్యాయము పరిధి విల్లినది. ఈ యనకు చోళ
సాంధ్య మహిమలు సమిత్సరాజుత్తులైన కరదీ కృతు
లు. గోవా నగరాధీశ్వరులును అట్టివారే. దేవాల
యాదులకు బహు భూములను దానము చేసిన విశ్వ
దాత ఈమహిపాలుడు. శ్రీమతి మల్లంబిక గీరి పట్ట
మహిషి.

అతని పుత్రుడు విజయబుక్కాన నీంద్రు
డగుట కత్యంత దుర్గమంబైన ఆంధ్ర
విజయ నగరాననీ రాజ్యపీఠమెక్కె
నంత; పౌరులు ప్రహ్లాదమందునట్లు.

విజయ నగరం బడెంతయు బెంపుబెంది
పశ్యదార్యుల నేత్రసంపత్తుకాగ
మల్లడించుచు నుండె ఈ మనుజువిభుని
కాలమున; అది నాటిసంస్కార మేమో.

ఈ త దానాడు పూని త్రవ్వించినట్టి
పంట కాలువ అచ్చోద భాగ్యశాలి
నాటి ఆంధ్రత్వగరిమ మీనాటి దాక
చాటుచున్నది తెలుగు బజారులందు.

దురమున మూరులకదునిమె; తూరుపుదేశపు పెత్తనమును ల
బరచుకయుండె; దివ్యమగు పద్ధతి నొక్కటి ఆనకట్ట నే
ర్పరచెను తుంగభద్రకు; సరాసరి తండ్రికి ఉద్దియై ప్రజా
దరమువహించె దెన్లువనుధాపతి ఈతడు; నాటిరోజులన్.

పిమ్మట గొడదేవప్పధివీ పతి తత్సహజన్ముడాంధ్రరా
జ్యమును ఏలబూనె; తదనంతరమాతని పుత్రు డౌదలన్
ముమ్మరపుందమిక్ విజయభూపతి పూనె; అనంతరమ్ము మూ
ర్తిమ్మున దాలె బ్రాథ వసుధాపతి తత్తనుజం డఖిన్నుడై.

కడపటి కాకతీయ మహి కాంతునకున్ దురమందు దోడుగా
వెడలి మహోగ్రతక్ రిపుల వీచనుడంచి తదీయరాజ్యమున్
విడివడజేసె ప్రాథప్పధివీపతి చిక్కులనుండి; రాజ్యమున్
గడలుకొనన్ జరించె; సమకాలపురావుతులోడి మ్రొక్కగక్.

ప్రజలన్ వెంపరలాడి దేశగతసాభాగ్యమ్ము నూడ్చు మహా
ధ్వజముం బాతిన నేటి కట్నపువిషాదం; బప్పుడుంగూడ, ఆ
రజపుం బాటలు దీర్చియుండగ; దదార్భాటమ్ము భేదించి
ర్వజనీనుం డయి దేశదేశముల సంపాదించె; గీర్వన్నతుల్.

పోర్చుగల్ పారశ్శకాది భూమిపతులు
బహుమతులనిచ్చి దూతలబంపు చుండి
రితని ఆస్థానమున; కీ మహీంద్రుకీర్తి
చంద్రికల తోట, కెట్టి ప్రశస్తికలదా!

ఈ ధరణీశ్వరుండు కలిపించిన ఓలగమం దశాస్త్ర వా
గ్వాదములొన డిండిముని గర్వముమాన్చె మహామహుండు శ్రీ
నాథుడు; దానికి నృపతి నచ్చి కవీంద్రుని ఓలలాల్చె శో
భాధికమైన పరాక్తికవి భాసితశాల; పసిండి కానులక.

శీతల గంధ వాహముల చెల్వపు హాయికి దారి జూపువా
కైతల రాణి మేల్మినుడి కారపు రాచరికంపు పంట భా
షాతురకొటి తృప్తిపడు నట్లుగమించె; దదన్యనత్కళా
వ్రాతమునున్ ఫలించె; జన పాలుడు వీని ప్రభుత్వదక్షతన్.

విలయము లేని దైర్యపరివీత నృపాగ్రణి ప్రాథదేవరా
యలు; తదనంతరం బతని ఆత్మజ ముఖ్యుడు మల్లికార్జునుం
డిలధరియించి కొంతవడి నేలె; బ్రభుత్వముచేసె ఆపయిక
గల ధరణీశ్వరానుజు డ; ఖండముగా నొకకొంతకాలమున్.

అల విరూపాక్ష నృపతియనంతరమున
అతని సేనానిరి భీకరాశ్వుండు
దండి గలయట్టి సాళువ గుండవంశ

ఈతని కాలమందు సుకవీంద్రులకుం దగినంత ప్రోద్బలం
బాతతమై లభించె; గృతినందెను జైమిని భారతమ్ము ఈ
భూతలనాయకుండు; పరిపూర్ణముదావహుడై, సరస్వతీ
మాతృనయాపుడై న, కవి మాన్యుడు పిల్లలమట్టి దేర్పడన్.

పండితు డైన సాళువనృపాలుని పిమ్మట, రాజ్యలక్ష్మీను
ద్దండుడు. తుళ్ళ వంశమున దద్దయుముఖ్యుడు నర్సరాయ, లా
ఖండల కల్పుడై కొని అఖండముగా ఒక వెల్లు వెల్లె; బ్ర
హ్మాండము గా గవీ డ్వన విహారములం బొనరించె; నెమ్మికన్
నంది మల్లయ్య కవియు అనంతరమ్ము
ఘట సింగయ్య కవియును గలసి వ్రాసి
నట్టి అల వరాహ పురాణమందె గృతిగ
ఇతడు నరసింహదేవ పృథ్వీశ్వరుండు-

తిప్పాంబ, నాగమాంబ, ఓబాంబిక: ఈమువ్వుడు నరస
రాయని పట్టపుదేవులు. వీర నరసింహరాయలు తిప్పాం
బకు బుత్తుడు. శ్రీకృష్ణ దేవరాయలు నాగమాంబకు
జనించిన పుత్రోత్తము. అచ్యుతరాయలు, శ్రీరంగ
రాయలు: వీరు ఓబాంబికా తనూ భవులు.

వీరనరసింహరాయ పృథ్వీశ్వరుండు
పండితుం డైన నరసభూపాల వరుని
పిదప బట్టాభిషిక్తుడై విజయ నగర

తీటలడంగి ఆంధ్రనృపు దీధితికిన్ గరముల్ మొగిడ్చు క
రాటక భూపతుల్ వద విహారమునన్ మితి మీరిపోయి స్వే
చ్ఛాటనముం బొసర్ప; అను జాధృత శౌర్యమహాస్పృశన్దదా
ర్భాటముమాన్పగల్గె మన రాయలు; తెల్లనసీబు వేర్వడన్.

సాళువ తిమ్మరాజు, పరిషత్తున పూజ్యుడు, రాజరాజు పే
రోలగమందునున్న అనురూపపు మంత్రుల ముఖ్యమంత్రియై
కాలము బుచ్చుచుండ; తుది కాలమునందొకనాడు, ధారుణీ
పాలుడు డాయ బిల్చి యిటు పల్కెను; స్వార్థపరాంతరంగుడై.

నాకవసాన కాలము కనంబడుచున్నది; తమ్ముడన్ననో
తేకువజూపి ఈసకల దేశమునేల గలట్టిదిట్ట; మం
త్రీ! కొమరుఁడుకాంచునెడ ఎంతయుగుట్టడు; కాన, వానినికా.
వీకకొలంది, నీవ పృథివీశ్వరునిం బొనరించి కాచినన్.

కావున, గృష్ణరాయని మకామునకేగి, తదీయనేత్రముల్
చేవదలిర్పబీకి, దయసేయుము, నాకెటజూపగా; మహా
భీవర! దాన, గుట్టని అధీనమగున్ ధరయెల్ల; గృష్ణరా
జేవిధివైన అప్పుడెదిరింపగ బాలడు; తథ్యమింతయుకా.

నీకుసహోదరుండు; ధరణీశ్వరపుత్రుడు; పండితుండు; సు
శ్రీకమనీయమూర్తి; ఉరరీ కృత సర్వజన ప్రియుండు; రా
జా! కలయందుసైత మెదురాడడు నీ; కటువంటి సద్గుణ
హాకి బిల్గుల్ పోవర; అనురూపమై నీకు; దెలుంగు పత్రీ!

అతడు భవత్తనూభవుని కంటెనఖుడుడు; చక్రవర్తిగా
గుతలమునేల గల్గెడి అకుంతిత తేజుడు; రాజ్యవృద్ధినా
యతముగ బోహణింపగల ఆంధ్రమహీమతు; డట్టిసూరునిన్
గతమొనరించినన్, దమకుగాక, మరేరికి లోటు? భూవరా.

ప్రకృతము మీరు నాహృదయ వాక్యమలక్ష్మ్యముచేసి కృష్ణుని
వికృతుబానర్తురేని; తమ వీరిడిసేతకు నేటి ఈప్రజా
సకలమెకాక, భావిన్యపజాలకమా నిజ వంశమెల్ల; ఆం
ధ్రకువలయేళ! మిమ్ముకవిధంబగు భావముతోడ జూచెడిన్.

అదియునుగాక, భూప్రజలకందరికిఁ హితుడైనవాని ఈ
విధముగ వేపకూడ; డటువేసిన, ముప్పుఘటిల్లు; నెండియున్
ప్రధితు, డతండు, దీరుడు, పరాక్రమశాలి, కవీంద్రు, డట్టి శె
ట్టిదుడలరారినన్, దమకడిందికి ఊతగదా; మహీశ్వరా!.

తనయుడు గద్దెనెక్కివసుధాపరిపాలన చేయునప్పు, నీ
అనుజుడు రాజ్యలోభమున ఆత్మజనేవిధి మోసగించునో
అని అనుమాన మొంది ఇటులంటివి; కాని, మహాశయుండతం
డని ఒకయింతయున్ దలప; వక్కట! ఆతని పుట్టువెట్టిదో!

ఏలికవైతి; ధర్మువు గ్రహించిన వాడవు; పెద్దయింటిధి
శాలివి; అట్టి నీవిటులనత్కృతి చేయగనోపుదయ్య; భూ
పాల! రదీయమైన అపవాదొక మీయదెకాదు; మంత్రకిన్

పలికినమాటకున్ బదులుపల్కి యధేచ్ఛగ రాజరాజ నా
జ్ఞులు వృథచేయు నేరపు మజా చవి చూచెనొ; లేక, వెంటనే
మొలకువతోడ స్వార్థపు ప్రమేయమునం దుపపత్తి చూపెనొ;
తెలియగ జెప్పవోయి! సుమతీ! బలుపారిన నిశ్చయమునన్.

ఇతడు స్వార్థోపపత్తి వాంఛించి నన్ను
గూడ తర్జింప నమకట్టె; కుతల పతుల
వద్ద గుమ్మరిపురుగుల పగిది తిరుగు
వారికే కద రోజులు; వసుధ నరయ.

స్వైరత గోలుపుచ్చు సచివత్వ మొనర్చుట కంటె సత్కిరీయా
ధోరణి దేశసేవ దులదూగుట మంచిది మమ్మునంటి స్వే
చ్ఛారతులైనవారికి; విశాంపతి మీ అభివృద్ధి గోరి ఈ
తీరున. బల్క; వ్యర్థపు గతిన్ బచరించెడు కోపనుండన్.

రావులు మీరు మీకడ నిరంతరసేవకవృత్తిమాది; ధా
త్రీవర! కావునన్ దమ అధీనము సర్వము; రాజరాజ నా
జ్ఞావిధతత్వమున్ దెలియజాలని జాల్ముడ గాను; కాని, మీ
భావిని గోరి ఇట్లురక పల్కితి; చెప్పడిదే పొనర్చెదన్.

బలుపారన్ సచివుండిటుల్ పలుకగా ప్రత్యక్షమై యెంతయున్
బలకాయించె బ్రహ్మమాత్య; ముఖభావంబందు నుత్సేకపుం
దళుకుల్ వెల్లిగొనెన్; ఒకానొకకథా ధామంబు పాలించె దృ

లు. డగుభిక్ యాపై వాగ ని. అనేక-వ్ భావ ము కేవల భావక

మలగొనియున్న మానస సమంచిత హర్షము వ్రే గొకింత అ
గ్గలముగ నూలుకొన్న వెనుక, సచివాగ్రణి! నేటి కాత్మ సు
త్తల మడగె; ముదావహము తద్దయు గూర్చినవాడవైతిమో,
కలఘురయంబునక జని ఎకాయెకి రమ్ము; మన్వసిద్ధిమె.

అని నృపుడు పల్క దిమ్మరా జతని మొండి
పట్టుదలకు నెగయుదెంచు బలుపువంత
గురుతులక బైకి కనబడకుండ అల్ల
నల్లనన్ గడివెలుపల కరిగె నొదిగి.

అపు డొకకొంత సేపు మదియందు నడావుడి తాండవించె; అ
చ్చపుగనుదోయి జీకటి బజారులు దీరిచి ఆవరించె; నుం
త్రిపురుషమాలి; కంత, దిమిరీకృత మేఘ తడిదగ్ధిన్ మనో
విపి నొకభావరేఖ బొదలించెడు పంక్తివెలుంగు దోచగన్.

పరిమితి లేని ఉత్సుకత భావపరంపర జొకళింపగా
త్వరపడ నుత్సహించుపదపద్ధతిలో నొకయింత తొట్రుపా
టెరియగ; మంత్రీమాలి అల కృష్ణనృపాలు నివాసమందిరాం
తరమున కేగి కాంచె; జనతాప్రియు భావినుహానృపాగ్రణిన్.

సేమమె? సార్వభౌమసుత శేఖర! నాజను పల్కు నోటరా
నేమొరవంత మోమున అహీనకళాకృతి అంకురించి హృ
ద్ధామము జొచ్చి వద్దని పదంబుల వారధి గట్టబోవ గా

నుడివిసదంతయన్ విని కనుంగవ నెన్నని బాష్ప బిందువు
గడలగ రాజపుత్రుడు ఎగాదిగ మంత్రవ ర్ణయ జూచి
త్రుపడియున్న నెమ్మచము తాలిమి దేర్కొనగా; బదాలు
ట్రెల; వదనంపు స్వేదకణ లేఖల తస్యము దోష; నిట్లనె.

నాయెనరించు తప్పులు కనబడ దెల్పుడు దిద్దుకొందు శ్రీ
ద్ధాయతభ క్తి; ఇట్లురక ధర్మపు వీడి మదీయనేత్రముల్
తీయగ బాడియే? వసుమతీశ్వరు లిట్టి అనుజ్ఞ లిత్తురే
ఏయెడనైన? న్యాయమున కిందు గృహంబులు లేనె? ధీవరా!

రాజులు చెప్పెబో, సచివరాజ! స్వతంత్రుడనైన నీవును
ఓజవలిర్ప గూడదని ఉర్విపతిన్ దగ మందలింప లే
దా? జవనత్వముల్ తొలగెనా? అదికాక, తనున్ సతమ్ము అ
వ్యాజపుభక్తి గొల్చు అనుజాగ్రణి; నగ్రజాడిట్లు చేయునో!.

పతితంబైన స్వతంత్రభావలగితైశ్వర్యంబులన్ దోగు ఈ
చతురంతాధిపులింట బుట్టుకలు నీచంబైన పాపమ్ము లే
క తటస్థింపవు; పేదకుందు సుఖమున్ గాన్పింప; దేమాత్రమో
స్థితి యున్నట్టి గృహస్థు డెంతటి సుఖోద్దీప్తుండో! ఉర్విస్థలిన్.

పరవాలే దిప్పుడైన, నామదిని అప్పజీ! మహీరాజ్యసం
భర మీయాదల దాల్చు ఉత్సుకత ఏమాత్రంబు లే; దా నయి,
స్థరణీభోగములం ద్యజించి యిదె సన్యాసిత్వముం బూని ఏ

అరయిక లేక, కేవలము స్వార్థపరుండయి, అన్నగారు నా
పొరిగొనజూచు ఈజతనముం గనగా వెరగొందుచుండె అం
తరమిపు; డెప్పుడైన వసుధాస్థలి గోరినయల్లొకింతయున్
గురుతగుపింప; దైనపుడు, కూడునె? రాజున కిట్టి యోజనల్.

పలుకవదేమి? నీవును నృపాలుని మాదిరి నాపయిన్ రుషా
విలత వహించితో; సచివవీర! నిసర్గదయన్ దెమల్చితో
బలిమి, మహీంద్రునాజ్ఞ నిరవాక మొనర్చుట తప్పమిన్; విప
చ్చలితు ననుం గనుంగొనియు సాంత్వనముల్ పచరింపవేలొకో

ఏమియును లేదు; కాని, పృథ్వీశుముదల
ముదలసేయమి ఎంతయు మోస మొకట
జిన్నతనముననుండి నిన్ గన్న పుత్రు
పగిది జూచుట నెవ్వగ తిగుచు నొకట.

నిరవధిక ప్రభుత్వమున నెక్కొని యున్న అపార ధారుణీ
శ్వరుడత; డీవొ సద్గుణవిశాంపతిపట్టివి; వారియాజ్ఞ స
త్వరపరిపాలనీయము; భవత్తునురక్షణమో అవశ్య మె
ట్లరసిన; ఇప్పు చీకటికొటారుల జిక్కితి నోయి పుత్రకా!

అన్నిట బెద్దవాడవు; మహాశయముల్ గలవాడ; వాంధ్రరా
జ్యోన్నతి క్రొమ్మెరుంగుల మహోజ్జ్వలమై తులకించు నీదు వి
ద్రన్ముతనామధేయ; మిక, తప్పక చేయుము రాజునాజ్ఞ నీ

నీకు గల జ్ఞానమందు గనీన మింత
కలిగియున్నను బాగుండుకాదె? నృపుడు;
పాపకర్మకు వెరవని ప్రభువు నాజ్ఞ
వమ్ము గావించినను వృజినమ్మురాదు.

కావున వేరొక తెరగున
భూవిభు నూల్కొనగ జేయ బోయెద; తుది, నీ
భూవిభవము నీయదియగు
శ్రీవరదా! కృష్ణరాయ! సెలవిక; దేవా!.

కలడు గదా నృపాలున కొకండు కుమారుడు? వాని దక్కి ఈ
తెలుగు ప్రభుత్వ మన్యుని సుధీనిధి! ఏక్రియ జెందు నన్ను? మే
లొలయునె? ధర్మపుష్ విడిచి ఉర్విపతిన్ దగ మోసగించి భూ
తలమును బల్మిం లాగుకొన; దజ్జనృపాలుర కేరికేనియున్.

భూతల రాజ్య భారమును మోయుటకున్ సకలైక ధర్మదృ
గ్జాతి సమర్థు; డాతడు ప్రజాదరముం గలవాడు గావలెన్
భూతదయాబలంబుల బ్రహ్మార్థుడు గావలె; జెప్పరాదు కా
నీ, తమవద్ద నయ్యవి లభించెడు నన్నియు గూడ; ధీనిధి.

మీకు నాపయి నున్న నెమ్మిక కొలంది
వ్యవహరించెద రిట్టు లప్పాజి! మీర;
లంతియేకాని; నేనొక అధికుడనె? కు
తలమునంగల పోటుబులు గలవన

ప్రతిపక్షమున
ప్రతిపక్షమున
ప్రతిపక్షమున
ప్రతిపక్షమున

మరియున్ భూప్రజయెల్ల నిన్ తెలుగుసామ్రాజ్యాధిపుంజేయ సం
బరముం జెందుచు నున్నదిప్పుడు; ప్రజావాదంబు పాల్కమ్ము భూ
నరులొవారికి; మోస మట్లయిన, ఆవం తేనియుంగూడ కా
దరయన్; పోయెద ఆజ్ఞనిమ్మిక, తెలుంగాధీశ! విద్యత్కవీ!

అని వచియించి మంత్రీవరు డల్లన గృష్ణుని బాసి మేక క
ళ్ళను గొని రాజరాజ శిబిరంబునకుం జని చూపగా; నతం
డను పమహర్ష భారమున అన్నకొనన్ పెదతమ్ము కన్నులే
అని మది విశ్వసించి కొనియాడె నమాత్యు; ననేక రీతులన్.

ఉబ్బిన హర్షరేఖలు ముఖోపరి నట్టిటు నివ్వటిల్లి కే
ళ్ళుబ్బగ; రాజరాజుకడ ఉత్తరువుంగొని లోనలేచు పే
రబ్బరపాటు లోపలనె అల్లనడంచుచు; రాజవాసమున్
నిబ్బరమైన చూడ్కిపురణింపగ వెల్వడె మంత్రీ అంతటన్.

మ హా : శ్రీ

ఒకసమయాన మంత్రి తనయున్న గృహలోపవనాంత భూమిలో
నికి జని; మానసోత్సవము నేత్రమహస్సును పొల్చుచోట; ఒ
ద్ధికమెయి గూరుచుండి; నడతెంచెడి ఊహలలోన: గృష్ణరా
జక ధరణీంధ్రుడౌ; నతని కించుక బోధ యొనర్పగా దగున్.

అని యొకఊహ మానసమునందున నిల్వగ; మంత్రిగాదు, ది
గ్గున అటనుండి లేచి తనకుంగల మస్తులు జేతకాడు తే
ననువుగ దాల్చి మోసల దయారయి నిల్చినగుర్రమెక్కి కృ
ష్ణుని భవనమ్ము జేరగ అనూనరయంబున ఏగ; ఏగినన్.

ఎమరయి వచ్చి స్వాగతము నిచ్చి కడుంగడు దోయిలించి అం
త, దనగృహంబులోనికి యధావిధి తోడ్కొచ్చి గౌరవాననం
బు దగనొసంగగా; సచివముఖ్యుడు, కూర్చొని లేతనస్వ త
ద్వదనకళాగృహల జెలువారగ; గృష్ణునిమోము పూచుచున్.

ఒకడు రహస్యపున్ వచన మున్నది నీ కెరిగింప నిప్పు; డం
దుకె ఇట కేగు దెంచితిని; తూర్ణముగా ఇటు లేచి రమ్ము నీ
వొకపరి; రాజపుత్ర! అని ఉక్తుల బ్రేమరసమ్ము చిప్పిలన్
వికసితభావముల్ వదన వీధుల లాస్యమునేయగా ననెన్.

అనినన్; వెంటనే మంత్రి శేఖరుని డాయన్ వచ్చె దా బూర్వపుం
జనపుంజేసి నృపాలపుత్రు; డటు రా, సర్వస్వతంత్రత్వమున్
గొని వేసెన్ ఒకచెప్పదెబ్బ నత డా కుర్రన్; పడెన్ గ్రింద గ్ర

తదుపరి ఒక్కమారుగ ఎదన్ జనియించిన దుఃఖముబ్బి పె
ల్లిదమవగా; గనుంగవ బొరింబొరి నశ్రులు చిందువంద; గ
న్గదిక స్వరంబులం బొదుగ; గొగిట జేర్చె నృపాలసూను నా
ప్రథితుడు: ఎంతనొచ్చితివో రాజసుతా! యని బుజ్జగించుచున్.

కొంతవడి కాంధ్రరాట్నాను డం తరమున
దెప్పిరిలి; మంత్రమోమును దేరిపార
గంటి కొలికల కన్నీటి కణము లెగయ
గాంచె; గతినుల కైన అక్కటిక మొలయ.

అప్పటి ఆయవస్థకు మహాత్ముడు డెందము తేమగిల్లి; లో
ముప్పిరిగొన్న ఉమ్మలిక పొంపిరివోవగ; భావతత్వమున్
జెప్పెడు మోమునన్ ననుపు జిందగ; ఓ ప్రభువుత్ర! నేటి నా
తప్పు క్షమింపరాని; దిక, దండ్యుడ; నొనని పల్కె నొత్తుచున్,

పలుకగనే మహాంధ్ర జనపాల సుతుండు—సుధీవరేణ్య! నీ
సలిపిన చేష్ట మంచిద; నిజమ్ము ప్రమాదము లేదు; పెద్దవా
రలపని ఎట్టిదైన నతులంబె కదా అని పల్కె; నమ్రపుం
దళతళ లాననమ్మున బదార్థపు భావములెంచి చూపగన్.

అది విని, తద్విధేయతకు ఆదటవోవక, మాటిమాటికిన్
కదిసినప్రేమ రాట్నముని గొగిట జేర్చుచు; ఇట్టిసద్గుణ
ప్రథితుడు రాజ్యపీఠిక నలంకృతిజేసిన, ఆంధ్రమేదిని

అని ప్రమదంపు టూహ హృదయమున ఏచి తల్లిర్చి విచ్చగన్.
 ఘనుడు—మహీంద్రజానన మెగాదిగ జూచుచు: రాజపుత్ర! నీ
 వనయ మఖండసౌఖ్యముల నందుచు ఏచిన చక్రవర్తికిన్
 దనయుడ; వెట్టి కష్టమును దక్కొని యుండని వాడ వింతకున్.

బహుజన పాలనం బరయు పార్థివచంద్రుడ మౌదువింక; నా
 డహరహమున్ ద్వదాక్షి నడయాడెడి వారమె కాని; నీకు ఓ
 సహృదయ! బుద్ధి చెప్పుటకు జాలెడివారము కాము కా
 న, హృదయ వీధి ఈపని కనబడ, నిట్లునరింప వచ్చితివ్.

ఈపని బోహణించుటకు ఏమి గతంబని నీవు నన్ను శే
 డోపక పృచ్ఛ సేయ దగు; ఉత్తమనాయక! రేవు నీవు ధా
 త్రీపతివై స్వపాలితుల దీవ్రపు జూపుల జూచినన్ నినున్
 జూపరు నిందసేయు నని చూపితి; కొంచెము కష్టపుంజివిన్.

ఏలిక ఎప్పుడున్ బ్రజల కెంతయు దాహితవర్తియై తదీ
 యాలఘు భూన సాదరణ కర్ణుడు గావలె; అప్పుడే, మహీ
 పాలున కన్ని రీతుల అపార బలంబు లభించు; నాడు, భూ
 పాలుని శత్రు వేంత బలవంతుడు నైన, జయింప; డ ర్భకా!

మరియున్, శ్రీగలవాడు పేదలను సంభావింప; డ వ్వారి దు
 ర్భరకష్టంబుల నైన, నెమ్మది గ్రహింపం జాల; డట్లున్న, భూ
 వరు డ త్యంతము నిందుడౌ; గనుక, భూపాలుండు తా నెల్లరన్

చరియకా జగతి నిచ్చి చూచునెడ విశంసేనీను జెందున్ బ్రభూ!

వితరణకోసమే తమకు విత్త మొసంగెను దేవుడంచు గ
ర్వితమతు లూహనేయరు; గరిష్ఠ ధనైక మదాంధులై దరి
ద్రతతికి సాయమున్ జరుప; రంతియ కా, దిక వారలన్ రుషా
మతి నెగతాళిచేయుదురు; మాన్యులటుల్ జన; రోయి, పుత్రక

పార్థివుడు ప్రజల సుఖము భద్రపరచి
చూపుటకు గాని, ఆత్మీయ సుఖము కొరకు
కాదు; చూడగ, అట్టిడు కంటకు డగు
ప్రజకు; చెడునయ్య, తుదకు; భూపాలపుత్ర!

రాజనిన, ధాత్రి ఆ రామరాజె రాజు;
రాజ్యమన, రామరాజ్యమే రాజ్య; మతని
మార్గమును బట్టి వెళ్ళెడి మనుజుపతుల
కే, లభించును మంచి పేరిల; గుమార!

అన, విని రాజరాజునుతు డాత్మ గడుంగడు హర్షమంది; ఓ
అనఘ చరిత్ర! మీరలు పరార్థపరుల్ ప్రధమైకమంత్రులై
తనరెడు భాగ్య మాంధ్రవసుధాపతికిన్ లభియింప; రాజ్యమం
దన జెడు గెట్లు పుట్టు? నిక, దుర్యశ మెట్టు? లధర్మమెట్లగున్?

అంతట, ఒక్కనాడు సమయం బరుదెంచగ గృష్ణరాయ లా
శాంత మహాంధ్ర రాజ్యమున కంతకు, దా నభిషిక్తు డయ్యె; సా
మంతులు, మంత్రు, లన్యలు, ప్రమాతలుగా దను గొల్చియుండ; ది
గ్ధంతుడు తిమ్మరాజు వసుధాపతి చెంగట జెంగలింపగన్.

జ య శ్రీ

సాధువంశజం, డటు విశాంపతి కాగనె, రాజ్యమంతటన్
గీలకపుం గడిలు బరగించె మరింత దృఢంబుగా; జమూ
పాలనకున్ నవీన ప్రతిపాదనలున్ గదియించె; గొట్టునుం
కాలను మాన్చె; గాంచె జనగౌరవ; మూసె; యశోమరీచులన్.

ఆ నవమోహనాంగి కలయందు కనంబడినట్టి ఆ పరా
ధీన ఫలాన అంచు గురుతించుటకున్ మరి జాలకుండె; ఆ
శానవ మల్లికా ముకుళ జాలము లట్లని ఊరబోక, ఏ
మో, నన లెత్తుచున్నవి; ఫలోదయ మెట్లరుదెంచ నున్నదో!

అది ఒక వేళ ఉత్కలధరాధిపు పుత్రిక యేమొ; వాని క
ట్టిది ఒక కూతురుం గలదటే! అవు నున్నది, వింటి; నాపయ్య
అధికతరాను రాగిణి యటంచును వింటిని ఆపయ్య విశా
రద యనికూడ వింటి; బలిరా! మరి, బ్రహ్మ ఎటుల్ రచించెనో!

గజపతికూతురే అయిన, గవ్వమ; ఆ తరుణీమణిహృదం
బుజమున నాకునై విధి అమోఘపు సౌధము గట్టిఉంచినన్
విజయ పురీప్రభుత్వ పదవీపతికిన్ పరివంధిముఖ్యు లా
గజపతు; లట్టిచోట, మొనకట్టుదు రే? మొగమీయ గాంతకున్.

సారవిహీన, మెంత ధనసంచయ మున్నను మానవీయనం
సార; మనంతచిత్రగతి జాలెడు ఈ జగమెల్ల జీర్ణకాం
తారము; నేత్రలాభము వృధా; అల చంచలనేత్రయే, జగ
ద్వారము మెట్టదేని; విధి కంతటి శక్తి ఎటుల్ లభించెనో!.

అనుచు ఒకనాటి దివసాంత మందు సిట్లు
కృష్ణు డేకాంతముగ వినోదించుచుండ
ముఖ్యవిషయమ్ము లెవ్వియో ముచ్చటింప
వచ్చె అప్పజి అష్టదే ప్రాంతమునకు.

అంత, నఖముఖపర్యంత మవనిజాని
జూచి ఇతడేదో పెద్ద ఆలోచనమున
ఉండియున్నట్లు కనుపించు చుండె ననుచు
నిర్ధరించుక పలికె, తా నిట్లు; లవుడు.

ఏదియో దీర్ఘ యోజనాసాదివోలె
గోచరించెద; వది విన గూడు నోయి!
మాదృశాద్యన్య; లాంధ్ర సామ్రా డ్వరేణ్య!
షిదప, ప్రత్యుత్తరించె పృథ్వీశు; డిట్లు.

అవనిక, పుట్టినదాది నేటివర కాప్యాయంబుమై నన్నుప
ద్రవముల్ నుండి తెమల్చి పెంచితివి; విద్యాబుద్ధులన్ నేర్చి ఈ
అవనీరాజ్యమొసంగి; తట్టి మదతీతాపుండ వీవే, రహా
భవ గోప్యార్థ మెరుంగ రానియెడ; అప్ప! అర్హులెవ్వ రికన్?

కడచిన రేయి స్వప్నమున గాంచితి, కాంచినమాత్రనే వియ
త్తడి దవతారమో యన హృదంబుజమున్ బెకలించి పైటలో
నిడుకొని పోవునంతటి ప్రకృష్ట నవాంగన నొక్కదాని; ఆ

ఇదియ? భవద్విచారణకు హేతువు; తెన్నునృపాల! ఆస్రియం
వద అల ఓంధ్ర భూ విభుని పట్టియ కావలె; అంత నియగం
బొదవిన కన్య వేరొకతె యుర్వర లేదిపు డైననున్, వశం
వద యగు; ఆలతాంగియు, భవత్తరమున్ గొనజూచు; నెప్పుడున్.

మానుము చింత; దీని కనుమానము చెందకు; మిట్టికూర్చు నీ
కా నవ మోహ నాంగి; నది యట్లరహింపగ ని; మ్మ దే మహి
శానుడు భామినీపతుల సర్గ మొనర్చెను, ముందు నభ్యుమి
త్రీణుడవా భవద్విపుల తేజము గూల్పు; దెలుంగు భూవతీ!

అది యటు లుండ; దక్షిణ ధరాధిపు లియ్యెడ పెద్దకుట్రలన్
బొదలుచునుండి రెంతయు; ప్రభూ! యిక, ఇప్పుడు జైత్రయాత్రయే
ఒదవు నెటుల్ దలంచినను ఉత్తమనేతలకున్; స్వదేశ సం
పద లెగయన్ గచింపు; మరి వర్గ శిరః కటన ప్రబంధముల్.

పరుల కేరికి తెలియని పరమ గోప్య
వర్త నంబుల ఇంతలు పన్నుచుండి
రే ను చారుల వలన గ్రహించి నాడ
అరుల నణచంగ ఇదె సమయంబు మనకు.

కృష్ణు నెదిరింప శాత్రవు లింతలేసి
పనుల దెగబడి నారె? అప్పాజి! అయిన
ఎల్లి లెల్లి లెల్లి జేయింపు మింక
జరుగ నొక క సమర ములకు.

ఈ నవ సార్వ భౌము నెదిరింపగ శాత్రువు లింతలేసి కా
ప్తినములన్ బొనర్తు రని వింటి నొకప్పుడు; నైన, సర్వపా
ర్శ్విణుడ వీవ యుండ, ఎవరేమి యొనర్చెద? రందు, నిట్టి శా
త్రునులె? సమ్ముఖును లయి లేచి ఎదిర్చెడి బంట్లు; భీవరా!

ఏ నొకరుండ జాలుదు, నికృష్టుల వీరల నొంచి ఈతెలం
గాణపు తొంటి గౌరవ మఖండ ప్రత్యోఘుల నిల్వ బెట్టగా;
సేనల గూర్పనేల? అనిసీను చరించెడుపట్ల సర్వక
ర్మిణుడ వీవు తోడయి చరించిన జాలదె? మంత్రివుంగవా!.

నిజమునకు మీర లంతటి నేత లాదు;
రైన, నిది ఆత్ర మొందుట కదను కాదు
ముందు రాబోవు నది పెద్ద పోరితంబు
వలయు ఎంతేని పదిలమ్ము; పార్థివేంద్ర!.

ఎల్లి దర్బారు నందు యోజించు కొండ;
మింక, సెలవా? యటంచు దా నేగె మంత్రి
అంత, శ్రీకృష్ణ దేవరాయలును అచట
వాసి పయనించె; విశ్రాంతి భవనమునకు.

ఒక సుభవాస రంబున, యధోచితవృత్తి సురార్చనల్ ముగిం
చుక సమ రాంచి తంబులగు శుభ్ర పటంబులు దాల్చి దేహలీ
నికటము జేర వచ్చె ధరణీపతి; అల్లదె మోగె, దుందుభీ

ప్రభు వటు లేగుదెంచగనె, వాకిట నున్న సమస్త వాహినీ
ప్రభువు లొకే విధాన సతులన్ బొనరించిరి శాంతిమై మహి .
విభునకు; చేసి రాపయి వివేకమతిన్ సమరప్రమాణముల్
ప్రబల నిదర్శ సంబుల; శుభంబు జయం బని; రంత టెల్లరున్.

ఆ యెడ, రాజరాజు దరహాసరుచుల్ దెదజల్లు ఆనన
శ్రీయుత దృష్టి నక్కడి వజీరుల నెల్లర నాదరించి; దే
శీయ దళంబు లెంచి పరిశీలనముం బొనరించి, అన్యదే
శీయ బలంబులం గని, వచించె నిటుల్; మృదు వాగ్గ భీరతన్.

నిరుప ద్రవముగ ధర్మ
స్థిర మతి జరియించి భరత దేశపు గీర్తిన్
నెరపుడు దేశాంతరముల
విరివిగ; ఓ వీరులార! పెంపు ఘటిల్లన్.

చేలన్ ధ్వంసము చేయబోకుడు; పరశ్రీలన్ నయభ్రష్టులై
వాలాయింపకు; డుచ్చవర్తనకు నిప్పంటించి మార్గస్థగ్రా
మాలన్ దోచకు; డన్యసేనలకు యుష్మద్వృత్తి ఆదర్శమై
గ్రాలన్ వర్తిలు; డాంధ్రకీర్తి నిలుపంగా జూడు; డెందేనియున్

త్వరపడి మీర లేమయిన తప్పిదమున్ బొనరింతురేని, భూ
వరునకు చెందు నయ్యది; అపారముగా ప్రజ లేచి నింద సే
తురు మిము; దాన, లక్ష్మము అధోగతి పాలగు కాపునన్, ప్రజా
దరణకు పాత్రులయ్యెడి విధాన చరింపుడు; నిల్పుదున్పుతుల్.

ప్రాణము లొడ్డియైన, సమరాంబుధిలో నెదు రీదుటే పర
ధ్యానము లేని యోధుల మహాశయ; మయ్యది ఆకళించి ఎం
తేనియు సాహసంబున చరింపుడు యుద్ధమునందు; సర్వక
ర్మీణత వేడినెత్తురు శరీరములక బ్రవహించి మించగన్.

ఆపయి, దేశ దేశముల ఆత్మ మతి ప్రభ రాజ కీయ కా
ర్యోపచితిన్ మహాప్రభ మహాన్నతి గాంచుచు అర్ధ భారత
వ్యాపిత మైన ఈ తెలుగువారి ప్రభుత్వము లష్ట దిక్కులన్
జూపిన వృద్ధమంత్రి; నటు జూచి సమిజ్జయ నూచి సంజ్ఞలక.

చనుడు, చనుడు,

వేగ జనుడు,

సమర గేయ

ముల రవళి,

నభమ్ము దీటు

కొను విధాన;

పరుల గుండె

లదరి, బెదర;

సేనలార!

స్వామి భక్తి,

చెలగి చూప

అంధులార!

కదన భేరి,

అదుగొ, మ్రోగు

చున్నది: “ఇక

జయము, జయము,

జైత్ర యాత్ర

నలుపు” డంచు;

దరలు డింక.

అని సమరగేయ ముద్రచేక మతిశయింప

నద్ద బిలుపింప సిద్ధమై వరలు సైన్య

మానసంబుల నెత్తురు మరగునట్లు

ఫపుగల గుర్ర మెక్కి గొంతెత్తిపాడి.

పెండిలి కాకమున్న పృథివిం గయిసేసిన కృష్ణదేవు, దు

ద్దండ చమూ సమేతు డయి దక్షిణపుం దెస కేగె; శత్రు రా

ణ్ణండలి యెల్ల బెగ్గడిలు మానసముల్ సవరించుకొంచు రా

నుండిన భండనమ్మున మహోర్విపత్తి మరలింప నెంచగన్.

ముందు, మయిసూరుమండల మందు నున్న

శివసముద్రమ్ము, నిర్మలశ్రీ చెలంగి

తనరు శ్రీరంగ పట్టణ ధామ, మంత,

మృతూరును. గెల్చె: లోలో తగుండు.

గంగవంశపు రాజుల గసిమనంగి
కొడగు మళయాళ నేతల నడచి పాండ్య
చీర చోళాధిపుల నంత, పార ద్రోలి
పేర్చె; శ్రీకృష్ణరాయ పృథ్వీశమాలి.

అవిధి,దక్షిణాపథము నంతయు గైవసముం బొనర్చి పృ
థ్వీవరు డేగె, ఉత్తరపు దిక్కున; కాంధ్ర జయప్రభల్ సమ
గ్రావని బిక్కటిల్లి అరిగావుల చూపులలోని మబ్బు పె
ల్లావలకుం దొలంగునటు లాత్మవిహార మొకింత చూపగన్.

ఉత్కలాధీశు పాలన నొదిగియున్న
ఉదయగిరి దాకె శత్రువు లోహటిల్ల
ఆంధ్ర రాజాధి రాజు మహా మహుండు
జయ విహారంబు లలవోక సలిపి సలిపి.

వీరభద్ర గజపతి పృథ్వీశు దాకి
ఉబుకు నేడైర మెరయగ నోడబుచ్చి
అతని పాలన రక్షితం బైన కొండ
వీటి దుర్గము గెల్చి గర్విం చె బలసి.

వినుకొండ, బెల్లముకొండ, నాగార్జునకొండ, అద్దంకి,
అమృతబ్రోలు,తంగేడు, కేతవరము: ఈ మొదలుగాగల
దుర్గములును గొండవీటికి దీసిపోవునవికావు. అతిబలాధ్య
ములు.మహారాజాధిరాజు,రాజపరమేశ్వర,శ్రీవీరప్రతాప,
శ్రీకృష్ణ దేవరాయలవారు వీనిని గూడ జయించి మించిరి.

వేగిధరితి నాంధ్ర పృథి వీశ్వరు డంతట, ముట్టడించె; ఆ
పై, గదిసెన్ జయోద్ధతి సవాలోనరింగ బొట్టునూరు; అం
దా గతమైన దిగ్విజయ మంతయు దెల్పెడు కంబమున్ గనీ
డ్వా గమల స్తుతుల్ నెరయ బాతె; మనఃస్రుత విక్రమక్రియ

బాహు బలేంద్ర నంశజాల పాలిత భూమికి రాజధాని, ని
ర్వాహకమైన సీమ, అల పత్తన; మంతటి పొట్టునూరు, దా
బాహుబలంబునక గొనె నృపాలుడు వ్రేల్కిడి; బిమ్మటమహా
బాహులు మత్స్యవంశజ నృపాలురు పాలన నల్పు భూములన్.

పొదలు వడ్డాదిసీమకు బోయి, ధాని
నెట్టనన్ బట్టి, జయభేరి గొట్టి నిలిచి
విజయ లక్ష్మీ పరంపర విరుల జల్లి
వగె సింహాద్రి; కాత్మ యెంతే దలిర్ప.

అంచితమైన భక్తి హృదయమ్మున జొక్కి తదీయదేవు నే
వించెను; పెద్దనాది సుకవీంద్రుల కైతలు చొకళింప ఏ
ప్పించె నుపాయ నాదికము; లిమ్మగు ఆమెత తెన్నియో కదం
బించి పొనర్చె నజ్ఞనుల కెందరికో; జయసూచికమ్ముగన్.

అట జని, ఓధ్రదేశమున కంతకు గేంద్ర పురీంద్ర మైన ఆ
కటకము మీదికిన్ నృపుని కంటిమెరుంగు ప్రయాణమయ్యె; అం
తట, బడవాండ్ర నెల్లర యధావిధి పంచి సనిత్ర్పయత్నముల్

అనుపద, మాంధ్రరాజు రిపుధామము జేరి అనేక రాజులైన
స్య నివహముల్ తలిర్చి తన కండగ నిల్వగ శత్రురాజుతో
ఘనతరయుద్ధమున్ జరిపె; గాని, అతండును పోటుబటుకా
వున; ఇరులం బెనంగి సచివుం గని పల్కెను నిశ్శ్వసించుచున్.

ఇంతకుమున్ను పోరు లొనరించితి మెన్నియొ; నేటిభంగి, ఆ
వంతయు గూడ ఎందపజయం బను మాటయ లేదు; కాని, నీ
డింతకు శత్రు వీగ; డదియేమొ! విధిక్రియ ఎట్టులున్నదో
నుంత యెరుంగరాదు కద; చోద్యములయ్యెడు; నేటిపద్ధతుల్

ఇతని కుమారుడే కద, అధీశ్వరు డయ్యెడ గొండవీటికి;
జితుడయి పారిపోవక, వజీరులతో ఎదిరింపగలెనే?
అతడు రణాన మమ్ము; మరి, అంతకు మించు బలీయుడేమొ ఈ
కుతలవరుండు; వీని కొనుగో లెటు సాధ్యమొ; చెప్పగోరెదన్.

ఆంధ్ర కళింగ రాష్ట్రముల నాత్మధరిత్రికి మేళగించి, నీ
రంధ్ర పరాక్రమ క్రమ విరాజితుడై పాలుపారు ఉత్కలో
ర్వీంద్రు డితండు; వీని బొలయించుట కష్టతరంబ ఎంత ని
స్తంద్రునకైన, నేటి వసుధాతలమందున; గృష్ణరాద్రృభూ!

ఇట్టి బలాధ్యునిన్ బ్రధన పృథ్వి జయించుట కష్టసాధ్య; మి
ప్పట్టున భేదమార్గమును బట్టి చరించుట రాజనీతి; ము
న్నిట్టి అపాయవేశల, మహీశ్వరు లివ్విధి గుస్తరించి చే
బట్టి, నిర్మలంబగు అపారజయపథ; ఆంధ్రభూపతి !

అని వచియించు తిమ్మరుసు సర్మిలి చూడ్కుల జాట్టివెచ్చి: నీ
ననిన నచస్సు మంచిది; మహాశయ! దాని తెరంగు గూడ జె
ప్పిన బ్రమదావహంబు కనిపించెడి, నంచు జవా బొసంగె, ఆ
తెనుగు నృపాలు; డాత్మ మొలదేరిన ఉత్సుకతావినోదియై.

వానికిని, వాని సైన్యాధిపత్య మరయు
వారికిని, భేదభావమ్ము పరిధవిల్లి
ఐకమత్యమ్ము చెడిన; ఓధాధిపుండు
ఆజి జిక్కుట సులభ; మాంధ్రావనీంద్ర!

అని తిమ్మర్సు వచింపగా; అధిపు డత్యంతమ్ము హర్షించి: వెం
టనె కావింపుము దానికిఁ వలయు జందం బీవ నే; డంచు, దా
ననగా: సర్వము సిద్ధమైనయది దేవా! యంచు, మంత్రీంద్రుడు
దెనుగుం బల్కు బెడంగు లొక్కమొగి ఉత్సేకింప వాక్రుచ్చినన్

ఏది వినుచుము నీవు పన్నించి యున్న
తెరగు నా కొక్కమారు, మంత్రీ! ఒకింత
అనుచు, రారాజు వేడ; మంత్రాంగవిదుడు
పలుకు పొందిక లిగురొత్త పలికె; నిట్లు.

మీరును మీరు బంపిన నిమిలిత లేఖలు నేడ చేరె; అం
దీరలు వ్రాసియున్న ఇతివృత్తములన్ గ్రహియించె, ఆంధ్ర భూ
మీరమణుండు; మీరచన మెచ్చె; పదంపడి మీరలందరున్

ఇట్లు లేఖలు కొన్ని రచించి నేర్పు
గలుగు పరిచారికల కిచ్చి మలసి వారి
కడకు బుచ్చగ వలయు; అక్కతన, లేఖ
లన్నియుం జిక్కు మధ్య నా యవనిపతికి.

అవి కని, ఉత్కలాధిపతి: ఆత్మననున్ సమరాన బట్టి శా
త్రవపతి కొప్పగించి తగు లంచము లొంద దలంచి రాత్మసై
న్యవరు లటంచు, భీతి గొని ఆజికి రా విరమించి సంధికిన్
దివురపు; డట్టులెన, మనదేశుగు దిగ్విజయమ్ము; భూపతి!

అసదృశంబైన యుక్తి నీ వనిన దివుడు
మంత్రిశేఖర! లె మ్మట్లు మలయు మోయి
పాలికలను కిప్పుడేనును బోయివత్తు:
అనుచు రాజేంద్రు డేగె; దా నాజి కంత.

చివర, కప్పాజి తాను వచించినట్టి
దంతయును అక్షరాల అయ్యవసరమున
జరిపె; ఆమీద, వాని యోజన ఫలింప
భూపునకు సైన్యపులకును బోడిగె ఎడము.

ఆ యవకాశమున్ గొని, నృపాగ్రణి, పేర్చి మహాత్కలావనీ.
నాయకపట్టణమ్ము నొకనాడు ఫిరంగుల గాలెచ్చె, విక్రమ
శ్రీ యెసగంగ; అంతట, అశేష భయోద్భవి తాంత రంగుడై

కొంత నేపున, కెద గలగుండు డిగ్గ
అధిపు, డేకొంత సభ చేసి ఆత్మవర్గ
ప్రముఖు లెల్లర బిలిపించి: ప్రస్తుతమ్ము
చేయ దగు కర్ణ మేదో నచింపు డనియె.

కాలము బట్టియే నడవగా దగు ఎంతటి వారికైన, భూ
పాలక! వెండియున్, రిపునృపాలు డజేయుడు; ఈదులేని ఉ
త్తాల ధరాధి రాజ్యపతి; దైవము వానికె తోడుచూపు; ఇం
కేల, రణాభిలాష! ఘటియింపుము సంధికి రాయబారముల్.

సభ గలవార లిట్లు పెలుచన్ వచియింపగ; ఉత్కలావసీ
ప్రభువరు, డంగవింది తనపాల నెలరెచ్చిడి మంత్రి జూచి: భూ
విభు డల కృష్ణరాయని నివేశన భూమికి రాజ కీయ వా
క్రభువగు నొక్కనిన్, బనిచిర మ్మొక్కసారి; అమాత్య శేఖరా!

అనుచు, ఒడ్డోలగము బాసి అవల కేగ;
బారిషమ్యులు వెనువెంట దారి; రంత,
మంత్రి రారాజు చెప్పిన మాడ్కి ప్రౌఢి
బరగు నొక్కని బుత్తెంచె; దెరగు కొరకు.

అరి కుల దుర్గ మంబులు మహాంధ్ర నృపాలు నివేశ నంబులన్
దరిసిన రాయబారి, వసుధాపతికిఁ గబురంపె; శాత్రవో
ద్ధరిత ప్రశాంతి చిహ్నత పతాకల నంతకు బూర్వమే సమి
ద్విరమితుడైన అంధ్రవృధీవీపతి, మంత్రిని జూచె; గొల్వునఁ.

చూచిన చూపులన్ నులయు సూక్తుల వైఖరి, మంత్రయాత్మ శ్రే
శేచ; ననుక్షణంబు, ఉరరీకృతి నంపె అతండు; పైన, వా
చాచణ్ణుడైన ఉత్కల విశాంపతి దూత త్రిలింగ రాజ్య ల
క్ష్మీచర చారణుండు తులకించెడు కొల్లున జేరె; మెల్లగన్.

వచ్చినరాయబారి ననపాయత బూచి ననుంచి తాననం
బిచ్చి సగౌరవేక్షలు పయిన్ బ్రసరింపగ జేయ; నాతడు
వచ్చిన కృత్యమున్ దెలిపె; బార్ధివు నానతి బూని తిమ్మరా
జుచ్చె జవాబు; దానికి వచించెను వెండియు నాత డాపయిన్.

మునుపు మదీయ పూర్వుల ప్రభుత్వములం దెసలారియున్న నీ
మను, బలవంతుడై తగవుమాలి దురాక్రమణముచేసె మీ
జనపతి; దానికిప్పు తగుశాస్త్రిని బొందె; నికన్ స్వరాజ్యమున్
వెనుకటియట్ల తా ననుభవింపగ వచ్చును కృష్ణమట్టుకున్.

మరియు, దెలుంగు రాజ్యము బ్రహ్మాదపరిస్థితి ముంపగా భవ
న్నరపతి ఆ తురుష్కు నరనాయక వర్గము తోడ గుట్రలన్
జరిపినవాడు; దాన, నిజశౌర్య మొకించుక మచ్చుజూపి పో
నరసియె వచ్చియుంటి; మది, యెసది; అయ్యదె, మాలభీష్టమున్.

అని మహేంద్రుడు స్వయముగా నతని ఎదుట
సహజ గంభీర వాక్సరి చ్చయము జొచ్చి
జలక మాడెను; తత్సహజ ప్రవృత్తి
కా త దెంతయు మురిసి కొండాడె నృపతి.

సకలస్వైర యుతంబుగా తిరిగి రాజ్యశ్రీ బ్రసాదించి గే
నికి, ఆపైన, దదీయ పాలిత మహిం దీండ్రించు మా ఓధ్ర జా
తికి, వర్జింపగ రాని బంధువయి తెంతేనిక; బ్రపంచాన లే
రి క, నీకుం జమవచ్చు భూవతులు; తండ్రీ! కృష్ణరాయప్రభూ!

ఆంధ్రరాట్సుభ మన్ననలంది; తాను
కదలి వచ్చిన పని నిరాఘాటముగ స
లించె: నని సంతసింపుచు, ఏగె మగిడి;
రాణ తులకింప, ఓధ్రుల రాయబారి.

తెనుగు పేరోలగములోని తీర్పు నరసి
అంతు లేనట్టి దఘ్న హర్షార్ణ వమున
ఏకమై పోయె గొంతనే పాకళింగ
రాజచంద్రుండు నిండు దర్బారులోన.

అపజయ కారణంబున, మహాటవులం బడి పోవ నున్న మా,
కిప్పుడు మహాోపకార మొనరించిన ఆ నృపమాళి; కింక, ప
త్యుపకృతిగా మదంబ అల దుర్గదయ బొడతెంచి ప్రస్తుతం
బుపచిత యావనాభ్యుదయ ముంగల తుక్కు నొసంగుటే; తగున్

మరియు, బుత్రిక ఆంధ్ర భూ వరుని వలచి

యున్న; దనురక్తు డతడును గన్నె యందు

కనుక, దాంపత్య మిది దైవ ఘటిత మనగ

వలయు: వెంతయు శాశానం మొలుగు గలదు.

అని తలపోసి ఓలగమునందలివారల నూలుకొల్పి భా
ర్యను సలహా పొనర్చి ఇతరాపుల సమ్మతి జిత్తగించి వెం
టనె అత డాత్మజాత నల నాయకమాళికి ఒప్పగించి అ
ల్లునిగ గ్రహించుకొ గలిగె రూఢిమెయిన్ దన కంతవానినిన్.

ఆంధ్రమహీశ్వరుండు, హృదయమ్మున పొంగి; ప్రతాపరుద్రదం
తీంద్రుని పుత్రికామణి గ్రహించి; జయించిన ఓడ్రరాజ్యముల్
సాంద్ర దయాంత రంగపు బిసాళి బయల్పడ, ఓడ్ర దేశరా
ట్చంద్రునకే యొసంగెను; ప్రజల్ వినుతింప దెగించి వెండియున్.

గెలిచిన సీమలన్, దిరిగి కృష్ణన్మపాలుడు శాంతి పాలనల్
నెలకొలుపన్ సమర్థత గణించిన యట్టి తెలుంగు నేతలన్
మలసిన వేడ్కమై దనకు మారుగ నిల్చె; దెలుంగు బావుటా
వెలుతురు దేశ దేశ పరి వేష్టితమై నవ రోచు లేర్చగన్.

దారిపొడుగున స్వాగత గౌర వాది
సభల, జయ జయ ధ్వనుల, బ్రశస్తి గొనుచు
సతులు కవులును వెంట రా, సార్వభౌము
డరిగె నిజపురి; కాంధ్ర సైన్యంబు లడర.

తత్వ శ్రీ

బ్రది విజయోత్సవాల దరహానము సేయు చమయ సౌఖ్యసం
పదల దెలుంగు రాజ్యరమ వాస మొనర్చు సువర్ణకాల; మా
నదవనరాన కేంద్రపురి సౌవ్యన మంతకు మించి వేయి రె
ట్లధికముగా దొడంగె; సుభగాంచిత మంగళవాద్య ఘోషలతో

వాడు శ్రీపుష్పయోగ సన్నాహముల ని
మగ్నమై యుండె రారాజు మందిరమ్ము
నలుగడల బచ్చతోరణముల దలిర్చు
ద్వారముల తోడ గలకల లాడు చచట.

వెండ్లి కూతురి తో పాటు విజయ నగర
మునకు వచ్చిన అల పరిజనము నందు
కలదు బహుతంత్ర నిపుణ ఒక్కర్లు దాసి
దాసి బిలుతురు ప్రజలు మంధర యటంచు.

అది ప్రతాప రుద్రగజప త్యవని పాలు
వీరసింహుని గృహ పరి చారిక; ఇత
డాతనికి మేనయల్లు; డీయన యనుజ్ఞ
నిర్వహించుటకే వచ్చె నిప్పు; డిటకు.

ఇంచుకయైన లోటు కనుపింపని శూరుడు; బాంధవంబునం
దెంచగ మేనబావ; ఇక, ఎంతటి సుందరమూర్తి నే న్నూరా
ళించెడి రూపవంతు, డల ఈశ్వరు; డంతటి మేటి, నిట్లుపే
క్షించి తదన్యహస్తము గ్రహించితి; వే మి వచింపగావలెన్!

మివుల బలాధ్యతన్. బహుళ. మేదిని నేలెడు నీదు తండ్రి ను
క్కివమున ఉత్కమించి అడకించినయట్టి అరాతిముఖ్యు డీ
కువలయనాధు; డట్టియెడ, గోరి వరించితి; పుట్టినింటి పె
క్కువ నిలబెట్టుకో వలదె? కోమలి! త్వాదృశ రాజ పుత్రికల్.

కని. పోషించిన తల్లిదండ్రుల మనఃకష్టములన్ దేర్చి ఆ
ఋణమున్ దీర్చి తదీయ వృద్ధి కిక, నీవే పూనుకోకున్న; స్వే
చ్ఛను గోల్పోయి అజస్రమున్ పరునిపంచన్ ఎట్టువో కాలయా
పనముం జేసెడు అగ్రజన్ముడటె? నిర్వర్తించువా; డీశ్వరీ!

ఇదుగొ మొలక త్తి; దీని గ్రహించి నేటి
రాత్రి కృతకృత్య వగుము; స్వరాట్టు తండ్రి
గారికిం గూర్చు పట్టివి కమ్ము; పెండ్లి
యాడు మా వీరసింహు; మేన త్తసుతుడు.

అని యా మంధర పలికిన
విని “హరిహరి ఎంతమాట వినిచితివే” నే
డని మూసికొనియె వీనుల
విన నోపరు గాదె? సతులు పెనిమిటి నిందల్.

మంధరా! ఇట్టి వ్యర్థ సం భాషణమ్ము
గట్టిపెట్టుము; చా లిక; క్షాతలేంద్ర
ప్రాభవుండత; డేమని వదరు చుంటి

అని మండిపడుచు గజపతి

తనయామణి అన్నపూర్ణ తర్జన సేయన్

గొనకొని ఏదియొ ఇంకను

అన బోయెడు దాని నల్లు ఆపి కరమునన్

పొలికలనన్ బలమ్ము పడిపోయిన పిమ్మట, దిక్కులేక చే

వలతిగ చిక్కుపడ్డ పరిపంథికి అన్నకు రాజలాంఛనం

బుల దన రాజ్యమందు మునుపుంగల ఉన్నతి నిచ్చి ఆదృతిన్

జలిపిన ఉత్త మోత్తమ విశాంపతి ఈ మహానీయు; డల్పుడే?

ఎవ రెటువంటి ఉత్తములొ; ఎవ్వరి కెంతటి శక్తి ఉన్నదో;

ఎవరి ప్రభుత్వ మెట్టిదో; ఒకింతయు, యోజన సేయకుండ ఇ

ట్లవరత నేచి వాగ దగునా ఇట? నోటికి వచ్చినట్లు; సం

భవమటే? నీదు తాహతికి పార్థివముఖ్యుల నాడిపోయుటల్.

భుజ బల దర్ప శౌర్యము లమోఘముగా బ్రకటించి గెల్చుకొ

న్న జనకు రాజ్యముల్ దిరిగి నాన్నకే ఇచ్చిన స్వార్థ వీతు డీ

విజయ పురీంద్రు; డిట్టి పృథివీ పతి మూలీ సకారణంబుగా

గజపతి కంటగింప; డిది కల్పిత; మెవ్వరు చెప్పి పంపిరో.

వైరమొ, స్నేహమో, అది అపావృత మైరది; నేటిదన్న దు

ర్వారపు బాంధవం బెటుదలంచిన; గావున, దల్లిదండ్రు లి

ట్లారయ గానిపింపదు రవంతయు గారణ; మైన, హాయిగా

దారెడు కూతు కాపురము దగ్గము చేతురె? కన్నవా; రిలన్.

స్వపర భేదము లేక సమసిన యవనరా
 జ్యము వెండియున్ సిల్పి నట్టి మేటి
 వైరిభావం బీగి పగతుర సయితమ్ము
 అధికారముల నుంచినట్టి ఘనుడు
 బంధితలై జేత బడు నన్య కాంతల
 నైన దల్లిగ జూచునట్టి నేత
 వివిధ పాండితి గల విద్వత్కవుల నెల్ల
 ఆశ్రయండ్లై మంచునట్టి ప్రభువు

అట్టి నిస్తుల రాణ్డొలి నటమటించి
 పూర్తి చేసిన; ప్రజలు లబో లబో మ
 టంచు మొత్తుక ఏడ్వరే? అవల, నన్ను
 లేపి దూయవె? దేశ చరిత్ర లెల్ల.

గాటపుప్రేమ సూత్రమును గట్టిన నాథుని, జంపి ఈ ప్రజల్
 జేటుల ముంచి అక్కలను జింతలపాలొనరించి నేను నా
 నోటను మట్టిగొట్టికొని నుగ్గయి పోవుటకే గదా భవ
 న్నాటకభావ? మెంతకయినం దగుదానవు నీవు; మంధరా!.

అని మందలించి పలికిన

విని నావచనంబు లీమె విన; దెనే ఆ

పని నెరపి స్వామియుణ ము

క్తిని బొంది అజస్రమున్ సుఖించెద; నెలమిన్.

కాలవశాన కూతు నరి కర్పణ చేసిన జేసి బో, మహీ
పాలుకు; డిప్ట మున్న దన బావను దక్కి తదన్యు జేర సం
చేల వచింప గూడ దిది? ఎంతయు బ్రేముడి దన్ను గోర కే
లేలున గీలుకొల్ప దమకించు నరున్ నిరసింప బాటియే!

కోటివరా లొసంగినను గొండొక జన్మని గోర; డెన్న డీ
బోటినె లత్మలోన దలపోయుచునుం; డటునంటి రక్తునిన్
గీటున బుచ్చి ఓధులకు గేవల శాత్రువు కేలు బట్టు లే
పాటి ఉదారకృత్య? మిది బాలిశ వైఖరి కాదా! చూడగన్.

జరిగిన దాని కోసము విచారణ ఇ ప్దసమంజసమ్ము; ముం
దర గల కార్య నిర్వహణ నౌకను, నే నధినేత్రినై నిరం
తర సమదీక్షతో నిక, యధావిధిగా నడిపింపగావలెన్
పరమరహః ప్రవృత్తి; నెరపన్వలె మా దొరవంపు నెమ్మెయిన్.

ఇపు దొకమంచియుక్తి తలమెత్తిన; దిట్లు జరించినన్ దెలుం
గుపతి పొకాలు; ఉత్కళులు గోల్కొన గల్గుదు; రీమె కాపురం
బు ఫయిసలా యగున్; దుద కమోఘముగా నట ఓధ్రులెల్ల నా
యుపకృతికిన్ గృతజ్ఞులయి ఉందురు; మెత్తురు నన్నజనమున్.

విధివశంబున ఒకవేళ విభుడు బ్రతుకు
నేని, అనుమానమున దీని నీరసించి
వెడల గొట్టించు; అప్పుడు వెరసి రెండు

రాజగృహంబునందు గల రావుతులెల్ల రశేష హర్ష వి
భ్రాజిత నైఖరిక మసలు వారలె కాని; తదన్య లెవ్వరున్ .
యోజన సేయగా బొలిచి యుండరు నా; డటువంటి దెల్ల ఇ
ట్టే జణిగెన్; బ్రభాతపు నటీనటకుల్ పొడతెంచు నంతకున్.

ఎంతటి ఘోర; మీ పని రచింప దెగించిన దా కళింగ భా
కాంతుని కూతురా! తెలుగుకాంతుని బోర జయింపలేక ఈ
ఇంతిని రేని పాలిటికి మృత్యువుగా నిటు పంపెనో అతం;
ఉంతియ కావలెన్; సుదిన మైనను, నేడు; తెలుంగు జాతికిన్.

అంపిన, అంపె నన్ను; తన హైందవధర్మపు క్రేణిసేసి ఏ
కొంప సదా నివాస మునకున్ విధి నిర్మిత మైనదో, అదే
కొంపకు నిప్పు బెట్టుకొని కోల్పడి పోవుట కేమివచ్చె? ఈ
తంపులమారి; కాదుది గదా ఇది? దీనికి ఇంత తెంపటే!

ఇది మన పెండ్లి కూతురె గ్రధించెనో; లేక తదన్య లెవ్వరై
న దెగి గ్రధించిరో; తన వినాశము దాన ఘటించుకో దలం
పొదవెడు నాడు దెందయిన ఉండున? ఈ కథ యెల్ల చూడగా
తదితర తంత్రమే యని ఎదన్ బొడక; ట్ట నృతంబో, నిక్కమో.

ఎన్నడుం గూడ, శత్రు మహింద్రు తోడ

వియ్య మందగ రాదెంత వికృమమ్ము

గల మహిశానుడైనను; గలన బోర

శ్రీమదాంధ్రప్రతిష్ఠ

అని యదేవనిగా ప్రజలందరభుడు
అనుకొన దొడంగి; రా ప్రతీహారి ఏమి
మాయ జేసెనో; నొకర్ల మాయ దవిలి
ఎన్ని కొంపలు కూలిపోయినవో! ధాత్రి.

అనలే, దీవ్య దఖిడ రాజ్య ధన విద్యా ప్రాభవోద్యోగ; మా
పసకుక, నిష్పన కాద్యమట్లు ఘన కోసా టోప తేజో గుణం
బసరా మైనది; రాజుగారి కిక, కార్యా లోచనం జెప్పు దీ
మన మెవ్వారలు చిక్కబట్ట గలరా మాయూ ప్రపంచంబునక.

అప్పటి కప్పు దేవ్యపతి అనతితో నొక దాని హజ్జరీ
చెప్పెడి దంతయున్ దెలియ జెప్పిన, అంతకు మున్నె వెల్లువై
మప్పిరిగొన్న వంత మతిపోయిన రాణి, తదేకధారగా
జొప్పడు కంటినిటి తొలి చూ; పటు గీలిచి వచ్చె; గొల్లునన్.

అది కని చేటియున్, సహజమై ఉబుకెత్తెడు కంటినిటి పె
ల్లిదమును గోట మీటు; చిక, లేవగదే తలసాల నొకరుల్
మొదలగువారు నిన్ను గొనిపోవగ యాసముతోడ వచ్చియుం
డుదు; రిది రాజశాసన; మెటుం బరికించిన దప్ప దంచనక.

వచ్చెద; గాని, భూవరుని పాలికిన నొకసారి చూడ రా
నిచ్చునో, కొంచె మేగి శ్రమ ఎంచక వాకబు చేసి ర; మృతం
డిచ్చటు వచ్చినక నచ్చె; ఒకించుక ఉన్నది రాజుగారితో
ముచ్చట చేయ దగ్గ; దిదెవో, తుదికోరిక; పూరగింపవో.

అనుపమ మైన కోపమున అగ్గయి పోవుచు నుండె నేడు మా
జనపతి; రాజ కీయ పరిష ధ్వును లంతటి వారలే, కనుం
గొన వెనుదీయు చుండి; రిక, గోమలి! నా యటువంటి దానితో
పనుపడునట్టె! తాదృశ నృపాలుని దర్శన; మిట్టి వేళలన్.

ఏకత మాడగా దరుణమే ఇది? లె మ్మిక, మాకు మాట రా
నీకుము; కేలు మోడ్తు; పయనింపుము శాసన మందిరమ్మునీ
ఏకట దీర్చునట్లు గనిపించదు నే; డని, చేటి చెప్పగా
ఆ కమలాక్షి: మంచిది తయారయితే గొనిపోమ్మ టంచనన్.

అటు పయనమ్ము గట్టి నృపు డంపిన సాయుధపుం బలాలు బా
సట నడువన్, పురాకృతము సారెకు సారెకు ఈసడింపుచుం
గటకము, లూరు, లేరులును, కాననభూములు దాటి ఆమె ఒ
క్కట బస చేసె; ముఖ్యపురి కావల, దవ్వల నున్న బీడులన్.

ఇచ్చటనుండి ఒక్క అడుగేనియు, ముందుకు సాగ; నింక, మీ
వచ్చిన త్రోవ మీరు చన వచ్చును; భార్యకు భర్త గేహమే
నిచ్చలు దిక్కు కాదగిన నేల; గమింపను పుట్టి నింటికిన్
జచ్చిన, నిందె చత్తును; విశాంపతి కా, దెవరే మి పంచినన్.

అని దొరసాని అప్పు తన అంతేమ నిశ్చయ మిట్లు దేల్చగా
విని, అటు జూడ రేని పను; స్థి దెన జూచిన రాణి ఆజ్ఞ; రెం
డును, పరిపాలనీయము లెటుం దలపించిన, అస్స దాది నే

ఎన్నటికైన, రాణియు మహీంద్రుడు నొక్కటె యాదు గేది ఎ
ట్లున్నను; జూడగా నిటునటున్ మనమే చెడువార మింక; దా
న న్నగరంబు జేరుకొని నాయకమూర్తికి ఈ యుదంత మె
ట్లున్నదొ అట్ల చెప్పి మరియుం జనుదెంచుట శ్రేయ; మన్నిటన్
అని తమలోన దాము సలహా లొనరించుక లేచి కేంద్ర శా
సన పరిష త్పురంబునకు జయ్యన సాగి గమించె నా చమూ
గణములు కొన్ని; తక్కటి నికాయము లచ్చటనే వసించె; ఏ
గిన మొన, లే జవాబు దొరకించుక వచ్చునొ అన్నిరీతులన్.

భటు లటు జెప్పగా విని దివాణమువారు దవీయమైన ఆ
అటవి, దదర్థ మొక్కడు మహల్ వెలయించిరి; సేవి సేవినీ
పటలము బంపి; రాపయిన, బంచిరి కొంత అనీకినీ గణం
బట దొరసాని కాపుదలకై తగు జాగృతితోడ నుండగన్.

అచ్చట, రాణి యోగినిగనై నిరతమ్ము పగార్థజీవికన్
వచ్చుచు బోవు పాంథ జన పంక్తికి నచ్చెడు భోజనాదికం
బిచ్చు, చనాధులం గనుచు, నీశ్వరు గొల్పుచు, నొక్కరీతిగా
బుచ్చ దొడంగె; ఆ విజనభూమి వసించెడు కాల మంతయున్.

చివరకు, వీరసింహు డెటు జేసెనొ! ఉత్తమ రాజ వంశ సం
భవు లిటు లేనిపోని అపవాదములం బొడవెట్టి కాపురా
లవియగ జేయ వత్తురె ఎఱున? తమున్ వరియింప లే దటం

స్త్రీ లయినంత మాత్రమున, లేదో స్వతంత్రత వారికి మహి
గోళమునందు; వార లల గొడ్డులతో జమ వత్తురో; వివా
హాలను, పారలున్ బురుషు లట్లు యధేచ్ఛ మెలంగ జాలరో
పోలరో వారికిన్ నడల బుద్ధుల; ఎందుల కీ దురంతముల్?

అక్కట! ఎంత పాపమున్నకై ఒడిగట్టెనో ఎట్టకేల కా
రక్కసి; దందడించి పొదలాడెడు కాపుర మొక్క గంటలో
ముక్కలు జేసి వైచినది; మోక్షమె ఊండిన, ఇట్టి పాపికిన్
జిక్కునె ఎన్నడే నది? ఇసీ! అవు డిందుకె వెంబడించెనో.

అత డొక మూర్ఖు డా; కులట, అంతకు మించిన మూర్ఖురాలు; పో
ఇతడో, అశేష రాజ్య రమ నేలెడు ఉత్తమ చక్రవర్తి; సా
హితి గలవాడు; పిమ్మట, గవీశ్వర; డట్లయి కూడ, సుంతయన్
మతి బచరింప కింత అవమాన మొనర్చె; ఇకేమి చెప్పుదున్!

తొలి భవ పాప కర్మ మది తోడయి వచ్చుట నింత పుట్టె; ఉ
త్తల పడ కూడ; దైనను, వృధన్ ముడి పడ్డదె అప్రతిష్ఠ ఆం
చలదురు డెంద మా విషయ మాత్మ మెలంగెడు నప్పుడెల్ల మొ
క్కలముగ; మంచి, దెన్నడును గాల మొకేగతి ఉండబోదుగా

యావనపుం బ్రభుత్వ ముదయంబయి పొల్పిన దాదిగా; మనో
భావ వియ స్మరీచుల, భవ త్వరిత హావమ నిల్పి ప్రేమ పూ
జా విధులక సతమ్ము దివసంబుల బుచ్చెడు నటి నేను: నీ

పుట్టి ఉత్కలీశ్వరుని పూజ్య గృహంబున; నేడు, తెన్ను సా
మాట్టుని చేపి నైతి; విధి మామును గాక, అఖండ వైభవం
బుట్టి పడంగ న్వస్తి కల పొంపరి వదగు నాకు; అక్కటా!
ఇట్టి పరిస్థితుల్ పొటనరించుటకుం గలవా? ప్రత్యోధికల్.

ఎంతటి రాజు నైన, హృదయేశ్వర! మానవ జన్మ జేసి ఆ
వంతయు సత్యముం దలియ నైతివి; మంచిది, వేంకటేశు డ
త్యంతము నీకు ఇష్టమగు దైవమగా? అత్తడైన, నాటి గ
ల్లంతు వెలార్చ లేదొకా! చెలామణి యైనవి పో; విధి ప్రభల్.

ఇంత యెరుంగనైతి, హృదయేశ్వర! ఆ జగడంపు దాసి గో
రంతలు పల్కరాని అవలాపములన్ జత జేసి కూర్చికొం
డంతలు చేసి చెప్పు నపు; డక్కట! ఈ కవట ప్రవర్తనం
బంతకు, సూత్రధారుడు యథార్థముగా అల వీర సింహుడే.

కలసులలో ఎదుర్కొని అఖండముగా దలపడ్డ మేటి శ
త్రులకును గూడ గ్రమ్మర గతుల్ గలిపించిన యట్టి నీవ, నే
డలచెడ; వంత మాత్రపు దయా ప్తికి నైనను, నోచలే దటే!
వలచి వివాహ మాడిన భవ ద్దృహలక్ష్మి; మహేశ్వరాగ్రణి!

అని యిటు నాటి గాథ మతియందు మెలంగెడు నవ్వుడెల్ల, నె
మ్మనమున గొల్లు మంచు అల మానిని రోజులు బుచ్చుచుండె అ
వ్వనమున; అంత, మెల్లగ ప్రపంచము నంతను ముట్టడించి ప్రా
కినవి: తదీయ దివంతర కీరి సుధాంశు ప్రపూర్ణ దీధితుల్.

ఇటు లతి శుద్ధ జీవిక వహించిన, దంతటి ఘోర పాప సం
పుటికి దెగించునా? ప్రజల మోసము చేసెడు దొంగనాటకా
లిటులె రహించు; కా దది, జనిం చను తాపము పాప జీవికిన్
జటకున ఒక్కమా; రని ప్రజల్ దలపింపగ సాగి రయ్యెడన్.

అంత, నేరమ్మునకు మూలమైన వ్యక్తి
బైట బడినది; అంతయు, దేటదెల్ల
మయ్యె; బ్రజ లెల్ల నిర్హింతు లైరి; జగతి
నిజము నిలకడమీద ధ్వనించు; నెపుడు.

కెలకుల నున్న ప్రేయసిని కేవల మొల్లమి చేసి నాడు చి
క్కుల కెర జేసితిన్; దెలివి గోల్పడి కానల కంపి; తెంత ఉ
త్తలపడినానొ, యంచు వసుధాపతి నొచ్చి గృహన ఉన్నరా
ణులు త్వరపెట్టగా, సతి ననూనత దోడ్కొని వచ్చె నింటికిన్.

క వి శ్రీ

ఓక సుముహూర్త మందు, సక
లోర్వి పతుల్, సచివుల్, కపిశ్వరుల్,
నికట ప్రవర్తనుల్, బుధులు,
నెయ్యరు, మున్నగు వార లెల్ల నె
మ్మిక సభ బన్ని యున్న తరి;
మేకొని రాజు ప్రధాని గాంచి: ఇం
తకు, గవిగారి రాకడ ప్ర
ధాని! కనంబడ; దెంత చూచినన్.

అనిన, వారును వచ్చెద రాలసింప
రనుకొనిన వేళ కింతకు; ఆంధ్రరాజ!
అయిన, ఆత్మ స్వత్తం త్రత్వ మంది తిరుగు
కోవిదులలోన; గవి నిరం కుశుడు గాదె?.

మా టని నంతనే, సుకవి మాన్యులు వచ్చిరి; రాజరాజ! ఆ
రాటము మాని వారి కెదురై చని స్వాగత మిమ్ము; లెమ్ము; వి
ద్యాటకు లెందునున్ ఘనులె; అందు, గవీంద్రు డితందు; గావునన్
గాటపు గౌరవమ్ము బొడగాంచ గడుంగడు నర్హు; దుర్వరన్.

అని, సమ యోచి తోక్తి దర హాసము లాననసీమ ఇంపుమై
దొణికిన లాడ మంత్రిపద ధూర్వహు డల్లన బల్కుగా; అదే
క్షణమున. గాజుగాజు కనిగారి కెనుకొని వెల్లి కారకు

నుదినము నేడు, సత్కవుల జూచుట కల్గెను; నేను మేకదా
సదనమునందు అందరు? బ్రశ స్తపు టాంధ్ర కవీంద్ర! అంచనన్
ముదిత మనస్కుడై కవియు భూవరునిం గని: నేను మందరున్
సదనమునందు, దైవిక నిసర్గ దయన్; ధర ణీశ్వ రాగ్రణీ!

మును పొకనాడు, నీవు కడు మోద మెలర్పగ: బెద్దనార్య! మా||
కనుపమమైన కావ్యము హూయల్ దయివారగ బోహణించి వెం
టనె కృతి నీయ గోరెద; నటంచు వచించిన యట్టి మాట, నె
ట్టనమయి నేటికిన్ ఫల విడంబిత మైనది; కృష్ణ రా త్పు భూ!

నన్నయ భారతామ్నాయమ్ము గృతి నంది
వేగిభూవిభుడు సేవించె నాంధ్ర

యజ్ఞ తిక్కన్న రామాయణమ్ము గ్రహించి
శెల్లూరి విభుడు మన్నించె బలుకు.

జైమిని భారతాశ్రయ మంది సాళువ
గుండభూవరుడు పేర్కొనె దెలుంగు

యమకవీంద్రుల వరాహపురాణ మెల్ల బా
టించి నీ తండ్రి పోషించె భావ

ఆంధ్ర కా వ్యోదయంబున, కాద్య మైన
ఈ మనుచరిత్ర; మీవు గ్రహించి నేడు

ఆంధ్ర భోజండ వను, యశం బందు మయ్య

అని, ప్రాస్తావిక పద్యముల్ చదువగా, ఆంధ్ర క్షమా వల్లభుం
డనఘా! ధన్యుడ వైతి; వాంఛ ఫలితం బయ్యెన్; గృతి ప్రక్రియల్
వినగా ఉవ్విళ్ళు లూరుచున్న యది ఈ విద్వత్సభా భూమి; చ
క్కని రీతిక వినిపింపు; మీ సభయు దగ్ధానార్థమే కావునక.

అనిన, విని పెద్దనామాత్యు డాత్మ నలరి
గ్రంథముం దీసి అందలి రసిక ఘట్ట
పత్రిములు కనుంగొనుచు; భూపాలు గాంచి
పలికె, నుడికార మడర ఇబ్బంగి; మగుడ.

ఉన్నత రాజ వంశమున ఉద్భవ మందితి; వండి తోత్తముల్
మన్నన సేయ జాలు కవిమాన్యుడ వైతి; మహాంధ్ర రాజ్య సం
పన్నుడ వైతి; వాంధ్ర జనపాలక! నా కృతికన్య కింక, నీ
కన్న గరిష్ఠు లెవ్వరు? మహాకవి భాగ్యము పండె; నేటికిన్.

ఏ కృతి నెట్టి ఎమ్మె పచరించెడినో; అవలీలగా, సమా
లోకన చేయ గల్గు కవులున్, బుధులున్ గల ఈ సభాస్థలిక
తాకిక ప్రజ్ఞ జాలు కవిరాజ వరేణ్యుడ వీవు, మత్కృతి
శ్రీకి విభుండ వైతివి, వరించి స్వయమ్ముగ; ఆంధ్ర భూపతీ!

అని, తన కావ్య మంచు గల అన్న వెలార్చు మనోజ్ఞ ఘట్టముల్
వినిచి, సభాతలమ్ము బృధివీపతినిన్ మితిలేని హర్షపుం
జనుకుల ముంచి వెళెను; వశీకృత మెనది కొలుక కూట; మా

ఇదివర కెన్న, డిట్టి కృతి నే కవియు రచియింప; డింతకున్
ప్రథమ ప్రబంధ మై తెనుగు బాస రహించెడి భాగ్య మొక్క ఈ
మృదు మధురంపు కావ్యమునకే లభియించెనో; కాక, ఇట్టి హృ
త్స్పదన తడి తృప్తి భా పద వినర్పిత భావము లెట్లు చేతురున్?

ఏతపముం బొనర్చి జనియించితిన్! సరిక్రొత్తయై, మనః
ప్రీతికి దావలంబయి, మరే రికి పొందగ రాని, ఈ మహా
ఖ్యాత యుగ ప్రబంధ మున కంతకు నాధుడ నైతి నేడు; ధా
త్వీతల రాజ్య మిచ్చినను, దీరునె? నీ ఋణ; మో కవీశ్వరా!

ఏ కరణిన్ మఠించిన, మహిం గల శాశ్వత కర్మలం గృతి
స్వీకృతి ఒక్కడే కద నశింపని; దట్టి కృతి ఒనంగి ఈ
లోకములో యశస్సు, పరలోకములో స్థిరమైన వానమున్
జేకుర జేసి; తాండ్ర కవి శేఖర! నా; కిక, ఏమి కావలెన్?

కృతిపతి ఇచ్చు ద్రవ్య మది ఎం తయినన్ అగు గాక నీకు; శా
శ్వతముగ ఖర్చుగాక నిలువం గలదా? ఇక, నీ వొనంగు ఈ
కృతిమణియో-అనశ్వర, మహీన; మెటుల్ పరికించినన్ భవ
ద్వితరణమే అఖండము; కవీ! ను దుపాయన లభి కంటెనుక.

పాటించితివి ఆర్యభావ ముమ్మరమైన
బహు గ్రంథ సాహితీసహజ శక్తి
సంతరించితి వాండ్ర సర్వస్వ మందున్న
సర్వ పాండిత్య ప్రశసన కవళిను

ఆర్జింప గల్గితి వందు నిందును గూడ
సర్వ జనీనతా జాలు కవిత
నేకరించితివి విశేషించి దాన ధ
ర్మము లిచ్చి లోక సన్మాన్య కీర్తి

ఏది కొదవయ్య నీకు; గవీంద్ర! నీవ
ఆంధ్ర కవితా పితామహ అనడి బిరుద
మునకు అర్హుడ వెంటేసి; భూతలాస
ప్రస్తుతం బున్న కవిసార్వ భౌము లందు.

మరియును, రెండు భాసల బ్రహ్మాణ మనోజ్ఞ ప్రబంధ రాజములే
విరచన సేయగా దగిన పెద్ద కవీంద్రుడ వీవ; గండపెం
డెరము ధరింప నియ్యెడ గడింటి సమర్థుడ; నంచు, రాజా ధీ
వరు పదమందు నుంచెను; సభాతల మంతయు జూచుచుండగఁ.

అంతట, బెద్దనార్యుడు మహాకవి కుండు గభీర భావ మా
వంతయు వీటిబుచ్చక, మహాశయ! నీవు విదగ్ధ పాండితీ
స్వాంత మెరుంగ జాలు కవి చంద్రుడ పౌట గదోయి, నా కవి
త్వాంతము మెచ్చ గల్గితివి; ధన్యుడ నైతి; గవీంద్ర మిత్రమా!

అనుచు, గృతజ్ఞతా నెరపు నంతన పాలకి వచ్చె బెద్దనన్
గొని పుర మేగ; ఆపయిన, గోవిదు డైన నృపాలచంద్రు ప్రా
ర్థన నత డెక్కె; భూమిపతి తాన స్వయమ్ముగ బట్టి యెత్తె పా

సత్కవిత్వం బున్న సర్వం సహా రాజ్య
మొందుల కంచు వచించు వారు

పార్థివుడే వచ్చి పల్లకి బయి కెత్తె
ఇత డెంత వాడో అం చెంచు వారు

కవులు తేరే వీని కన్న బెద్దలు పెట్టి
పుట్టె నితం డంచు బొదుగు వారు
ధాత్రీవరుండె పాదాన పెండెర ముంచె
కవిభాగ్య మని వచ్చి కనెడి వారు

తెలి మంగళ వాద్యముల్ నెరపు వారు
అనుస్మృతి వచ్చు రాజు లోనైన వారు
బలసి చెలరేగ; గవిగారి వాహనమ్ము
తరలె మెల్లగ; జయజయ ధ్వనుల మధ్య.

నగరపు రాజు వీధుల ఘనం బొలయన్ విహరించి; పిమ్మటన్
మగిడి, సభాతలమ్ము గరిమన్ గయిసేసిరి వార; లాపయిన్
మిగిలిన భక్తి, బెద్దన కమేయపు గానుక లిచ్చి గౌరవం
ఋగ బచరించె రాజు; కొలువున్ ముగిసెన్; గరతాళ నాదులన్.

వీ క్రమ శ్రీ

అధిపు, డలవోక దర్బారు నందు మంత్రీ

ప్రముఖ వీక్షించి: బీజ పురాధి నేత

ఏమి ప్రత్యుత్తరించె? టూకించి చెప్ప;

మనిన, అర్పించె గమ్మ; మా టాడ, కతడు.

అవు డా కమ్మ ధరాధిపుండు కని కోపా తోప విస్ఫూర్తి ని

ద్దపు గన్నం గవ ఎర్రబార, రదన ధ్వానమ్ము గావించుచున్.

త్రప లేకుండగ, సర్వముం దేలిసి ఆ రాజేంద్రు డిభ్యంగి దా

నప లాపమ్ములు వ్రాసె; గంటిరె? అటం చాడెన్; సభా భీలతన్

సేవకవృత్తి మాకడ వసించెడు సైదను వా డొకండు, ప

ర్దాపులు దొంగిలించె బహుళంబుగ నల్వదివేలు; నేడు మీ

తావున దాగె; స్నేహము వృధా బొనరింపక, మాకు వాని బృ

ధ్వీవర! ఒప్పగింపు; మని తెల్పుచు, లేఖను వ్రాసి పుచ్చిపక.

ఎరిగి, యెరుంగ నట్లు నటియించి తెలుంగు సృపాలు ద్రోహి నె

బ్బెరికము లేక దగ్గరకు బిల్చి సమాశ్రయమిచ్చె; అట్టి వా

డ రియగు గాని, మిత్రు డెటులా? నిక, మీరు రణ ప్రయత్న సం

చరణము నందె ఉండుడు; ప్రశస్త చమూ పతులార! అందరుక.

చిరుత విరోధమున్ గురిచి చివ్వకు బూనె మహీంద్రు, డంచు మీ

రుక తలంతురే మొ; అల ఉత్తమ దుర్గము గాయచూరు లో

బరచు కొనంగ, నేటి ఉపవృత్తి సమంజస మైన; దాత డీ

వీరము మాకు నిజముగా నున్నది సంతకముగా నున్నది

రాయచూ ద్దుర్గ మాంధ్ర సామ్రాజ్య మందు
దనర వలె; అది, పిన్న ముత్తాత గారి
మరుణ శాసన; మిదియ, అక్కరణ మునకు
దగిన సమయమ్ము; లెం డింక, తడయ వలదు.

ఇన్నిటి కంటె ముఖ్య మగు హేతువు వేరొక డున్న; దింతకున్
ము న్నిట నున్న ఆ ఉదయ భూధర దుర్గము వారు, నేడు దా
కొన్న ప్రదేశ మాపుర; మకుంతిత దీక్షను వార లందు, ఎ
న్నెన్నియొ పన్ను చుండి; రెటులేని, మమున్ దలమాటుచేయగన్.

ఏది యెదుంగ నట్టు లగుపింతురు బైటకు; జూడ బోవ, ఈ
మాదిరి గానిపింతురు క్షమాపతు; లిట్టులె యుండు రాజకీ
యాదుల అంత రార్థ; మిపు డయ్యెడ మాటుగ నున్న రామరా
యాదులు చెప్పియున్న విషయం బిది; త్రోయగ రాని; దెవ్వెయిన్.

ఎంతటి దాగురింతయొ గ్రహించితిరా! ఇప్పుడైన, మీర? లిం
కం తియ కాక, మా మనుజు లందర నూ కిపు డొప్పగింపుమం
చంతగ జెప్పి నాడు మన ముసిన దూతను రాజసింహు, వా
రిం తయు లక్ష్య పెట్టక, కదించి అడంచిరి; బందిగమ్మునన్.

ఇక, యిపు డేచి ఆజి ప్రకటింపగ దగ్గదొ కాదొ, మీరలే
ఒక టయి నిశ్చయింపు; డిపు డూరట చెందిన, ముందు ముందు
ప్పుక మన పైన ఈ దురము వారె వెలార్చెద; రప్పు డంతయున్

గొలుపు సమస్త మా తరిని గోలు మసంగి తదీయ సమ్మతి
జెలువడ జేయ, ఆంధ్ర వృధివీ పతి రచ్చ ముగించె; అంత, బె
ద్దలు వినిపించి నట్టి ఫలదాయకమా ఒక నాడు; దైవ పూ
జలు అభిషేకముల్ నతులు జల్పి సమి ద్గమ నాభి లాషియై.

పడవాండ్రలో బెద్దవాడైన కామనా
యకునకు గొంత సైన్యం బొసంగి
అతనికి వెనువెంట ద్రవ్యంబుక రా నను
వానికి ఒ క్కింత బలగ మిచ్చి
అతని వెనుక తిమ్మప్ప నాయకు డను
సేనానికిన్ గొంత సేన బనిచి
అతనికిన్ దరువాత అలరు నాదెప్ప నా
యకునకు ఒ క్కింత అంగ ముంచి

అంత, గొండమరెడ్డికి గొంత; పిదప,
నగర పాలుడు గోవిందునకు ఒకింత;
ఆనెనుక, మామ శ్యామరాయలకు గొంత;
బలము సమకూర్చి ఆంధ్ర భూపాల మాళి.

పదపడి, ఇంకను బలములు
పదిలమ్ముగ బంచి సైన్యపతులకు ఇడి ఆ
పిదప, శరీరపు రక్షణ

తాన, రారాజు నర్వ నేనానియు నయి

ఆంధ్ర ఖడ్గ ధారలో —

మహాంధ్ర పౌరుషమ్ము మెరయ;

విక్రమించి రాయచూరి

విపుల యుద్ధ రంగ మందు;

అరుల బీల్చి పిప్పి చేసి

అలరి విజయ లక్ష్మి జెంది

ఆంధ్ర దేశ కీర్తి నిలుప రా!

నహోనరా! నడువర!

కటక పురిని గాల్చి

ఓడ్రకాంతు వశుని జేయు నప్పు;

కొండవీటి రిపుల దునిమి

కొరలి విజయ మందు వేశ;

దాక్షిణాత్య పతుల వెంట

తరిమి తరిమి గెలుచు నాడు;

కదన భూమి బెగ్గ డిల్లి

కంప మొంద జూపి నట్టి;

అత్మ దేశ భక్తి జూప రా!

నహోనరా! నడువర!

అని, సమి ద్గీతముం బాడు చక్క మెక్కి
దళము లన్నియు దన వెంట దరలి నడువ
వెడతె రాచూరి వైపున క; డరి అలరి.

దారి పొడుగున కోదనీ ధామ మెల్ల
విరిగి పడు నట్టు లల రణ భేరి మ్రోగు
చుండ, జని చని మల్లయ్య బండ వద్ద
విడిసి సేనల తోడ; బృ ధ్వీశమాళి.

రాయ చూరున కనతి దూరస్థ మైన
గ్రామ మది; అంత, నచట రారాజు దైవ
పూజ నాదిక మంతయు బూర్తి చేసి
కొన, బురోహితు డరుదెంచె; ఘను డొకండు.

వచ్చి రారాజు జూచి; దేవా! అరాతి
నెదిరి పోరాడుటకు ఇది యెంతో మంచి
సమయ మని యేగ; సక లాంధ్ర సార్వభౌము
డ, డరి ఆజ్ఞలు కోట ముట్టడికి అనిపె.

అనిపిన ఆజ్ఞలన్ శిరములందు గ్రహించి సమస్త భార తా
వని బలవంతమైన, అల ప్రాకట దుర్గము, రాయ చూరి కో
టను, వడి ముట్టడించెను పటాలము; లంతట, బెద్ద పోరు రే
పొడిగిన రాక చూచు లక్షకెఁ గణ నీకర సరగ నాదముల్.

దశలక్షా పటుసైన్యమున్ గొని మహాంధ్ర త్మాతలేద్రుండు, నీ
వశ మందుం గల రాయచూ ర్నగర సర్వస్వమ్ము బంధించె; దు
ర్దశ పా లైరి తురుష్క సైనికులు; ధైర్యంబెల్ల గోల్పోయి, రో
శశి రేఖా ధ్వజ పాల కాగ్రణి! చమూ సంఘాధి పాగ్రేసరుల్.

అనుచు అగచాల్లు దెల్పు వీక్షణల, మిపుల
వెలవెలం బారు మోముల, బిక్కు బిక్కు
మనెడు గుండెల, తడుబడు నట్టి నుడుల
విన్నవించిరి చారులు; విభున, కపుడు.

విని, ఆ బీజపు రావనీ పతి మనో వీధిన్ బ్రసంగించి; ర
చ్చను గల్పించి; ప్రభుత్వ ముఖ్యులను బ్రస్తావించి; వె న్వెంటనే
తన సైన్యంబుల నెల్ల గూర్చుకొని; ఆంధ్ర త్మా పతిన్ దాక వ
చ్చెను, కృష్ణాత్తర తీర భూమికి; మహాసి త్వి ణ్ణినా దార్భటిక.

వచ్చిన వాని హృద్గమన పద్ధతి చూడ దలంచి, ఆంధ్ర రా
జచ్చటనే రహించె; అత డా కిటుకున్ గ్రహియింప లేక, నా
వచ్చిన వార్త ఆంధ్ర నర పాలునకున్ విశదంబె? ఐన, దా
నిచ్చటి కేల నన్ను ఎదిరింపగరా; డని, కొల్వునం దనన్.

బల పరాక్రమ వంతుడ వైన నీకు
జడిసి రాలేక అచటనే అడగి యుండె
అత, డని కొంద రనిరి; కా దనచు వెంట

అమిత శ్రీ గల రాజరా జతడు; ని న్నావంతయు లెక్క జే
యమియే హేతువు రాకపోవుటకు, రాజా! అంతియేకాని, నీ
క్రమ సంపత్తికి జంక; డట్లునుట, మూర్ఖత్వంబు; నిర్నిద్ర వి
క్రమమున్ గల్గిన రాజులే, అతని శౌర్యాక్రాంతు లై; రెండరో.

అని వచియింపగా, విసి; నిజాత్మ నొ కించుక పర్యటించి; కృ
ష్ణను, సచమూ గణుండయి ప్రశాంతముగా దరియించి; కృష్ణుడా
యని వసతి ప్రదేశమున కా, వల దొమ్మిది మైళ్ళ దూర మం
దున, విడిసెన్; ద్రిలింగజన ఘోర్వహుడంతట, ఆయుదంతమున్.

విని, యొక కొంత సేన తన వెంబడి రా; సరి నడ్డగింపగన్.
మునుకొని, యేగి యేగి రిపుభూవరు సీమకు, మూడు మైళ్ల ద
వ్వన, ఒక వానయోగ్య మగు భూమి మకా మొనరించె; మింటిపై
కొని రటించు సాధ్వన ప్రవృత్త నమి ధ్వన వాద్య ఘోషలన్.

శుభ దివ సాది నంత, రణ శూరత మోముల దాండవింపగా,
ఉభయ బలంబులన్ గడిసె నుద్ధతి; బిమ్మట, యుద్ధ భీకరో
ద్రభనత హద్దు మీరె; వసు ధాంబరముల్ సక లాని ఘోషణ
ప్రభల సపూర్వ రమ్యత వెలార్చె గనం గల దైర్యశాలికిన్.

అట, జయూప జయంబుల సరయ గలుగు
వాడు, భగవంతుడే; కాని, లే దొకండు
అన్యు; డా విధి పోరిత మతిశయింప;
గొంతవడి, కాంద సేనల యంత ధమున.

అరుల ఫిరంగి దెబ్బల మహాచలనం బుదయింప; అందు, గొం
దరు పరతెంచ సాగి; రది, ధాత్రీపు డారసి వ్రేలి నున్న ఉం
గరమును దీసి వెంటనె ఒకానొక రాతున కిచ్చి: నీవు నా
మరణమే సంభవించిన, అమాంతముగా జని రాణి వాసమున్.

చొచ్చి నా చావు గురుతుగా జూపి దీని;
సంప్ర దాయాను గుణముగ, సహ గమనము
చేయ వలసినదని చెప్ప వోయి, నాదు
మాటలుగ, రాణులకు; మరు మాట లనక.

ఉరవడి నిట్లు పల్కి ప్రధనోర్వి జలించెడు సేన గాంచుచు
వరుసగ మూడు రాష్ట్రముల పార్థివు డౌ అల ఓడ్ర రాజుతో
జరిపిన ఆజి, నున్న అల సత్వ పరాక్రమ శక్తు లి; ప్ప డే
దరి కరిగెన్? దెనుంగు ప్రధ దగ్ధ మొనర్తురె? తెన్లు పుత్రకుత్.

శై లోదార బలాధ్యు నాంధ్ర ధరణీశ గ్రామణిన్, యుద్ధమం
దోడింపం దగి దేశ దేశముల ఎంతో గీర్తి గైకొంటి: నం
చేడిల్ మా గరివించి ఉబ్బు దివసం బేతెంచెనా, ఏమి? క
ట్టా!లా వెల్ల నశించెనా? అయిన, గారా? మీర,లాంధ్ర ప్రజల్.

ధైర్య మెల్ల గోలుపుచ్చి
తల్లడిల్లి తొలగు వారు
రాజు గారి ద్రోహు లాడు;

ఈ మధ్య కాలమునందు

నీతి జాతి లేని వార
లనేకు లుండి ఉంట కంటె,
నికర మైన దేశ భక్తి
నగడు శూరు డొకడ చాలు;

ఎట్టి యుద్ధ మందునైన
ఇట్టె విజయ మంద వచ్చు;

జుట్టి బట్టి ఈడ్చి తన్ని
కొట్టి నెట్టి నరక రండు,
అజ్ఞ బారు పిరికిపంద.

లందరిన్ దయా దొలంగి;
వెనుక ముందు లాడ వలదు
వెడలి రండు; సేన లార!

అని, తన చుట్టు నున్న బల మంతకు అజ్ఞ నొనంగి; తాను, చ
క్కని తురగమ్ము నెక్కి; ఒడికంటగు శూరత నాజి మధ్యకుం
జిని; బ్రథ నోద్విహారములు సల్పుచు నుండగ; వెన్నుజూపి పా
రు, నల బలంబు లన్నియు అరుంతుడ శౌర్యము ముమ్మరింపగన్.

అడుగో, గండర గండడౌ మన మహి శాగ్రే సరుం; డిప్పుడు
జ్వలుడై పోరున జొచ్చి తాన కదన వ్యాపారతన్ బేర్చి శ
త్రుల బోకార్చుచు నుండె; రం డిక, సమి ద్రోషమ్ము తీండింప అ
య్యెడకున్ బోదము; రాజరాజునకు ఎంతే సాయమందింపగన్.

మరియు, నిటువంటి ఛండాళ మరణ మునకు
గురి యగుట కంటె, అని రిపు కోటి నడచి
వీర మృతి నందినన్ మేలు; పిదప, నాజి
బ్రభువు బాయుట; తీరని పాతకమ్ము.

ఈ విధి, వానిలో నవి గతించిన దానికి నొచ్చుకొంచు భూ
మివరు జేరి పోరిత మమేయముగా నొనరించి శాత్రవ
శ్రీ వణకన్ రిపుప్రజ మసిం బొనరించి జయమ్ము తెచ్చి ఆ
త్మావని కిచ్చె; ఆంధ్ర వసు ధా పతి హర్షము మేర మీరగన్.

ఏడిలుఖాను డంత, బొనరించుట కేమియు లేక; నాడు తా
నోడిన దానికిన్ గడు మనో వివశత్వము నొంది కుందుచున్
బోడిమి మాలి తత్ప్రధన భూమి బలాయితు డయ్యె, సర్వమున్
వీడిచి; దిక్కు లేక, బహు వీరులు మున్నగు వార లంతటన్.

పొసగిరి కృష్ణరాయలకు బూర్తిగ బంధితులై; అమూల్య వ
స్తు సముద యంబునున్ దొరికెదోరముగా; నటులయ్యు, సత్పథా
భ్యసనుడు గాన, స్త్రీల బసి పాపల బూర్తిగ వీటిబుచ్చి మం
చి సరసు డాంధ్రరా జని పచేళిమ కీర్తి గడించె; ఉర్వరన్.

కలిగిన ఆ మహా విజయ గర్వ ప్రహర్షములన్, దెలుంగు సే
నలు తునునూడ ఆయుధ గణంబులు లేమి, శరీర రక్షణన్
జలుపు కొనంగ బారు ప్రతి సైన్యములన్ బరిమార్చు చుండ; రా
ములు కని; తప్పు తప్పు వల; దంచు, రయంబున ఆజ్ఞ లంపినన్.

అవనిప! శత్రు శేషము రవంతయు నుంచగ రా దటంచు, నై
 న్యవిభులు వచ్చి వేడ; ననుభాధిపు చెంగట నున్న వార లం
 దెవ రెది చేసినన్ నృపునిదే యగు నయ్యది తప్పొ ఒప్పొ; నా
 ప్రవిమల కీర్తి కా పని అపధ్యము; కావున, మాను డింతటన్.

అంతియేకాక, కదనంబునందు మనకు
 ఎవడు శాత్రువుడో యాత డేడిలుపతి
 పరచియే యుండె; ఇక, పరిపంధి ఎవరు?
 వీర లన్ననొ, పాల్కు; లే విభుని కై న.

అని, ఋజు మార్గ వర్తియు, మహా కరుణా హృదయుండు నైన, అ
 య్యనిమిష రాజ తుల్యుడు మహాంధ్రసృపాలుడు నొక్కిచెప్పినన్
 విని, అల పైన్య పాలకులు వీరిడి సేతలు మాని యేగి; రా
 వెనుక, ద్విప త్పటీయ గృహ విశ్వమునన్ విహరించి పిమ్మటన్.

పొంపిరి నోయి యుద్ధమున బోయిన వీరులకున్ శిఖి క్రియల్
 పెంపెన లార జల్పి నిరు పేదలకుం గడు దాన ధర్మముల్
 తెంపరియై పొనర్చి మెయిదీన బ్రహ్మపు చిహ్నముల్ పురా
 ణింప, ససైన్యుడై మరలె; ఇంతకు ముందటి వాన సీమకున్.

భామినీరాజ్య పాలక పంచకమున
 గడు బలోద్రేకు డేడిలుభాను; డతడు
 పోర జితు డయి వీగె; రాచూరె ఇంక

మునుపటి కోట ముట్టడి, అమోఘముగా ఉరణించి దట్టమై
పెనుపు వహించె; ఆజయును, పెద్దదియై పొలసాడె; అంతలో
ఘనమతి పోర్చుగీసు మహికాంతుని దూత ఒకండు, రాజకీ
య నిపుణు, డేగుదెంచి వసుధా ధిపుని గలిసెన్; ససెన్ముడై.

పరమ సమర్థుడౌ అతని బాసట, బోరిత మంత కంటెనున్
విరివిగ సాగె; శత్రులును బేర్చిన యుద్ధతి నిల్వరించి, రం
దరు నొకటై; మహోగ్రతను, చాలె సమీక మొకింత నేపు; భీ
కర రణ యంత్ర శబ్దములు క్రమ్ముకొనెన్; వియదుర్వరాదులన్.

పదపడి, రాయచూ ర్నగర పాలుడు పోరిత మాడు చుండగా
జదిసి ధరన్ బడెన్; బాలిచె సైన్యము నందున దొట్రుపాటు; అ
య్యది కని తత్పరీ ప్రముఖు లందరు, శ్వేత పతాక లెత్తి భూ
పు దరియ వచ్చు చుండ; అది భూపతి కాంచి దయార్ద్రచిత్తుడై

అనుపదమె, ఆజ్ఞ లంపించి ఆల మాపి.

తిమ్మరుసు మంత్రివరు నామతించి; హృదయ

సదన మందలి కరుణా రసమ్ము చిమ్మి

అవయవమ్ముల నంతట నలము కొనగ.

ఎదురుగ నేగి దిక్కు జెడి ఎంతయు గుంది కృశించి ప్రాణ సం

పద కభయమ్ము గోర మనవద్దకు వచ్చెడు ఆ మహా ప్రజన్

గదిసి సమాదృతిం జలిపి కన్న న దోడ్చొ వి గ ముఖమునె

ఏగి: భయమ్ము నొందకు డొకింతయు; మీసయి చక్కనర్తి ఎంతో గరుణార్ద్ర చిత్తుడయి ఉండెను ప్రిస్తుత; మంచు, వారలన్ బాగుగ నూరడించి జనపాలుని వద్దకు దోడి తెచ్చెను శ్రీ గల తిమ్మరా ట్పచిన శేఖరు; డొప్పిన గౌరవంబునన్.

వచ్చిన వార లందరు, నృపాలుని ముంగట, భక్తి సమ్రతల్ విచ్చగ, దండముల్ సలిపి, పెల్లిదమై, కను దోయి నుష్ట బాష్పచ్ఛయబిందువుల్ తొలుక; ఉత్తమనాయక! కావు; మెంతయున్ నొచ్చిన కాందిశీకుల- మనూన దయానుతి; సలచు, వేడినన్.

ఉరక, అధైర్య మూని వెతనొందకు; డాత్న భయాన కోర్దతిన్. దెరలుప జేయు; ఉంతయు, గతించిన; దింక, భయమ్ము లేదు; నిబ్బరముగ ఏగుదెంచుడు; శుభం బగు; మేమును, రేప వత్తుమం దరము పురంబులోని; కని, ధాత్రిపు డాదృతి బలెక్కి; బిమ్మటన్.

పరిమితి లేని హర్షపు ప్రభల్ కను చూపుల లాస్య మాడ, దత్పర జను లందరున్ దిరిగి పోయిరి; పోయి: మహాంధ్ర ధారుణీ శ్వరునకు స్వాగతం బను నువర్ణపు ట్తుర భాసి పత్రముల్ పుర ముఖ మార్గ శీర్షముల బొల్పుగ ఉంచిరి; ఉంచి, పేర్చిమై.

లలిత సుమాల మాలలు కురంగటి మంగళ వాద్య ఘోషలన్ కలిసి పరీమళమ్ము పలు కైపుల నల్లడ నింపు చుండ; భూతలపుని రాకకై హృదయ ధామము లం దసియాడు నెమ్మి, ను

ఉదయమున లేచి; కాల్యంబు లోలి దీర్చి;
సాంధ్య వందన మాదిగా, జనెడు నిత్య
కర్మ లన్నియు, నోపిక గడపి; వెంట,
పైన్య పాలురు పలువురు సాగి నడువ.

తరలి పురమ్ము జొచ్చిన; బ్రధర్నిత సర్వమనో విచారు లై
కర మనురక్తి రాజున కఖండపు స్వాగత మిచ్చి, రా పురీ
వరజను; లంతటన్, బ్రభువు వారల యందు బ్రసన్న చిత్తుడై
పురి గల పెద్దలం బిలిచి పొల్పు వెలార్చు తెలుంగు పల్కులన్.

మునుపటి యట్ల, మీరు పరిపూర్ణ మనఃస్థిమితంబు నొంది ఉం
డిన, ఇట ఉండవచ్చు బురడింపుచు, దోహద ముండునేని; లే
దనిన, సమస్తముం గొనుచు, ఆత్మల కింపగునట్టి వేరు తా
వునకెటకేని బోవు నెడ, బోవగ వచ్చు; హృదిష్టపత్థతిన్.

అని నిగదింపగా, నగర మందలి ఆ మహనీయు లందరున్
దెనుగు మహేంద్ర శేఖరు నుదీర్ణ మనస్సున కుల్లసిల్లి; ఓ
అనితర రాజతుల్య! ప్రజ నాదట జూచెడు నిన్ను వంటి, భూ
వుని పరిపాలనన్ విడిచి పో జనునే? మతి గల్గు వారికిన్.

అని, నయగారమున్, వినయ, మాదట, పేరిమి, బత్తి, నమ్మకం
బును, ఒకమారుగా బయలువోవు వచస్సులు వెల్వరింపగా
జనపతి సంతసించి; తన పైన్యము నం దొక కొంత భాగ మా
మనతర దుర రక్షణకు గా నట నుంచి; అనంతరంబునన్.

తరుచుగ, నీతి లేని వసుధాధిపు సైన్యములన్ జనించు అ
ల్లరులు, స్వకీయ సైనిక కులంబులలో దలయెత్తుకుండ, ఉ
త్తరువు లొనర్చె; అప్పటికి, తప్పి యె రునియు గానిపించినకా
దిగి రహింప కుండ, అతి తీక్షణముగా బొనరించె; శిక్షలక.

ప్రథన వశమున గలిగిన పట్టణంపు
బ్రబల నష్టంబు లన్నియు బాగు పరచి;
నగర పాలనకున్ దగు నట్టి పనులు
మలసి జరిపించె; ఆంధ్ర సామ్రాట్టు నాడు.

పెక్కువ లెక్కసేయ దగు బీజ పురీ పతి పాటు గాంచి; ఆ
తక్కటి మహ్మదీయ వసు ధాధిపు లందరు: నాటి ఆంధ్ర భూ
భుక్కు, స్వపాలితంబు లగుభూములుగూడ జయించునేమొ, అం
చెక్కుడు భీతి నొంది; తమ కేమియు హాని ఘటించ కుండగక.

తమరు, బీజపు రా ధీశ్వరుని వద్దనుండి కైకొనిన ఆస్తి;
గ్రమ్మర, అతని కిప్పించి దయ జూప, బ్రార్థితులు.
ఇక, జగీష వీడిచి ఇందనుక జయించిన రాజ్యములతో
దనివొంది యుందురని; విశ్వాసము. అ ట్లొనర్తు రేని,
తమ వాల్లభ్యమున; కెల్ల కాలము, భృత్యులమై
యుందుము. కాదేని, ఏడిల్పాతో ఏకీభవించి మేమం

ఇట్లు, లేఖలు బాగుగ ఎంచి వ్రాసి
 రాయబారుల కిచ్చి రారాజు కడకు
 బనిచి; రంతట, వారును బయలుదేరి
 వచ్చి; రాం ధ్రావ నీంద్రుని వసతి కప్పుడు.

వచ్చి, తెలుంగు నాయకుని వైభవమున్ బలమున్ బరాక్రమం
 బచ్చుపడంగ జూచి, హృదయంబుల సచ్చెరువొంది, వారు; వా
 రి చ్చిన లేఖలన్ నృపున కిచ్చిరి; ఇచ్చిన, జక్రవర్తియున్
 విచ్చి సమీక్ష సేసి వెను వెంటనె, ఏచిన వా గ్గభీరతన్.

ప్రస్తుతము, తా మెల్లరు మాకు హి తోపదేష్ట తైనం
 దుకు; వందనములు. బీజపురీవతి పట్ల బొలిచిన మా
 ప్రవర్తనకు; ఆత డెంతయు, అద్భుడు. అతని నోడించి
 పరిగ్రహించిన తద్ద్రవ్యమును; మగుడ, ఆతనికి బ్రసా
 దించుటకు గారణ మగపడడు. నిష్ఠేతుక కృత్యము
 లొనర్చుట; ఆంధ్ర సార్వ భాములకు, అనిష్టము.
 తాము, బీజపురీవతి తో గలిసి; శ్రమించి; మా నెలపు
 నకు రా నవసర ముండదు. తాలిమి గలిగి, సెలవొసం
 గిన; మేమే, మీ సన్నిధికి రా నున్నాము.

అనుచు, జవాబు లేఖలు తయారొనరించి ఒసంగి వారలన్
 బనిచె ఉపాయనంబు లిడి; వారును, రేని మహాశయమ్ము నె
 మ్మనముల నెంచుచుం జనిరి; క్షౌవరు డంతట, రాజధానికిన్
 జనై; బురవాసు బురగు బుర శుభ సంగతు నిచ్చి; గొబుగన్.

చని, యొనరించె ఎంతయు బ్రహ్మపులి భక్తి నలిర్ప దేవ పూ
జనములు; ఉత్సవంబులును; ప్రత్యక్షమైన బహుమాన సంతతిన్
దనియగ జేసె; బాచులును, దాద్య గమాఘ జయార్పి ప్రీతులై
ఘనముగ విందులన్ జరిపి క్రాలిలి ఒండు; లామహా పురిన్

అంత, నూతన నిర్మితం జైన నాగ
లాపురంబున కేగి; రారాజ, పౌఖ్య
ముగ దినంబులు అయ్యెడ, బుచ్చు చుండ;
వచ్చె ఒక దూత, ఏడిలు నవ్వనుండి.

వచ్చిన రాయబారికి, నృపాలకు డోలగ ముందు దర్శనం
బిచ్చెను కొన్ని రోజులు గతించిన పమ్మట; ఈత డెందుకై
వచ్చెనొ యంచు లోన నలు వైపుల నెంచుచు, ఎంచి: ఇంక నీ
వచ్చిన కార్యమున్ దెలుప వచ్చు, నటంచు ఒసంగ; ఆనతిన్.

ఆపయి, రాయబారి వసు ధాధిపు జూచుచు: రాజరాజ! మా
భూపతి, ఆజి మీరు కొని పోయిన, ఆత్మ ధనంబులన్; దయన్
జూపి యొసంగి కాపు మనుచున్ మిము వేడగ, నన్ను బంపె; దా
మీ పని కియ్యకొన్న, అతడెప్పుడు మీకు; విధేయుడెచనున్.

తాతల నాటి నుండియు, అతండు సుమిత్రుడు మీకు; అట్టి భూ
నేతను, మీర లిట్లురవణించి రిపుం బలె నెంచి నేడు సం
ఘాతము లిచ్చి పుచ్చుటకు గన్పడ, దాత్మ ఎటుల్ దలంచినన్

జరిగిన దేదియో, జరిగె; జా గొనరింపక, ఇంక, అన్ముహీ
శ్వరుని అనుగ్రహింపగదె; భక్తుడు మీ కత డెంతయున్ నిరం
తర; మటు పోహణించి జనతాన్తులులందులదూగు; మీ వసుం
ధర గల రాజ లోకమున, దద్దయు మేటివి నీవు; భూపతి!

అని విశదీకరింపగ, మహాంధ్ర మహీపతి, ఆలకించి: ఆ
తని కపటమ్మె ఆతని గతార్థ నొనర్చిన; దంతెకాని, మే
మొనరిచి నట్టి దేదియును, ఉండదు నా; డయినక, క్షమింతుమీ
వనిన విధాన; కావు మని ఆతడ వచ్చి వదంబు లానినన్.

అన, నది ఏడ గావలయు ఆనతి ఇం డని రాయబారి కో
రిన, ముదిగల్లు వద్ద నని రేడు వచించె; అతండు, మంచి దం
చ న, బయనంబు గట్టె వసుధాధిపు డయ్యెడ; కంత, బీజపూ
ర్జనపతి రామికిన్, హృదయ సౌధములన్ విహరించి ఉగ్రుడై.

క్షాలోకంబున, సాటిలేని దశ లక్షా సైన్య సంపత్ప్రభా
లోలుం డైన మహాంధ్ర నాయకుని; ఆలోకింపగా శక్యమే
ఆలంబందున ఏరికై న? ధరణీంద్రా! అట్టి నన్నే, వలక
గీలింపన్ దొరకొంటి; వెంతటిదగా! కీ డెంచి మే లెంచహ్.

అని, త దావాస నగరికి అతని వెతకి

బంధితుం జేసి ఆత్మ నివాసమునకు

బట్టుకొని రా బలంబుల బంపె; నవియు,

ఇదివరకే, తెలుంగు ధరణీశ్వరు ధాటిని మచ్చు జూచుటన్
మది భయ మంది ఆ దొర అమాంతముగా అటనుండి పారిపో
యె; ద దితివృత్త మారసి మహీశ్వరు సైన్యము, లందు ఆతనిన్
వెదకియు, గానమిన్ నరిమె వీజపురిన్; జెలరేగి అంతటన్.

ఊనకొని సైన్య మట్లు పురి గూల్చి గమించిన జాడగాంచి, ఆ
మనుజు విభుండు వచ్చె దన మన్నికి గ్రమ్మరి; వచ్చి అంతయుం
గని యెద నంగలార్చెను: ప్రగాఢ పరాక్రము డాంధ్ర రాజుతో
అనవసరముగా జగడ మందితి; నంచు, అనేక భంగులన్.

అంత, శ్రీకృష్ణ దేవరాయలు ససైన్య
ముగ బ్రవేశించె ఆత్మీయ సగరి; గదన
ములును, ముగిసెను; ద్రాసి, ఆముక్త మాల్య
దను; గమించెను రోజు; లా గ విడి యెలమి.

చంచలశ్రీ

ప్రకుల జయించితిన్; బెలుగు బాస ప్రధానము గాగ, భారతో
త్వర గల, దక్షిణా పథ నృపత్వ రమా విభవంబు నంతయున్
విరియని బంటు నై, అనుభ వించితి; వృద్ధుడ నైతి నే; డికన్
జరిగిన రోజు లందు బలె, సాగదు డెందము; లోక వాంఛలన్.

అని, ఒక నాడు రాజు హృదయమ్మున బర్యటనంబొనర్చి పు
త్రునకు ప్రభుత్వ మిచ్చి ముదితుం డయి పూర్తిగ విశ్రమించె; ఆ
వెనుక, నవీన రాజు పృథివీతల మేలుచు నుండ ఒక్క రో
జున అది యేమొ! రోగ పరి శోధితు డై పొలిసెన్; విధిక్రియన్

సత్యమో, కాదో, “తిమ్మ నామాత్యు కొడుకు
విన మొసంగెను, నూత్న పృథ్వీశ మాళి;
క” ను ప్రచారమ్ము సర్వత్ర సలము కొనుచు,
వచ్చె, మెల్లగ; ముసలి భూపాలు కడకు.

అది సత్యం బని నమ్మి, ఒక్కయెడ
పుత్రా శ్వంత శోకా కుల
వృధ, వే రొక్కట మంత్రి శేఖర
సుతా త్యాచార కోపమ్ము, నె
మ్మది సాంతంబుగ వేల్పుచుండగ;
మహామాత్యున్ దదాస్థానమున్
గదియన్ రా, గబురంపె సాత్మజునిగన్;
క్షాపాలు డత్యుగ్రుడై.

సరపతియానతిఁ శిరమునందు వహించి సపుత్రుడై సభాం
తరమున వచ్చి నిల్చెను స్వతంత్రు డతఁ; డటు నిల్చి సభ్యు లె
ల్లరు ప్రకటించు నాటి విరళ వ్రతి సత్తుల చిన్నవోయి, అం
దరు నిట నిట్టి వైఖరులు, దాల్చుటకున్ గత మేమియుండునో!

అని, పొలివోని పట్టుదల నాత్మ సనేక విధాల చింతలఁ
బెనగుచు నుండగా; సృపతివీరుడు, కన్నుల నెర్రజేసి: నా
తనయుని, అప్పళించి విగతానుని జేయుట, కేమి హేతువో
విన దమకించు చుంటిమి; వివేకివి నీవు, వచింపు; మంతయుఁ.

అని నిగదించె; ఆనిగద, మా తని యాత్మకు వజ్రపాతమై
కనబడె; అంత, గోలుకొని: క్షూవర! ఎన్నడు లేని ఈ ప్రవ
ర్తన, తమ యందు నేడు మసలఁ గతమేమియు; కాని, చూడగా
అనితర సన్నిభం బయిన, అచ్చెరు వయ్యెడు నాకు; ఎంతయుఁ.

మతిగల వాడనై, భరతమాతకు బుట్టి, సమస్త శాస్త్ర సం
గతి దగు సత్కవీంద్రుడవుగా యశ మంది, అశేష రాజ్య బా
ధ్యతను వహించు నీవె, యిటు లాత్రము నొందిన; రాజరాజ! ఏ
మతియును లేని అన్యులగు హ్మవరు; లెట్లు చరింతురో కదా!

అని యీ కైపున, మంత్రిశేఖరు దువన్యాసమ్ము గావింపగా;
జనపాలుం, డతి రోష చిత్తు డయి: రాజద్రోహముం జేసి ఇం
కను, ఏమేమొ ఉపన్యసించెదవు, లోకంబుఁ విడంబింప; నీ
గుణ మీనాటికి స్పష్ట మైనది; మహాకూరుండవీ; వెమ్మెయిన్.

అనిన, విని మంత్రిశేఖరుః డసలు, చెడుగు
కాల మరుదెంచి నప్పు డ; కారణముగ,
మంచి వారలు, క్రూరుల మాడ్కి గాని
పింతు, రెవ్వారి కైన; మహీతలేంద్ర!

పొరపడుచుంటి నీ విపుడు, భూవర! ఎవ్వరు చెప్పి పెట్టిరో
మరలని యట్టి ఈ చెడుగు మాటలు; మానవు నీని, ఎంత ము
మ్మరముగ నమ్మ బల్కినను; మచ్చరమే ఒక వేళ నాకు నిన్
గురిచి ర హించునేని, ఇల గూర్తునె నీకు? గ్రహింప, వక్కటా!

అనిన, సహింపశక్య మవనట్టి ప్రమాద మొనర్చి ఏమియున్
బొనరువ నట్టివాని వలె బొల్చుచు నీ దరి నిల్చి యున్న, నీ
తనయుని గూకలింపక; వితండ వివాదములం బొనర్పగా
మన సెటు లొప్పునో కద; అమాత్య కులాగ్రణి! నేడు నీకిటన్.

అన్న మ దీక్షణంబులు బయ ల్పడ బీకి స్వకీయ పుత్రు రా
జ్యోన్నతి నిల్పగా, దమకు ఉత్తరు విచ్చిన యప్పు; డీర లా
సన్నతు పట్ల జూపిన, అసహ్య ప్రవర్తనయే వచించు, నీ
కన్న మరొక్క వంచకుడు కన్నడ డన్య; డటంచు, ధీవరా!

అపుడు, నీ వాతనికి ద్రోహి వైతి వట్లు;

ఇపుడు, నీ పుత్రు డయ్యె మా కిట్లు ద్రోహి;

ఇరువురును, ద్రోహులే యాదు, రెంచి చూడ:

యవరా జొక్కడు, పోయినంతనె; నమ స్తోర్వీ ప్రభుత్వమ్ము నీ
కవునా? నర్వ ప్రతీతి భీకరుడు, లేడా? కృష్ణరాజేంద్రు డీ
అవని; జిన్నతసంబునుండియును, నిన్నత్యంత ప్రేమమ్ముమై
అవలోకించినదానికా, ఇది? మహాత్మా! మంత్రితోకేశ్వరా!

ఈ విధి, వృద్ధరాజు నిగదించిన పల్కుల రోస మంది; ఏ
మో వచియింప బోవు, జనకోత్తము గ్రక్కున అడ్డగించి; ధై
ర్యానహ చిత్తుడై, అతని ఆత్మజు డయ్యెడ, రాజగాంచి: ఓ
భూవర! చాలు నింక, గడు బుద్ధి గలాడవు దూర దృష్టియున్.

చెప్పుడు మాట లాత్మ బరిశీలన సేయక, సంభ్రమించి, ఎ
ల్లప్పుడు మీదు శ్రేయమున కాత్మ బయల్పడ పాటుపడ్డ, మా
అప్పును; ఇట్లు లీ ప్రభువు లందరి ముంగట ఆడిపోసె దీ
విప్పుడు; ధర్మమూ ఇది? మహేశ్వర! నీ యటువంటి వానికిన్.

చిన్నతసంబునుండియు, అశేషపు బ్రేమ రసమ్ము చిప్పిలన్
గన్న కుమారుకంటె, అధికంబుగ జూచుచు; ఈ యనంత రా
జ్యోన్నతి కంతకున్, నిను బ్రభూత్వము జేసిన ఈ మహామహున్
మన్నన దక్కి నల్లరి సమక్షమునం దిటు చూడ, బాడియే?

నెనుక, త్వదీయ సోదరుని భీతులనుండి తొలంగజేసి ని
న్నోసరగ మంచివాడ వని ఉర్వికి నేలిక జేసినందుకా?
జనకుడు ద్రోహి యాట; నృపచంద్రమ! కాటికిగాళ్ళుజాపియున్
ఘనతర మైన పాప పరిఘమ్మునకున్ గమియించె దేలాళో!

అవలోకింపవుకాని, ఈ యవని నధ్యక్షించు ఉద్దేశమే
అవసీనాయక! అప్ప కున్నయెడ, దా నానాడె కై సేయు; ఈ
యువరాజున్ బొలిపుచ్చ నేల? యిపు డీ పూహింప లేకున్న, ఈ
నివహంబైన, గ్రహింపదా? ఇతని వాణీ శీల పూజ్యార్థముల్.

చిరుతతనంబునుండి, కడు జెల్మి దలిర్పగ జూచినందుకున్
సరిగ సమీక్ష సేసిన, విశాంపతి! మోసము నీకు మంత్రియే
జరిపెనొ; నీవె అతనికి జల్పితివో; ఇపు డీ మహాసభాం
తరులయినన్ గ్రహింపరె? ఎదన్ జెడి నీవు గ్రహింప కుండినన్.

అనిన, గుమారభూపతి తనంతగ దా దెగటారెనో; అమా
త్యుని తనయుం డితండె, నిగతుం బొనరించెనొ; అంచు, దత్సభా
జనము తలంచు చుండగ, బ్రచండ రుషా కలితాంత రంగుడై
జనపతి, వారి చేతులకు సంకెలలం దగిలించె; దిగ్గనన్.

అది పరికించి, ఆ సభికు లందరు అచ్చెరు వొంది: మాటలన్
విదిత మొనర్ప రాని పదవీ విభవంబున; ఇంతదాక, అ
త్యధికముగా రహించిన ప్రధాన్ దళాగతి ఎట్లు మారెనో
కద! యనుచున్, వితాకు పడగా; సచివాత్మజుడుగ్ర మూర్తియై

మనుజవరేణ్య! ఈ దురవమానముతో, దని వొంద కుండ; ఇం
కను, మము జిక్కులన్ జొనుపగా గమకించెద; వట్టులైన, నీ
మనమున రేగియున్న అనుమాన మనోవ్యధ, ఒక్కనా పయిన్
గనుక; పితన్ త్యజించి ఎట కంపెద వో, నను బంపు; మీక్రియన్.

అనిన, “అనుమాన మొక్క నీ యంద కాదు;
కలదు, నీ తండ్రి యందును; కనుక, మీర
లిరువురును శిక్షణీయు లెంతేని ఇప్పు”
భ; నుచు వాచించె, అత; డా సభాంత రమున.

ఎంత దారుణ మయ్య! నీయంత వాని,
ఇట్లు యోజంప కుండ, శిక్షించె; దకట!
నవన వోన్నేషితమ్ము మనమ్ము నీది;
అట్టి దీనాడు పాపాణ మైన; దేము!

క న్నెత్తి చూడ శక్యము కాని యట్టి ఉ
త్కలరాజు జీతు జేయ గలిగె నీకు
పూర్వులం దేరికి పొంద జాలని రాయ
చూరి నిగ్రహ విధి జూపె నీకు
ఎల్లప్పుడు విక్రమించెడు భామినీ
సృపతుల చేత మ్రొక్కించె నీకు
నీ యంతవాడు లేనేలేడు లోకాన
అను కీర్తి గలిగింప దనరె నీకు

ఇతడు; సామాన్యడే? మంత్రి వృషభు; డట్టి
వాని, విశ్వాస ద్రోహివై ప్రభువరేణ్య!
ఇట్లు లవమాన పరచి శిక్షించు చుంటి
విషుడు; లే దొక్కొ! పాపపు వెదపు నీకు.

అని, దశవాయి యైన నుతు డా, త్మ గలంగి ఉపన్యసింపగా:
దనయ! అనంతమైన వసుధాతల మేలెడు చక్రవర్తి ఈ
ఘను; డదెకాక, సత్కవి; అఖండ విశారదు; డీత డింకను
దనరిన, రాజ్య మెల్ల బహుధా పురణించి, నుఖంబులందెడు.

ఒక మనమట్టు, కీ నృపతి యుల్లము మార్పు నహించెనన్న; అం
దుకు, మన రోజు లిప్పుడు గతుల్ చెడియుంటయెకారణము; మె
ట్టుకు, గడు మంచివా డీత; డెటుం బరికించిన, భార తార్థభూ
మికి ఎనలేని రాజపరమేష్ఠి; అనర్హుడు నింద, కర్భకా!

సేతు వింధ్యాద్రి పూర్వ పశ్చిమ సముద్ర
మధ్య గల రాజ్యమున కెల్ల మనుజు పతివి;
కాని, సామాన్యుడవె నీవు! కాల వశము
న, స్వీరోధుల మైతి మీ నాడు; దేవ!

మీరును మేము స్నేహితుల మేయయినన్, గతమేమి లేకయే
వైరుల మైతి మిప్పుడు; నృపాల! విధిక్రియ; అంతెకాని, త
ప్పేరిది లేదు; శిక్ష విధియింపుము, శీర్షమె త్రుంచెదో; భవ
ద్ధారుణి వీడి పొమ్మనెదో; దగ్ధ మొనర్చెదో; ఏమి చేసెదో.

అంచు, అమాత్యు డన్న వచనార్థపు టంతర పాఠులం, బిసా
ళించు దయా పరీమళ బహిః ప్రతిపత్తికి నై ననున్, గళా
సించి మనః ప్రవాహమున ఏమియు దా బిసివోవకే; తలా
రించి పరికమించుచు, మహిషాపతి జెలువ కంఠె: గాఢున్

వారితో పాటు, పట్టణ పాలకుండు,
తిమ్మరుసు తమ్ముడునునై, ప్రతీతి గాంచి
యున్న గోవిందుః గుట్రలో నుండు సనుచు
అంపె; శ్రీకృష్ణ జన్మ సీ మాంతమునకు.

అట్లు లొకకొంత కాలమ్ము అరిగె; సంత,
జైలు జీవిక భరియింప జాల, కతని
కొడుకు ఖైదును తప్పించుకొని దపీయ
మైన కొండొక సీమకు, అరిగె; పరచి.

అలసి అతండు, నచ్చట దయా నొనరించె ఒకింత సేన, రా
యల నెదిరింప; గాని, అది యంతయు, ముందుగనేగ్రహించి:ఆ
ఖలు నెట్లులైన బట్టికొని క్రమ్మరి రమ్మని, కృష్ణదేవరా
యలు ఒక తెంపరిక బనిచె; ఆతడు, నాతని దెచ్చె; బిమ్మటన్.

తొల్లిటి కృత్యమే, మిగుల దూష్యము; సహ్యము కాని; దంతతో
ఉల్లము తృప్తి పొందదొ; మహోర్విపతిన్ నను, నిల్వరింతువా?
కల్ల; కులాన, విప్రుడవు కావున, బ్రాణము దక్క గల్లె; ఈ
ప్రల్లద మన్ననో, విడువ రానిద; దండ్యుడ వొడు; వెమ్మెయిన్.

అని, తనముందు నున్న సచివాత్మజు, రాజుచివాట్లు బెట్టుచుం
గనలుచు బంచె, జైలు నధికారికి: వీనివి; వీని తండ్రి; వం
త, నెడపకుండ వీని పినతండ్రివి; కన్నుల నూడ బీక, వెం
టనె నియమింపు మొక్కని; అటం, చటు పిమ్మట ఏగె;లోనికిన్.

అనువేలంబ, అతండు ఆతని దదీయం బైన కారాగృహం
 బున కంపించి తలారి దోడుకొని ఆ భూమి బ్రవేశించి భూ
 పుని ఆజ్ఞా వినిపింప; అప్పటికే, పొల్పుం దక్కి- యున్నట్టి తి
 మ్మన, విన్నంత నెకొయ్యబారె; గడుగర్హ్యంబుల విధివ్యాకృతుల్

కోప మి దేలా;

ఇంకను, నాపై,

దాసుడ నైతిని; కావన? దేవా!

ఉన్నత సామ్రా

జ్యంపు సుఖంబే,

నమ్మితి శాశ్వత మం చలనాడు;

సార్థివ సేవే

మోక్షద మంచూ,

మూర్ఖుడ నై మది నమ్మితి ఎంతో;

భోగము లందే

టప్పుడు నిన్నూ,

కొల్వగ లేనయితిన్; జగదీశా!

తప్పులు ఓప్పుల్

గా, గొన లేవా?

ఈ జగ మంతా,

మిథ్యత; బాబూ!

ఈ ఇహసౌఖ్యము, నశ్వరమే రా!

కొందరు మూఢుల్,

మర్త్య సుఖంబే

శాశ్వత మంచు, జరింతురు కన్నుల్

మూసుక పోయే

లాగు; నదేమో!

ఈ వసుధాతల పాలన కంతా

హాయిగ భోగా

లందుచు నాడు,

పెద్ద అమాత్యుడ నై దివసంబుల్

బుచ్చిన నన్ను,

జూడరొ నేడు;

అంతము లేనిది, మోక్షము తేరా;

పొందితి జ్ఞానం,

బింక; మహేశా!

కాలము బుచ్చగ జేయుము నన్ను,

నిత్యము నీపా

దండ మిదే, కొను;
మో మహనీయా!

కొంత సేపున, కొకయింత కోలుకొనిన
హృదయ హర్షాన, ఈశ్వరు నెంచి యిట్లు;
జైలు నధికారి గాంచి: రా జాజ్ఞ నిర్వ
హింప దగు; నంచు, మంత్రి వాచించె; నంత.

కడచిన కాల మందు, దనకంటె అఖండముగా దినంబులక
గడపిన, ఆ మహామహుని కన్నగవన్ డొలిపించె; అక్కటా!
చెడు సమయాన, ఎంతటి వజీరుల కైనను, ఆత్మ గౌరవం
బుడిగి సహింపగా వలసి యుండు గదా; ఎటువంటి నైచ్యముక.

కనుకలి గోలుపుచ్చుకొని, ఖైదుననే మరి కొన్ని నాళ్ళు యా
పన మొనరించి, కష్టములు బాయుటకోయన, నేగ మంత్రి; అం
తనె, నిజ మైన హంతకు కథల్ వినిపింపగ; దాను వీటతా
టన మయి నందుకున్ బ్రభు, వెడందగడింది కృశించె; గందుచుక

తెలియక పోయె, నే విధి మతిక బొనరించిన; ఎంతద్రోహముక
జలిపినవాడ నైతినో, విశాంపతినై; ఇది, కొంత ముందుగా
దెలిసిన, దిమ్మనార్యుడు గతింపక నుండెడి నేమొ; కాని, రా

య్యక నిరంకుశము చేయబడిన మహానిరంకుశుడు ఉగ్రుడ౯

తల్లివి దండ్రినై, ప్రియము తామర తంపర కాగ, నీదు చూ
పెల్లను నా పయిన్ బరపి పెంచితి; చిక్కుల దోగు వేళలన్
వేల్లితు జేసి కాచితివి; పృథ్వి నొసంగితి; వింత యేల, ఈ
పెల్లిద మెల్ల, నీ విడిన భిక్ష గ దోయి; అమాత్య శేఖరా!

ఇంత మ హావకారము గ్రహించియు, నిన్న సరాని మాటలన్
జంతల పాలు సేసితిని; చిక్కుల బెట్టితి; గేలిచేసి జీ
వాంతము ఖైదులో నునిచి; తంతియ కాక, త్వదీయ వీక్షణ
స్మంత మొనర్ప బంచి; తెట్టుపైచితివో, ఇవియన్నియున్; బ్రభూ!

నాడు సభాంత రాశమున నమ్మికకున్ దగునట్లు నొక్కి నీ
వాడిన మాటలైన మనమందు మతింపకపోతి; బో, దరిం
గూడిన సభ్యులైన, ఇది కూడ దటంచు వచింప రైరి, మో
మోడిరొ; ఇంత, కొక్క హితముఖ్యుని గోల్పడితిన్; విధిప్రభన్.

రాజ్యపాలనకు నర్హులైన జ్ఞానమ్ము
ఒజ్జవై ఉపదేశ మొసగినావు
గజపతి ప్రభు కన్యకను బెండ్లి యా నాడు
సఖుడవై నలహా లొసంగినావు
ప్రధితంబు తా సమరంబులన్ వైరుల
సహకారి వై చావ జదిపినావు
రాజకీయముల నల్లరు లేచి నపు డెల్ల
ప్రతినిధి వె మట్టుపరచినావు

మంత్రీమూత్రుడవా, నీవు మాకు? జాట్ట
మవు, సఖుండవు, తండ్రివి, మామవు, గురు
డవు, నగుదు; వట్టి నిన్ను, గీడ్పరచి వట్టి
కోపనుడనయి, పోకార్చుకొంటి; తండ్రి!

పాటన దక్కి నిన్న పుడు పల్వరు సభ్యుల ముందు, ఎన్నడున్
నోట లుఠింపనట్టి కఠినోక్తుల, మానసమర్మ ముచ్చిపో
నాటగ నాడి; తెంతగ మనస్సున గుంది కృశించి పోతివో
వాటము మాలి; నీయెడల బాపుడ నైతి; అమాత్య శేఖరా!

నీకును, నీ కులంబునకు, ఎన్నటికిన్ మర పొందరాని ఘో
రాకృతి ద్రోహకృత్య మొనరం జరియించితి; ఈ ప్రమాద, మా
ర్యా! కను నంతకున్ విడువ రానిద; రే పొకవేళ, నిన్ను స్వ
ర్లోకములో తుమింపవ గురూ! అనినన్, తుమియింప; కీతనిన్.

ఇంతకు, నెన్ని చెప్పిన గణింపకపోతి, భవ న్మన స్సర
స్వంతుడ నయ్యు నా; డిపుడు సారెకు సారెకు, దావకీన మ
స్మంత మెదన్ దలంచుచు గుమారిలుచుంటిని; సూర్యచంద్రులు
న్నంతకు, ఈ కళంక మనఘా! ఎడ బాయదున; న్నొకింతయున్.

ఇంతలు అంతలుం బెనిచి, రీ మన ఇద్దరి మధ్య వై ర సం
క్రాంతి ఘటింప ద్రోహు; లది కానకపోతి, మృతాత్మ జాత దు
ర్దాంత విచార రజ్జువుల రాపడి యుండుట జేసి నాడు; జ
న్మాంతర మందు నేమొ, అనఘా! ఇక, గన్నడ; వీ భవంబునన్.

అదియటు లుండగా, నవల సంతట గ్రమ్మిన ఆంధ్ర రా డ్గ్రహ
వ్యధలకు, అంతు లేని ప్రమదాంబుధి ముస్కలు పెట్టి పెట్టి: నా
కి దె సమయమ్ము, తెన్లుధర ణీశ్వరు బోరున నుజ్జగించి సం
పద మెయి రాయచూ ర్మగిడి పట్టి అఖండముగా వెలుంగగన్.

అని మానసించి ఏడిలు

జనపతి, రాచూరికొట సైన్యయుతుండై

కనుకని ముట్టడి వేయగ;

దెనుగుంబతి కదియు నిట్టె తెలియగ వచ్చెన్.

ఎదు రయి వచ్చి ఆంధ్ర పృథివీశ్వరు డీతడు, నిన్ను దాకగా
ఎదిరి రణం బొనర్చుట కొకింతయు దాలిమి లేక, ఆజిలో
బెరరి సమస్తమున్ విడిచి వీగిన, నీ అలనాటి దుర్దశన్
మది బరికింపవో; తిరిగి, మార్కొన వీగెదు; నిల్వ గల్గెదో.

ఆహవ పాండితీ గరిమ కంతకు, అగ్రణి తిమ్మరాజు నే
దాహవ భూమి లేమి, నను ఆజి నెదుర్కొన వచ్చు నంచు ఉ
త్సాహము చేసి వచ్చి తె? విశాంపతి! మంచిది; నిల్వు మట్ల, నే
డే హవణించెదన్ గదన; మింక, ఎదిరెదో; నొచ్చి చచ్చెదో.

పేరునకున్ బ్రధాని ధర వీడిచి పోయిన, బోవు గాక; దు
ర్వారతదీయ సంగర కళామహిమం బది ఇందెయున్న; దాం
ధ్రీమణాత్మలోన, గురుతించెదురే పిక, యుద్ధభూమి మున్
బారి, రీతి ఓడి వెనుబాటున బారెడునాడు; సరమున్.

ఇతర మహీ తల ప్రభువు తెవ్వరి కేని, గ్రహింపరాని సం
స్కృత రణ శక్తిచే మిగులు ఇర్వది లక్షల సేనతో, విరా
జితు డిత్త డాంధ్రనేత; ఒక చిన్న మహీంద్రుడ వీవు; పోర, నే
గతి జయ మందెదో; తెలియగా వలదా? బల తార తమ్యముల్.

వెనుక, రాచూరి పోరు నందున దొలంగి
వీగు నప్పుడ, నిన్ను ఉవ్వెత్తు కొనక
పోవుట దొనంగు; కాదేని, పొంగలింప
గలవె నేడిట్లు! క్రమ్మర; ట్నాతలేంద్ర!

అని, కో పార్శ్పటి నాశ నాశముల జూలై వెల్లువె పారు వె
చ్చని రక్తంబున, దొప్పదోగి సమ రోత్సాహమ్ము ప్రేరేచగా
జనపాలుం డ, దె అశ్వమాత్రు డయి ప్రస్థానించె రాచూరి వై
పున; కెవ్వారికి జెప్ప కుండగనె, నిప్పుల్ గ్రక్కు కన్దోయితో.

అది స మీక్షించి సైని కాధ్యక్షు లెల్ల,
అట్టి తెంపున కెదల నత్యంత మలరి
వెంటనే సైన్యముల గూర్చి వృద్ధిపాలు
వెంబడించిరి; బహు విధ వేగ గతుల.

మొదట, ఏమో యనుకొని ఆ భూవు డటకు
వచ్చెనే కాని; కృష్ణభూపాలు రాక
క, దరి వె న్నిచ్చి పారె; దా నంతముందు
అతని భుజసార మొకసారి అరసె గనుక.

ఇట్టి భయస్థు డిట్లు; సమ గేచ్చ దయారయి వచ్చు పేల? సా
మాట్టును, నిల్వరించు తది మాటలతో నగు కృత్యమట్లు క
న్పట్టెనొ; ఎమ్మెయిక్, వెదకి పట్టుడు బీజపురంబు దాక; ఇ
ప్పట్టున, వీడరాదు రిపుచార్ధివు; సం చ నె రేడు, పిమ్మట.

కాలము కాని కాల మిది, కయ్యము సేతకు; బ్రస్తుతమ్ము మీ
రాలము మాను లే కుశల; మంచు, జమూపతు లెల్ల వేడ; భూ
పాలుడు, క్రమ్మరే నజ నివాస పురంబున; కట్లు కానిచో
వీలగు నంత దాక, రిపు వీరుని జిందరసేసియే; చనున్.

క్రమ్మరి వచ్చి బీజపుర రాజును ఎమ్మెయి నైన బట్టి యు
ద్ధమ్మున ఇంకము; దెవుడు తాదృశ సర్వ జన ప్రశాంతి భం
గమ్ము జనింప కుండ, దగు పై దొనరింపగ నిర్ధరించి న
ర్వమ్మును గూర్పు చుండె; నరపాలుడు, కాగల ఉద్యటాజికిన్.

అంతలోనే, ఒకా నొక వ్యాధి, విధి వ
శంబున వచ్చి విహరించె, సార్వభౌము
దైహి కోద్యాన సేమ స్వాతంత్ర్య వృత్తి;
ప్రభువు మంచమ్ము బట్టె ఆవల; గృశించి.

కాలము కూడి రానవు డఖండ ప్రయత్నము లేనియొ ఫల
శ్రీలకు దూరముల్ గద; ప్రసిద్ధ నృపుం డత, డంత కంతకున్
వాలక ముజగిల్ల దనుబాసె; దిగంత పరీత మేదిని

పిమ్మట, గృష్ణరాయ పృథివీపతి చంద్రుని అంత్యశాస్తి ప
త్రమ్మున, దత్తహోదరు డుధారుడు అచ్యుతరాయ, లాంధ్రరా
జ్యమ్మున కెల్ల రా జయి ప్రజా పరి పాలన సేయ బూనె సా
ఖ్యమ్ముగ; శ్యామకుండు, సచి వాగ్రణి పిత మలంకరింపగన్.

ఈతడు గూడ, శాత్రువ మహీశుల నెల్లర నొంచి బాసకుం
దైతకు బోషకుం డయి అఖండముగా వెలిగెన్, దెలుంగు భూ
మితల రాజ్య మేలి; అటుమీద, గుమారుడు వేంకటాద్రి త
న్నాతుల రక్షకత్వమున, క్షాతల భారము పూనె; ఔదలన్.

విష్ణవ శ్రీ

సలక వంశ్యుడు, తిమ్మ రాజ ప్రభాని
సలుపు దారుణ కృత్యముల్ సైప జాల;
మైన, మా మాట కేమి; ఆం ధ్రాభ్యుదయమె,
మడియు కాలమ్ము వచ్చె; రామ క్షి తీంద్ర!

విందు నెపమ్మునన్ బిలిచి విష్ణవ మందున జేర లే దటం
చెందరినో వజీరులను, ఏచి కనున్ బెరికించె రాజ్యగ
ర్వాంధత; జెప్ప నానె? ఇపు డాతని దుర్నయ వృత్తి, కేవల
గ్రంధిత వాక్కులన్; బలు తెరంగుల, దుష్టు డతండు; భూపతి!

చంపించెనా, లేద? సార్వభౌముడు, వేంక
టాద్రి భూపతిని; సాహసము బూని
పొలిపుచ్చెనా, లేద? భూపాలు పిసతండ్రి,
రంగ క్షి తీంద్రు; నిరంకుశముగ
కీడ్పరచెన, లేద? కేవల సోదరి,
వరదాంబికను; ప్రేమపాశ మెడలి
అక్రమించెన, లేద? అన్యాయముగ, అఖం
డాంధ్ర సామ్రాజ్యంపు హక్కు; లడరి

అంత లంతలు సేసిన, అతని; కింక,
మాదృగు లనంగ ఎంత? సామ్రాజ్య మెల్ల
నామ మాత్రమ్ము కాగల; దో మహీంద్ర!
నీవు జ్ఞుంభించి వాని దండించ వేని.

సామాన్యుండవె నీవు? సర్వ జగతీ సామ్రాజ్య భారేయ సం
జ్ఞా మా లోల్లసితుండ; వీ వసలు, ప్రస్తానించినన్ శత్రు భూ
స్వాముల్ లొంగక పోరు; నీ కపుడు, నీ సామర్థ్యమున్ మెచ్చియే
భూఖాండ్రుం డల కృష్ణరాయలిడె, దత్తుత్రిన్; మహీశాగ్రణి!

అనుచు సామ్రాజ్య సామంత మనుజు నాధు

లండ లొకటయి పలికిన, ఆలకించి:

ఎంతలో, ఎంత మూర్ఖు వహించె ఆంధ్ర

శాజ్య, మని బాధ పడె నాడు; రామ నృపతి

పలకముమంత్రి, ఆఖరకు జల్పెడి దిట్టిద యంచు, నాడె ఆ
కలితము చేసి కొంటి; అది కన్నులగట్టిన యట్లు సర్వమున్
బొలిచిన దిప్పు; డా చెనటి బూర్తిగ నాశనమున్ బొనర్చి పెం
పలరగ జేయవచ్చు నిపుడైనను; ఆంధ్ర మహీ ప్రభుత్వముల్

మరచితి, మాటల ధోరణి;

ధరణిపు బినతండ్రి సుతు, సదాశివు, ధాత్రీ

శ్వరు నొనరింపగ నలె; ఆ

చిరుతకు సేమంబ కద? వచింపుడు; ధీరుల్

క్రూరుడు వాడు, సుంతయును కొంకకయే తుగువా న్వయం బనా
ధార మొనర్చు చున్న తరి, దైవ వశంబున జిక్క కుండ, ఆ
ధీరుడు, ప్రోలు వీడి పర తెంచి నటుల్ వినియుంటి; ధాత్రికిన్

అని రామ క్షీతి నాధుడు

కుకని పుచ్చింప పొంగి త్నాసతు లెల్ల

"జనపతి! ఆతని వాసము

కనవలె; సేమంబ అతడు గావలె;" ననినట

అతని వాసమ్ము ము న్నుందు అరయ వలయు

అని త దన్వేషణమునకు బనిచె నగిస

తెరువరుల రాజు; పదప, ఆ దిట్టిలేగి

సర్వ మారసి వచ్చి విష్ణుప్ర సేయ

రామ రాయలు, తక్కటి రాజు లపుడు

వెంట రా, నదా శివు డున్న పృథ్వీ కరిగి

అతడు దోతెంచ, కుశలమ్ము లడిగి అడిగి

తుదకు ఇట్లనె; సేమ యెంతో నలిర్ప

నందల యేండ్ల నుండి అతి వైభవ మేది అఖండ కీర్తి పు

థ్విం దయివార, ఇం దనుక పెంపు వహించిన దీ తెలుంగు రా

జ్యేందీర; అట్టి, ది ష్టాక నికృష్టుని మూలమునన్ దిరోహితం

బందగ నున్న, దీవు తగు నట్లు చరింపవ యేని; అర్భకా!

ఈ సమయంబునన్, ధరణి యెల్ల శిరంబున దాల్చి; విష్ణు

త్రాసకు డైన, సల్కము ప్రధానిని బూర్తిగ బొల్కిచూ; ర్పిమా

మా నకల్తక బాధలను, మాన్పవ? యం చిపు డర్థి గోర వి

జ్యేందీర నిరు ఈ మనవి వేల్పును తెలు సదాశివ ప్రభూ!

ఆతడు సమ్మతిన్ దెలిపె, అందుల; కంతట, ఆ క్షణంబ వా
రాతని కాంధ్రరాజ్య మది యంతయు బట్టము గట్టి, రంచిత
శ్రీ తనరార దైవ గృహసీమ; అనంతర, మామహాంధ్ర పృ
థ్వీతల చక్రవర్తికి నతి ప్రణతుల్ పొనరించి; రందరున్.

అపుడు, సదాశివప్రభువు నల్లన చోడ్చొని గుత్తిదుర్గ మం
ద పరిమితంబుగా బలము లాతని రక్షణ నిల్పి యుంచి శ
త్ర్వపనయ భావికాల సమరంబునకుం దగు యత్న మెల్ల, ని
శ్చలత బూర్తి చేసికొని సంగరముం బ్రకటించె; ఏర్పడె.

ఆంధ్రవీర ! కదనభేరి,

ఎగసి మ్రోగ జేయ వోయి !

దిక్కు లెల్ల ఒక్క పెట్టి

జలదరింప జేయ వోయి !

రిపుల ఉడుకు నెత్తుట, బడి

తొప్పదోగి ఈద వోయి !

విప్లవకరు, రూపు మాపి

తెలుగు శోభ, నిలుప వోయి !

సమర భూమి, సృత్య మాడి

అమల యశము, దొనకు మోయి !

ఓద పద ఇక, తెనుగు తనయ !

అనుచు, ఉడుకు నెత్తు రాత్మయం వంతట
జల జల మని పొంగి జాలువార,
సమరగీతి పాడి సర్వరా త్సేనతో
కదలి వెడలె అనికి; క్షావిభుండు.

బహుమనీ రాజు లేవురు వచ్చి సాయ
మీయ, సల్కము మంత్రి వారించె, రాజు
ధాని కీ వలి భూముల, దండు; నంత,
ఔరిగె; ఇరువాగు నందున బెద్ద పోరు.

బవరం బా విధి, రెండు పక్షముల దీప్రవ్యాపిమై సాగు చుం
డ, వదాన్యుం డగు రామరాయని ప్రచండ స్ఫీత దో శృక్తి, వి
ష్ణవకారుం డరిగెన్ దివంబునకు; అపై, భామినీ రాజు లా
అవనిక వీడ్కొని పారజొచ్చిరి; భయ వ్యాలోల చిత్తములక.

అది కని, కొంత సైన్యము రయంబున వారల నిల్వరింపగా
మొదలుగ బంపి; పిమ్మట, అమోఘముగా బుర వాసు లందరున్
ఎదురుకొనంగ, కేంద్ర నగరీంద్రము జొచ్చియు, అత్త లాదిగా
బాదలు ని జొత్త వర్గమును, బూన్చె నతం; డధిక ప్రహర్షతన్.

తడయక, వెంటనే తెలుగు ధాత్రిపునిన్ గొనివచ్చి బాంధవుల్
పుడమి పతుల్, సు హృద్దనులు, ముఖ్యులు, లోనగు వారలెల్ల దం
దడి సభ నిండియుండ, వసుధాపతి జేసె నతండు వెండియున్;
గడలె సమస్య రాజ్యము అఖండముగా అపు; డా త్మ రోచులక.

పదపడి, శాత్రువ శేషము

దుద ముట్టగ జేయవలయు దోన యటంచున్

మది బరికించి యొనర్చెను

కదనపు శేర్పాటు లెల్ల, త్నావిభు; డంతన్.

బీదరు బీజపూర్పతుల వీచమడంచగ, గొంత సేనతో

సోదరు వేంకటాద్రిని, బ్రహ్మాదితునిన్ బొనరించి; అహ్మదా

బాదు నృపాలు నొంచి ఎడవన్, బెద తమ్ముని దిర్మలప్రభున్

జోదు, నొ కింత సైన్య మిడి జోకదలిర్పగ బుచ్చి; పిమ్మటన్.

తక్కుంగల సేనల, చా

నొక్కడు, గోల్కొండ నృపతి నొంచి మ హాజన్

జిక్కగ జేయన్, దిక్కులు

దిక్కరి కంపింప, రామధీరుం డేగన్.

ముగ్గురు యోధు, లట్లెగసి పోయిరిపు ప్రభు ధైర్య సంపదల్

నుగ్గయి క్రుంగు చాక, కద నోర్వర వీరవిహార మేలి పే

ర గ్గల మై రుచింప, విజయమ్ము గ్రహించి స్వ రాజ థానికిన్

దిగ్గన గ్రమ్మరిల్లిరి; అదే పనిగా, రిపు లోడి మ్రొక్కగన్.

అసదృశమైన దిగ్విజయ మంది, మహోదయ మెల్ల ఒక్కటై

ఎసగి ముఖమ్ములన్ బొటకరింపగ, ఆంధ్ర పురీమ తల్లి సం

తసమున ముగ్ధి తేలుచు గృతజ్ఞత దెల్పెను, స్వాగ తోత్సవ

ప్రసవ సముచ్చయమ్ముల; అపార బలాదులైన వారిక శరణ్.

స మ ర శ్రీ

స్వర్వ తంత్ర స్వతం త్రత, సార్వభౌము
ప్రతినిధిగ నుండి సకల సామ్రాజ్య కార్య
ములను, నెరపుచు బ్రహ్మాతి కలిగి యుండె
రామప్రతినిధి, ఆగ్నిటి పోము; డప్పుడు.

బహుమిని రాజు లెల్ల, దన పల్కిన పల్కుల బాటలన్ భయా
కహత జరింపు చుండ; అని వార్య భుజోద్ధతి, సింహ శాంతమా
మహి సకలమ్ము నూదన్యపమాళికి గూర్చుచు, రామరాత్ప్రభుం
డిహ పర కీర్తి దీప్తి హవణించెను నా; డె నలేని కైవడిన్.

ఆ గతి రాజ్య పాలనము హాయిగ సాగుచు నుండగా, అసూ
యాగతులై తురుష్క నృపులైదుగు: “రాంధ్ర ప్రభుత్వవైభవం
బీగుట జూచి విందు లొనరించెడి ఆ శుభ వాసర ప్రభా
భ్యాగతి ఎన్నడో” గద, అటంచు తెలంచెడి వార; లాత్మలన్.

ఉరక కన్నెర్రయే కాని, ఒంటి నృపతి
ఎంతబలవంతు డైన, దిగంత దీప్తి
మల్లడించెడు ఆంధ్రసామ్రాట్టు నెదిరి
పొలయ లే డని, ఎరుగక పోరు; వారు.

ఏవురు ఏకమైనను, జయింపగ రానిద సర్వ సంపదా
భావృత మాంధ్రరాష్ట్ర పరిపక్వ మహాదయ మంచు గూడ, సం
భావన చేసియే అనికి బన్నిరి వా: రొకవేళ, మాకు ఆ
దేవమె పోడు వచ్చు నెడ. తప్పదు గె:లను నిశయంబునన్.

శాని, మాలోన మాకు ఏ కరణి నైన,
జిత్తు కలహమ్ము లుడిగి స ర్వైక మత్య
మొలయ పలె ముందు; దానికి, వలయు సకల
యత్న సిద్ధిని సాధించు; టవసరమ్ము.

అని, విచారించి తొంటి పోట్లాట లుడిగి
ఏక మైనారు తురక ధా త్రీంద్రు లపుడు;
అంత, వినిపించె ఆంధ్ర రా ట్స్వంత మునకు
ఆ యుదంతము; చార దృ గ్వాప్తి నొలసి.

తెలిసిన వెంటనే వసుమ తీశ్వరు, డోలగమున్ రచించి శ
త్రుల దెగటార్చు మంత్రదృఢధోరణినుండగ: ధాత్రియంతయున్
దలపడ వచ్చినన్, దెనుగు ధాత్రికి ఓటమి యన్న మాట, ద
వ్వులనె రహించు నెప్పుడు; ప్రభూ! రిపుదుర్జయు; లాంధ్రధీవరుల్.

అని, గంభీరత రామరాయ లనగా, ఔనా నటం చా సభా
ఘను లెల్ల దలలూపి; రాత్మ మురిసెన్ త్కాభర్త; ఆపై న, దో
డనె రాజాజ్ఞలు కండ్ల నద్దుకొని తోడై వచ్చి, రా సింహాళో
ద్భవ విం ధ్యాద్రి పరీత భూపతు; లసంఖ్యా నీకినీ పంక్తులన్.

అపుడు, రారాజు ప్రతినిధి యైన రామ
రాయల కొసంగె, అల సంపరాయ కార్య
నిర్వహణ బాధ్యతను నెల్ల నెట్టనముగ;

మొలక వ నొంటియె; ప్రజలు నెదాము లందఱు

కడచెను కొంత కాల మటు; కన్నడ బిమ్మట, గృష్ణ కావల్
వెడ వెడ శత్రు సైనిక నివేశన భూములు; తెలుజోడు ల
క్కడి విషయంబులన్నియును, కన్న వికన్న యటల్, స్వయమ్ముగా
ఒడయని కేర్పడన్ దెలిపి; రుజ్జుల వా గ్రచనా చమత్కృతిన్.

ఏపు కొలంది, తమ్ములకు ఇర్వుర, కాంధ్ర) చమూ పతిత్వముల్
జేపడ జేసి: ఏగు, డని చేయుడు, సాహస ముప్పతిల్ల; ఈ
లోపల, నేను గూడ త్వరలో బలముల్ నమ కూర్చి మీకు దో
డై పయనించెదన్; రిపు భయంకరు లార! జయమ్ము గావుతన్.

అని రామరాయ లనగా;

అనుజుడు, కే లోడ్చి తిర్మ లాఖ్యుడు, వినయం

బెనయగ: వృద్ధులు మీరలు;

అని జేరగ వలవ; దన్న! అని ప్రార్థించెన్.

ఇది యొక యుద్ధమా? అన; లహీన బలాధ్యుడు రామరాజుటం
చిదివర కైన పోరుల గ్రహించియు; నేడిటు, మీర లాత్మలం
దుదిలకొనన్ సమంజసమో ఊరక; వృద్ధుడైననెనాడు, నా
ఎదుట నెదిర్చి ఎవ్వడు రహించునో; తెల్పగదోయి, తమ్ముడా!

తమ్ముడవౌట సౌజమె, ఎదన్ భయమొందుట; కాని, సర్వలో
కమ్ముల బేరు గొంచిన అఖండ బలాధ్యుడు, రామరాయలే
ఇమ్మోయి బోరితంబున జరింపక యుండిన; ఆంధ్ర కీర్తి భా
సమ్ము దిగవ ణ్ణపాలురకు సంతము లోకువ కాడె? తమ్ముడా

అదియును, నిన్న మొన్న వర కాత్మ పదస్థలి, వంగి వంగి నె
న్నదురున జేయి సోకగ, అనూన విధేయత సంచరించు; ఈ
అధిపతులా? మహాంధ్ర వసుధా భరణుం డని పేరు గొన్న న
నక్కడనములో ఎదుర్కొని ముఖా ముఖ నిల్చెడి బంట్లు; సోదరా!

ఇప్పుడు వృద్ధుడ నని బెగ్గడిల్లు నీవ;
కొడమ సింగమ్ము చాడ్చున, కదనరంగ
మందు గుప్పించి యెగసి పరాళి రేపు
ఇతడె చక్కాడు చుండ; హర్షింపగలవు.

అగ్రజు డిల్లు పేర్చి బదు లాడిన వెంటనె, సంవరాయ సా
మగ్రిని వెంట నుంచుకొని: మంచిది, మేమిక పోయి వత్తు; మం
చుగ్ర తళ త్తళల్ నొసల నుయ్యెల లూగుచు నందగింప, యో
ధా గ్రిము లైన, శారు సమ రావనికి జని రప్పు; డిర్వరున్.

అరులు, తెగపడి ఉత్తర మందు విడియ;
పిడిసి రాంధ్రులు, దక్షిణ పృథ్వీయందు;
ఉభయ సేనల మధ్య, దృక్పథగగతుల
పారు చుండెను, కృష్ణా స్రవంతి; నాడు.

పలు యెసకంబు లేచి పెరవా రటు ఆవలి యొడ్డు చాటి ఈ
నలి కరుదెంచ కుండ, అతిభద్రతమై బచరించినార లాం
ధ్రు; లి కపు, డే యుపాయమును దోచమి అల్లెవసించియుండి, రు

తలుకడి కొంత కేసు కను శాసనంబును నోడె నా కుల

శువకు, మా యోవవత్తి ప్పామర్భవించె
యవన జీమూత యత్న ప్రయాణమునకు
తింధ్ర సేనాను, లదియును ఆకళించి
గట్టు కావలి చెట్టించి కాచి; రపుడు.

సడువర, వీరా!

జయ జయ నాదా

భట్టు తెనయంగా;

రణ చర భేరి

అదిలిచి కొట్టి,

పదర; తెలంగా

యపు రణ వీరా!

సమయ మిదే—రా,

సమర విజేతా!

పలుకర, జాతీ

యపు రణ గీతుల్

అరుల మనస్సుల్

భయపడులాగూ;

“సలువర, రారా!

కదన విహారం

రణభువి సంతా,
అలుకర; ఆంధ్రా!
రిపు నవ రక్తాం
బువులను; తేరా

రిపు కుల కంకా
ణములను మ్రుంగుల్,
సలుపర; రారా—
కదన విహారి!

కడగర, ఖడ్గం
బుల నల కృష్ణా
నది; జయ మందీ

వెనుకటి దేశా
భ్యుదయ యశస్సుల్,
నిలుపర; తేరా,
భరత కుమారా!

అనెడి రణావసీతల ప్రయాణ నిరూపక వీర గీతికా
ధ్వనులు, దిగంత రాశముల వ్రచ్చి ప్రతిధ్వని సందడించె; ఆ
నినదములోన, అవళడ జనించెనొ అన్యులు లాజి గూఢబు

అప్పటికే, శత్రు లీవలి కరుగుదెంచి,
గతుల మా యోస మార్గ సంగతుల జెలగి;
అది న మీక్షించి రామరా, జైన నేమి
చేయ గల? రని పొంపిరివోయె; నచట.

ఏకరాక కప్ప, డుబుకెత్తు కదువ్ల తను ప్ర కీర్ణ ప్రో
స్థలిత రక్త నిర్గతి అమేయరవార్భటిబొర్లిపారె; దా
జాలయి, పాయలై, అలల సంకులతన్ బెద పెద్ద వాహినీ
జాలము లై, త్రిలింగ కుల సైనిక నాళ సమన్త గహ్వరిన్.

అదె, సమరోదయన్ము మొదలయ్యె చమూయుగవీధి; శ్రోత్ర హృ
ద్భి ద ధిక దుంధుభీ రవళి ది క్తటముల్ పెకలించె, త న్నదీ
సదమల వాన్తరంగమల సందడిలో ప్రవిలీనమై; సమి
ద్బుధుల శ్రవః పథమ్ముల కపూర్వ మనోజ్ఞత పోహణించుచున్.

కాలము కడచిన కొలదిని,
ఆలము నల్లడల బెద్ద దయి జృంభించెన్;
వీలుచు, వ్రచ్చుచు, నేనా
జాలము హవణించె నాడు; సమర శ్రీలన్.

పర బల వీధి నేచి చొరబారుచు, నాడు తెలుంగుసేన ని
వ్వెరగున జూపరం దిగిచి వీర విహారము చేయు చుండగా;
పరచిరి, తాల్మి గోల్పడిరి, పల్మరు గె ల్పిక సున్న యంచు, బి
గొరగి నిగాళ వెందిరి; అయోమయ లెరి. దురాన; శాత్రువున్.

పది పదునేను లక్షల అపార బలంబున, యుద్ధ భూమిలో
 పొదలు మహాంధ్ర సైన్యపుల ముందర; నిల్వ గలట్టి జోదులా?
 మది బరికింప ఈ నృసతి మాత్రులు; సుంతయు దూరదృష్టి లే
 క, దిగుదురా? వివేకమును గల్గిన వా; రిటువంటి పోరులక.

అనుచు, అవలోకి జనులు త దాహవమున
 నాటి శాత్రువ వీరుల పాటు గాంచి
 హృదయ సౌ ధాంత ముల విహరింప సాగి
 నారు పలుమార్లు; తమలోన దాము నాడు.

తెనుగు పటాలముల్, తనివి తీరని శూరత నట్టు లాజిలో
 బెనగి బెనంగి శాత్రువుల భీతికి దావల మాట; రామ రా
 యనిహృదయప్రపూర్ణసభయందు, బ్రహ్మాదపుదావులన్నియు
 దనిసి ఉపన్యసించిన విభాలకు, హద్దులె లే; వ వెట్టివో!

ముమ్మరమై, స్వకీయ తనుభూ ప్రదరంబున నున్న నాశ నా
 శమ్ముల జాలువారు, బహుళ ప్రమదంబుల; జొక్కి ఆజి మ
 ధ్యమ్మున గొల్పు దీర్చి గెలుపందిన బంటుల జీరి ద్రవ్య దా
 నమ్ముల, రామరాయ లలనా డొనరింపగ సాగె; హృష్టులన్

ఆ తరుణమ్మునందు, అత డాదట ఎవ్వరి నమ్మి అంగ ర
 డాతల మందు నిల్పుకొన గల్గెనో; ఆ యవనీయ జాతి సం
 జాత చమూపతుల్, వృజిన సాధ్వన మింతయు లేక, వంచనా

కంచెయే పైరు గబళించు కడక నున్న,
గావ శక్యంబె? ఏలాటి కాపు కై న;
శీని పోనిది కలహమ్ము బూని, వారు
తిరుగబడి, రిర్వురును; దను దేవు నెదిరి

ఎంత బలాధ్యు డైన, మరి ఎంతటి సాహసియైన, ఒక్క, డే
కాంతము నం ద మాంతముగ అందరు ఒక్కటియై పయిన్ బడన్
స్వాంతము చిక్కబట్టి అని జల్పిన జల్గుగవచ్చు; గాని, యు
ద్ధాంతమునక బరాజయము దక్కొన నప్పమియే; ఫలంబగున్.

అప్పటికి గూడ, రామరాయ వ్రధాని
జాగ రూకత బచరింప సాగె; గాని,
తంధ్ర శిరముల, దాన్య పురంధ్ర జాడ
ల గపడిన వప్పటికె; స్వాత్మ, నతని కపుడు.

అంత ర్విష్ణవ, మే ప
హాంతమునం దుదయమందు; అయ్యెడమే లా
వంతయు ఒలయదు, సమ రా
భ్యంతరమున; ఒలయు నేని, అది దైవికమే.

చివరకు, సైన్యపాలకులు చేసిన సేతల మోసపోయి; మం
చి వలను గల్లు త్రాచు పలుచీమల దాడి మలంగి వత్తలై
చివికి లభించు కైపున, మషీకృత సర్వ ప్రతీప ధైర్యవై

ఒకమారు తమ కల హోద్యోగముల నిల్చి
 పేచీలు తీర్చిన పెద్ద మనిషి
 ఒకపరి సంగ్రామ నికటమ్ములకా దమ్ము
 తరిమి చదివిన యోధ స్వరోచి
 ఒకనాడు తాము పే రోలగమ్మున సలా
 మన తీవి దల యూపి నట్టి ప్రభువు
 ఒకవేళ జెడి “కావు మో తండ్రి” యన నమ
 కిల గూర్చి నట్టి మహీశ్వరుండు

వధ్యుడైనాడు నే డంతవాడు; రిపుల
 క క్కటా! కాల పరిణామ మందు, నెవ్వ
 రెవ్వ రగుదురో; విధి నేత తెరుగ నగునె?
 ప్రియకమ్ముగ, ఎంత వలంతి కైన.

అప్పటి కైన, ఆంధ్రుల బలాధికతల్ తరు గొంతు లేదు; తెం
 దెప్పలుగా రణేచ్ఛయు, బ్రతీక్ష నెలరెచ్చె; జయరపు టాశయో
 చొప్పడ దామె, ఆ తురక జోదులకున్; దెలుగుం బతాక గో
 తెప్పటి యట్ల శౌర్యకళ లింపెనలారగ, గ్రుమ్మరించుటన్.

కాని, బహు కాలమున నుండి కనటు లేని
 స్వైరమున గల రుచి, వెక్కనమ్ము కాగ
 జూచి; యిక, బాలి శత్రులోని వాచవియును

తిరుమల దేవరాయలు ప్రతీప భయంకరు, డగ్రజాం డటూల్
మురియుట జేసి, ముందటి ప్రపూర్ణ రణేచ్ఛ నిరాశ గొల్పి సం
గరముద్యజించె; చాలిమి పొకాట; మనస్సు చలించె; అంత, అం
కురితము లయ్యె వానికి బ్రహ్మ ప్రపంచ విరక్తి భావముల్.

ఎట్టి సమర్థు డైన, దన ఏలిక నిల్చిన గాక, ముందుగా
గిట్టిన, జోక యంతయును గీడ్చడ జెంగు, బయిన్ విరక్తుడై
ఇట్టె త్యజించు సర్వ; మిదియే కద, ప్రాదన భంగి; కానిచో
పట్టునె? దాన్యపుంగతి, ప్రపంచ ప్రభుత్వ సమాత్మ భూమికిన్.

తిరుమలరాయలే అటు లదే పనిగా జన కున్న, ఆంధ్ర పుం
గరకరి ఎంతమట్టుకు జగాన రహించునొ జోక లేనిదై
ఎరుగ దరంబె? ఎంతటి అహీన వివేకినైన; కాని, ఆ
ఖ రయిన దేమొ, నాటి కథికార మహాదళ; తెన్ను గడ్డకున్.

అటు లవలీలగా, దమ యు పాంతములం దొర పేదు వైఖరిన్
బొట బొట కంటినిటి చిరుబొట్లు చనుంగవ జిందువందగా
అటమట బొల్చెనొ క్షమొయి. ఆంధ్రమహాత్కట రాజ్యలక్ష్మి; నె
త్తుటి మయమైన, ఆ హృదయ తోయజ భీకర సంగ రావనిన్.

సలసలక్రాగుచున్న పెలుచన్ “సమయం బిదె”యంచు, బెక్కుబా
సల గసి తీరగా గసిమనంగిరి: పిల్లలు, వృద్ధు, లేమియున్
దెలియని పాప, లంగనలు, దిక్కరు, లం చనుకంప లేక, ఆం

మతమున గల్గు పట్టుదల మాని, అటుల్ గయికొన్న ఆంధ్రభా
 కత ధరణి ప్రభుత్వము, శిరంబుల దా మపు డేవురున్ వహించి
 తనరినక, బ్రవంత ప్రభ చెంది వెలింగిన నాటి లెన్లు సం
 స్కృతి, కలకాలముక బృథివి నేలుకొనున్ గన; దీటులేని

నిజమునకు అట్టిదే; కాని, సమతి సమతి
 కాల్చి వైచెను, వారి మూర్ఖంపు కోప
 శిఖి శిఖా జ్వాల; దాని ననీబు, నాటి
 కంత మైనది; ఎవరి నేమునగ వలయు?

వారిలో వారి కేకభావమ్ము లేమి
 వదలి పోయిరి, తమకు జేవలతి యైన
 ఆంధ్ర సామ్రాజ్య ప్రాజ్య సింహాసనమ్ము
 తుదకు శాత్రువు లేవురు; సెదల బొగిలి.

జీర్ణ శ్రీ

నిన్న మొన్న వరకు, ఎన లేని సిరి సంవ
దలను ముద్దు లొలుకు నిలయ; మిపుడు
తెమలి మట్ట మయ్యె, చిక్కు దివాణమ్ము
లేక; ఇదియ! బ్రహ్మ లేఖ నమ్ము.

సురపురి జేర బోయి; తది చూచి భవ త్వహ జన్ముడైన, ఆ
తిరుమలు జేగ ఎచ్చటికొ; చిక్కుల నెల్ల నిరంకుశమ్ముగా
వరిలిన తెన్నకెత్, ఇక ప్రాధవముక వెలిబెట్టి పొంత కా
పురమును జంక బెట్టుకొని పోవలయుగ గద ఏడకొ; ప్రిభూ!

అంచిత శ్రమమై, అధికు లందరి ముంగట, నన్ను గొప్పగా
గాంచితి వంత్వవేళ దనుకన్; పుర సామజ ఘోటకమ్ము లి
ట్పించి ప్రిభూక బొనర్చితివి; ఇంతకు, నీ కొక గ్రంథమేని ఆ
ర్పించుక లేక పోయితి; మహిపతి! నీ తను వున్న రోజులక.

తగ్గనే లేదింత దనుక ఈమెడ నీవునై చిన సుమమాల పరిమళమ్ము
మరువనేలేదింత మట్టు కెవ్వరు నాడు చలగిన కనకాభిషేక గాధ
వట్టనే లే దింత వదకును సుఖనిద్ర పరివంధులైన భూపతులకెల్ల
చాటనే లేదింత చాక ఈ తొంటికర్ణముల నీ నాటి కంఠారవమ్ము

బాయనే లేదు నిక్క మిప్పటికే గూడ
కంటి కెలకుల భవ దమోఘ ప్రపంచ
గేయ గంభీర నుండ రాకృతి; అదేమొ
ఎందు జూచిన నీవ కన్పింప; వధివ!

ఎవరికి ఏది శాశ్వత? మనేకులు పాలన చేసినార లీ
భువనతలమ్ము; అం, దొక నృపుండును లేడిపు; డట్లు నీపునుం
దివము నలంకరించితి; వధీశ్వర! ప్రాణము లుండు దాక, శా
త్రవ కుల భీకరత్వమున రాజ్యము చేసి; సుజన్మ నీదె పో!

అని పలు కైపులకొ మది, మహాకవియకా అల రామరాజ భూ
షణు, డపు డా మహా నగర సౌమ్యవ దుర్గతి గన్నులార గ
న్గొని యొక మెండునన్ బాగిలె, గుండెగుభేల్మన; గుండెవెండియున్
గనుగవ గోష్ఠ బాష్పములు కాల్యలుగట్టి స్రవింప; న త్తరిన్.

అకటా! దక్షిణ ప్రా క్షతీచి త్రి దిశా వ్యాప్తాంబు రా శ్యాధి ప
త్య కిరీటమ్ము వహించి క్రేణివడి త త్యైశ్వర్య సంభూతి, నీ
సక లాశా పరివీత భూవలయ సంస్థానమ్ము నం; దట్టి నీ
కి, క ఆ జీవిక తెల్లవారె గద; తల్లీ! ఆంధ్ర విద్యా పురీ!

అనుపమ ద్రవ్య రాశుల నహ ర్నిశలుం దళు కొత్తురేవు ప
త్తనములవర్తకమ్ము, బహుధా చెనకింప; “బ్రహ్మచర్యమందు నా
కె న యగు పట్టణమ్ము మరి మెందును లే” దని చాటివిర్ర వీ
గిన, అల నాటి నీ హూయలు కీడ్పడి పోయె గదమ్ము! నేడిటుల్.

అతులి త్యైశ్వర్య శోభల నవఘళించు
నిన్ను, ఆనాటి పండు వెన్నెల దినాల
గనిన ఈ కన్నులే; నేడు కాంచ వలసి
వచ్చె, నీ పాడు దశయు; నా పాప మేమొ!

శ్రీనాథ కవిమూర్తి కేని పూజల ముద్ది
 తేలిస ముత్యాల శాల యేది?
 పిన వీరభద్రుండు పృథ్వీశు నన్నార
 సంపద గొన్న హాజార మేది?
 జుట కవీశ్వరు ల్ సార్వభౌముని యపా
 యనము లందిన సభాయతన మేది?
 పెద్దనామూర్త్యుండు పృథ్వీశమూర్తి న
 స్మానమ్ము లూనిన స్థాన మేది?
 సార్వభౌముడు హైహయపుష్పాల నన్ను
 టలలార్చిన చదుకంఠు టుర్వి యేది?
 కటకటా! తుద కెంతటి కష్టకాల
 మావరిం చిన; దాంధ్ర విద్యా పురంబ!

చిన్నలు వన్నెలున్ దొలకజేయుహూయర్పచరించువేళ, నిన్
 గన్నలు హన్సకాంతి దనుకన్ గని పోయిన పెద్దనాది వి
 ద్వన్నుత స త్కవీశ్వరులె ధన్యులు మెట్టుకు; నాకు బట్టె, నే
 డన్నిట హాసలిం బడిన ఆత్మ పరీక్షణ; మొత్త పాపినో!

అటు బీహారిటు సింహాశమ్ము వరకున్ వ్యాపించి పైకొన్న ప్రా
 కట శౌర్యాంధ్ర మహీ ప్రభుత్వము నసంఖ్యం బైనసంపత్తుతో
 బటు దోశ్య క్తి బ్రవంచ మెల్ల బొగడన్ బాలించి పేర్వడ్డ నీ

నియమద్వారాన వన ప్రభాణములలో, విశ్వేక్షణ ప్రాప్తి పృ
థ్వయ సంప్రీతుల గ్రేష్టు దాటెడు లన తస్మాదగ్ర కోటిర సం
చయముల్, బారులుతీర్చిచూడ్కులకు హర్షాశ్చర్యముల్ గొల్పుట
అయ సంధాయి దినాలకున్; ఋణము నిర్వాతము కావచ్చెనో!

దేవా! తీర్మలరాయ! అగ్రజాడు బౌండి బాసినన్, బాసె బో
నీ వే మైతి, వభేద్య శూరుడవు? పోనీ, సైన్య మే మయ్యె? లే
వా, వైరి ప్రకరము త్రెంచ గల శస్త్రాస్త్రము? లట్లాహవ
శ్రీ వీడన్ జనునా? స్వదేశము నశించెన్ గాదె; నీ పోకడన్.

జరియు దేరినట్టి నుత్తు డాహవ మధ్య పోకాలు వేళ; వా
చారియు, దొల్లి, ఫల్గుణుడు సైచి రణం బొనరింపడే? జయ
శ్రీ రమణీ మణి హృదయ నీమ గనుంగొను దాక; అంతకునే
మీరిన దుఃఖమా, ఇది? గ వింపిన వేమొ; తెలుంగుపుణ్యముల్.

మరచితి, ని న్ననం జనడు; మా లిఖితములె తీర్చి యున్నానో
డర మృతి దుఃఖ నిస్సృహ కతమున ఆజి దొలంగు నప్పు, ని
స్మరలిచి కర్మయోగపు గ్రమం బువదేశ మొనంగు నట్టి శ్రీ
హరి నము దెవ్వ డైన ఒక, డయ్యెడ బొల్చియె యుండు; భూపతి!

హరిహర రాయ లొదిగ, బరొంతక దక్షుడు రామరాయ భూ
వరమణి దాక ఉన్న బలవే జ్ఞన పొయిర తోడు నీడలన్
వికివిగ జన్మరించి పలు పేటల తీవి వెల్పార్చి; తట్టి నీ
మురిపెపు గాల, మింక కనబోను గదా; నగ రావతంసమా!

కలిన యట్టి ఆంధ్ర వసుధా పతు, తెంక యనంత శ్రద్ధ నీ
గొరకయి ఖర్చు బెట్టిరొ, ముసెండ ధనాక్షు లటుంచి, ఆ యలం
కణము తెంచి పూచ్చుటకు కాల శ్రమాంబున; అట్టి నీ పనల్
కిదిగి అదే విధాన మొలతెంచుట; కెన్ని యుశాలు పట్టునో!

కులెడు ముఖపుం జరగ లొత్తిడి నేయుట జేసి, యిట్లు ని
న్నరక పడింబడిం దలచు చుంటి; ఇదే ఒక వేళ, కష్టపుం
జెరగు ఎరుంగ నట్టి జనదృష్టికి పిచ్చిగ నుండునేమో; లా
జరిగిన, నీపనందు తనుజేదురు గొల్పదె! ఎంత జారికిన్.

పోర్చుగీసు స్పెయిను మున్నగు ఖండాంత
రీయ దృక్కులు చీకిలించు నాడె
ఆంధ్రుల వాణిజ్య మన్య ఖండాంత
బలపి యెల్లెడ జీరువారు నాడె
దేశ భాషామోష లాశలు మార్కొగ
నీరగానమ్మ గావించు నాడె
బురుజు బురుజున బ్రభువులు మున్నన లీన
జెన్నగు టెక్కెముల కై పెనయు నాడె

కురుట గుండ్లెలు యు ల్లని వణకు నాడె
మూచిపం జూడవలయు నీ చోద్య; మకట!
నేడు కనబడ, దింతలో నెచటి కేగ

ముందును వెన్న నందనపు భూముల పైరు, పసందు గొల్పుచుం
డం దళుకొత్తు మేడల విటంకములం; దొకయింత తాకినం
గందెడు నేమొ దేహపు వికాస మనం దగు రోవెలందుకల్
కందుక క్రీడ లాడ, గన గల్గిన ఆ సమయాలు; రా వికల్.

చూచుకొలంది, చూపులకు జుట్టరికం బెనయించు మాధురీ
రోచుల వెల్లిగొల్పెడి చెలుల్; వెనుకో, న్దొరసాస్తతో దొరల్
పూచిన పూల దోటలకు బోయి తమిన్ బ్రమ దైక దృష్టి దో
బూచుల నాడె, డా హరువు ప్రొద్దుల బో! భవదీయ యోగముల్

బాటల మధ్యమధ్య, బరిపాటిగ ఏర్పడి యున్న యట్టి శృం
గాటక మూలలందలి, దృ గద్భుత నందన భూములందు; స
య్యాటల నా డె, డా మురిపె మైనను, పోపడ జేయలేద! క్రూ
రాటన దీక్ష, నిన్ను బయిరాగిని జల్పెడు నాడు; శత్రులన్.

ఈశులు, రాజకీయ పదవీశులు, సత్కవితా ప్రపంచ రా
జ్యేశులు, తీవితోడ విహరించిన ఆ సొగసైన వీధు; ల
బ్బా! శవ భూత జంబుక నివాసము లైనవి నేటి కిట్లు; హృ
త్కోశపు గ్రంధు; లేపుచెడి క్రుంగెడు; అయ్యవిచూచునంతకున్

అలనాడు సార్వభౌములు నడాడిన చోటు

లీ నాడు దెయ్యాల కిరవులయ్యె

అపుడు వారాంగన లాడి పాడిన చోట్ల

ఇపుడు ఘోరనగాన మెగయు చుండె

మునుపు రేరాణి వాసనల దోగిన మేడ
 లీ నాడు శవగంధ మీను చుండె
 వెనుక రాచకుమారు లెనసి ఆడిన దొడ్ల
 ఇప్పుడు రాబందులు ఎగురు చుండె.

మునుపు రాజాధిరాజులు పొంగలించి
 సభలు దీర్చిన ముత్యాలశాల, ఇప్పుడు
 ప్రేతనాథుని దర్బారు వీధి యయ్యె;
 అబ్బ! గుండె పగులదె? ఏ ప్రాణి కైన.

ఇదియె కాబోలు, మం త్రీంద్రులు హవణించి
 సిరు లొల్కుజేయు కచేరిసాల
 అదియె కాబోలు, దం డాధికారి నృపాలు
 గదిసి పను లైల్పు గర్భ గృహము
 ఇదియె కాబోలు, శ్రీకృష్ణరాడ్విభు డోధుని
 మాపి కట్టిన జయ మందిరమ్ము
 అదియె కాబోలు, రా జాంతఃపురపు గన్య
 లలసి నేర్చెడి మహా లాన్య శాల

కూలి కూలక యుండుట, గురుతు పట్ట
 నంతగా వీలు కాకున్న, దాత్త పూర్వ
 పరిచయస్థుడ నైనను; వాసి గన్న

ముప్పది నాల్గు వీధికలమొత్తమునక, వెలలేని శోభతో
 పిప్పిన, నాటి నీ బ్రతికియున్న దినంబుల; జీరువారి కక
 రెప్పల గ్రేళ్లు దాటి విహరించెడు, అప్పటి రాణి వాసపుం
 గప్పుల గుంపులా, ఇవి! పొ కాళినవే! ఇవియుం; బురింద్రమా!

జిలుగు మక్కా తెల్ల చీరలు హంగై న
 మైతీవ లందు గమ్మగ జలింప
 మల్లిమొగ్గల పరీమళము జిమ్మించు వా
 ట్టడలు పిరుదులపై లాస్యమాడ
 బాడీలు జాకట్లు పైటలు దాటి చ
 న్గట్లు చాదీలపై గదను ద్రొక్క
 కనుకలి మిరుమిట్లు దొనకించు తొడవుల
 జలిబిలి ధ్వనులు పాటల మలంగ

రో వెలందుకలు దసరా రోజు లందు,
 రక రకంబులు మా నైన లాస్య గేయ
 ములను బచరించు, ఆ రమ్యతలమట్టిది;
 కటకటా! ఇప్పు డెమ్ముల కళ్ళ మామె.

దసరా ప్రొద్దుల, రేడు లోక జన నీ ధామంబునన్ జేరి రా
 జస మీగన్ సతు లిచ్చి వచ్చుతరులన్, స్వాముల్ పయింజల్లుపూ
 తె, సగన్ రేగు సువాసనల్ నెరపు ఆ యిక్కల్ గదా ఇవ్వి! నే
 డి సి!దుర్రాసనలిచ్చుచున్నవి; డెలాయించెన్;విధిధారంతముల్

వి ద్యారణ్య మహర్షి వ్రాసిన, త్వ దావిర్భావపుం గుండలీ
X ద్యోజ్ఞవిక హద్దు లింత వరకే కాబోలు; ఏ మైన, ని
ర్వాద్యం బైన వెలుంగు వెల్లితివి జీవం బుండు నం దాక; ఓ
వి ద్యారణ్య పురీ! పురీంద్ర మన, నీవే సుమ్ము; విశ్వంభరన్.

పరిమితి లేని వర్తకపు భాగ్యమునకా, హరు వైన శోభతో
మురిసి జగాన గొప్ప దని పొల్చిన ఆంధ్రుల రాజధాని; లా
వరి యమదూత లెల్ల అసివారుగ ఏగెడు సీమ యయ్యె నే;
డె రుగ్గ రాదు కాదే? యెపుడేగతి పట్టునొ; ఇంచు కేనియున్

ప్రాభవంబున దేశభాషల మాగాణి
ప్రాథరాయలు దున్న బంచు నాడు
ఉదయాద్రి లోనుగా నున్న దుర్గము లెల్ల
గుండరాయలు గెల్చుకొన్న నాడు
కోత కందిన తెనుంగుం జేల సస్యమ్ము
కృష్ణరాడ్వీభుడు కోయించు నాడు
రాజ్య విప్లవము మూలంట మాయించి రా
మక్ష్మి తీంద్రుడు పరుల్ మలచు నాడు

శాత్రు వాస్మక్ నదీ నద జలము కతన
తెనుగు పరపతి మాగాణి గొనబు మడుల
మంచి తీరైన పంట పండించి నావు
అత్మ జాతక యోగ ద శాత్మకమ్ము

తురకల నేలలో విజయ దుందుభి గొట్టుచు రామరా, జవా
కరు లొనరించు ఆ సుఫల కాలము లం, దెటువంటి శీవితో
తిరిగితివో కదా తనివి తీరగ; నే డటువంటి నీవు, ది
క్కరి ఇటు లైతి తుట్టతుద; కక్కట! ఆంధ్ర పురావ తంసమా!

కరు వయ్యెనె సైన్యంబులు?
ఇరువది లక్షలకు దగ రహించెడి, వింక
వ్వరి కంతటి బల మున్నది?
అరరే! దైవిక బలంబె; అరుదై పోయెన్.

ఇదియె కాబోలు, ఆంధ్ర మహీంద్ర మాళి
ఉండు దేవిడి చేరువ నున్న నాటి
కోట లోపలి చివరి కవాట సీమ;
నవ వితంతువు లాగు, గన్పట్టు; ఇపుడు.

నిండు జవ్వనపుకా నిగ నిగల లోన
ముద్దు లొలికించు, చా నాడు మురియు నట్టి
దండ నాధు హవేళి కాదా, ఇది? కట
తరుగు కొని పోవు, చూచు నంతకును; కడుపు.

అవు నటే! ఇది రాజ్యమందు నంతట జెలా
మణి యైన టంకాల మందిరమ్ము
కా దటే! ఇది ఖండ ఖండాంతరాలకు
సరకుల నంపు బజారు సీమ

ఇదియా! మనోవీధి నెగిరి గంతులు వేయ
దబ్బిబ్బు లాడు శాద్వల ధరిత్రి
ఇదియే కదా! బహు విధముల దృష్ట్యోత్సన్న
నాట లాడెడు ప్రజోద్యాన భూమి

నాటి ఆ శుక్లపక్ష దినాల, జెలగి
మంచి వెన్నెల బుడమి కాపించు నీవ;
కడకు ఇట్టైతి; బ్రహ్మ లేఖకుల, కప్పు
డిచ్చితో, లేదో, లంచాలు; పిచ్చితల్లి!

మడుల జలమ్ము స్వచ్ఛతరమై పొడగట్టు హయామునందు, పై
పొడవున వెన్ను లీను వరి భూముల లేత పసిండి మండువా
విడుదలలో; ధమాషగ నవీన పదంబుల, బంటలక్మై ఆ
డెడు, అల రత్న గర్భము లటే! ఇవి; అక్కట! చూడ లేనికన్.

తళ తళ మంచు దోరణ పద స్థితముల్ మణి రోచు, తేచి క్రో
శుల కొలదిం గ్రమించు అల శోభన వేళల, ఇంద్ర కేంద్ర ని
స్తుల పుర బాహ్య తోరణముతో జమవచ్చిన నీక! ఈ మహా
ప్రళయ వికార రూపము! పుర ప్రథ మైక కవాట దేహలీ!

సంగ మాన్వయ రాజ చంద్రుల అరచేతు
లందు శైశవ కీడ్ లలరు నాడు
సాళువ పంఖీయ సారభౌముని అంక

తుభువీయ చక్రవర్తుల బిగి కాగిళ్ళ
 నిండు జవ్వనము రాణించు నాడు
 ఆర్వీటి వం శోజ్జ్వలావ నీంద్రుని అంతి
 పురమున గౌమార మరుగు నాడు

స్వర్గ సామ్రాజ్య పాలక పట్టణంపు
 వైభవ శ్రీకి మారటవై తురంగ
 లించి మించితి; వట్టి ని న్ని ప్పు, డకట!
 అరయు కొలదిని, కటకట లాడు మనసు.

ఆంధ్రభాష సమస్త మైన సామ్రాజ్యంపు
 వ్యవహార భాషగా బరగు నాడు
 ఆంధ్ర రా త్ప్రతినిధు లై అన్య దేశాల
 తెనుగు వారు యశమ్ము దొనకు నాడు
 రాయ చూ రాది దుర్గము లెల్ల జెలరేగి
 ఆంధ్ర గజములు గో రాడు నాడు
 బహుమనీ రా జాది బల వ ద్రిపులు తెన్ను
 కత్తికి హారతు లెత్తు నాడు

ఆంధ్ర పుత్రుల మైన మా ఆత్మ లెంత
 మురిసి పోయెనో, ఇపు డంత పొగల వలసి
 వచ్చె ఈ నాటి నీ దు రవస్థ గాంచి

తెలుగు ప్రమేయమే నెగయు దెంచని కన్నడ ద్రావిడాది భూ
ములకు, దెలుంగుబాస అతి ముఖ్య సమాదర సాత్య భాషయై
తెలుగు దినాల, స్వైరపదవిం దులకించిన ఆంధ్రజాతి; అ
న్యూల, కిక దాసతన్ మెలగు చుండవలెం గద! ఎల్లకాలమున్.

అంతము లేని స్వేచ్ఛమెయి, ఆంధ్ర మహీపతి హస్త పల్లవా
భ్యంతర సీమలందు; అట్లువై, ద దమాత్య గృహాల; అంత, సా
మంత నృపాల సౌధముల; మంచిగ రోజులు బుచ్చి తింత ప
ర్యంతము: ఇంక, ముం దెటు న డాడెదవో; కవితాతలోదరీ!

మానవ జీవ నాక కసమానపు బాటలు జూపి మంచి పే
రూనిన వేద భాష్యమున కుద్భవ భూమి; కడింది తీయపుం
జాను తెనుంగు పల్కుల మజా అసివారిన నేల; నేడు, క
ర్మాను భవాన కీ విధి గులా మయి పోయిన; దేమి చెప్పుదున్.

నవ ఖండంబుల రాజధానులు వదాన్యంబైన హోదా గడిం
చి విశేషంబుగ రాజ కార్యములలో జేయూతగా నిల్వ ఈ
అవనీ చక్రము గేలి వ్రేలున సునాయాసమ్ముగా గీల్చి స్వై
ర విహారంబుల గేళ్ళు దాటియు, దివాలా తీసె నే; డక్కటా!

చ ర మ శ్రీ

ఉద్దిలకొని కలంచు ఉల్లము సవరించి
విజయ నగరి కలిమి విలయ మగుట
విభుని సోదరుండు పెనుగొండ బొనరించె
ఆంధ్ర కేంద్ర శాస నాల యమ్ము.

తిరుమల దేవరాయ జగతీశ్వరు డీతడు, గొప్ప సా హితీ
పరుడు; కవీంద్ర కోవిద సభా పరివేష్టితు డై అజస్రమున్
హరువుగ రోజులం గడపు చాంధ్ర మహీధరణీ ప్రభుత్వముల్
తిరిగి స్థిరం బొనర్చి జగతీతల మేలె; బ్ర జానుకూలుడై.

గీతగోవిందమునకు వ్యాఖ్యాత, భట్టు
మూర్తి కవిరాజ మాళికి పోషకుండు
వసుచరి త్రాఖ్య కావ్య సంపదకు భర్త
ఇతడు, తిరుమలదేవ పృథ్వీశ మాళి.

పిదప, శ్రీరంగరాయలు విభుని నుతుడు
సకల సామ్రాజ్య భారమ్ము సవదరించి
పాలనము చేసె, కొన్ని సం వత్సరములు
వాఙ్మయం బన్ని ప్రాంతాల పైకొనంగ.

రాయసము వేంకటపతి, రాయస అహోబలుడు, భట్ట
కాలంకుడు — వీరు, శ్రీరంగదేవరాయని ఆస్థాన
కవులు. ఇందు, బైవా రిరువురురాజకీ యోన్నత పద

అటువయి, అర్వదేశమును అన్నకు మారుగ నేలు చున్న వేం
కటపతి దేవరాయలకు, గద్దె నొసంగిరి ఊరి పెద్దః ల
న్నిట సక లాంధ్ర రాజ్య రమ నేలుటకుం దగువాడ వీవ, దోః
పటుతర శక్తి నేల మిక; బార్ధివశేఖర! యంచు బల్కుచున్.

ఎన్నియొ విష్ణవాలు తల యెత్తె నితండు తెలుంగు గద్దె జే
కొన్న యనంతరమ్ము; తనకుం గల ఆప్త జనంబుః లీ ధరా
భ్యన్నతి కింక, అంత్య దివ సోదయముల్ చనుదెంచె నేమొ;లే
కున్న, ఇదేమి యంచు, భయ గుంభిత మానసులెచలింపగ

సంద్యాల పురి నేలు నట్టి కృష్ణమరాజా
విభుడైన వెలిగొండ వేంకటాద్రి
దక్షిణార్కాటులో దనరు పాలెము కోట
కథిపతి యాతిరా జితని ప్రజలు

ఉత్త రార్కాటునం దొప్పు మురానులు
మన్నెము ల్లాచెడి మనుజ పతులు
చెన్నూరు పురికి వజీరు వేంకటరాజా
లింగమ్మ వెల్లూరి రేడు ఘనుడు

మధుర తంజావూరి జింజి మనుజ పతులు
మున్నుగా గల సామంత భూవు లెల్ల
తిరుగ బడినారు తమ ధరిత్రీశు హక్కు
తుడిచి పెటంగ పెద్ద సందధుల నాడు.

ఇట్టి పరిస్థితుల్ పొటమరించిన గూడ చలింప కుండ, చీ
కొట్టి అడంచివైచె దనకుం గల శాత్రువకోటి నాంధ్ర సా
మ్రాట్టల కృష్ణరాయలకు రామ మహీపతికి సమాను డీ
దిట్ట యటంచు నలైన లదే పనిగా దను బ్రస్తుతింపగన్.

పిమ్మట, గోలకొండ పృథివీపతి మౌళియు గూడ ఆంధ్రరా
జ్యమ్మున కెత్తివచ్చె; అది ఆరసి ఆంధ్ర మహేంద్ర మౌళి శీ
ఘ్రమ్ముగ శత్రు దాకి సమరాన బరాజతు జేసె; స్వీయ స-
ర్వమ్మును ఆజిలో విడిచి వైరి, హుటా హుటి పారి పోవగన్

ఆవిధి, గోలకొండ వసుధాధిపు నొంచియు దాళికొట యు
ద్ధావనరంబునక రిపుని మాస్త గతంబుయి చీలియున్న ఆం
ధ్రావని భాగముల్ తిరిగి ఆంధ్ర ధరిత్రికి జేర్చె; తొంటి సు
శ్రీ విభవాలు వెండియును జీబుకొనంగ తెలుంగు భూములన్.

ఏమాత్రంబొకొరంతగా, సకల వ్యావృ త్తాంధ్రసామ్రాజ్యపుక.
భూముల్ వెండియు గెల్చి ఏలిన మహా భూపాలు డీ రాయ; తె
న్నో మై ల్లావల నున్న యూరపు ధ రానూన ప్రజా హృ ద్భవ
రామ శ్రీలకు గూడ బ్రాకినవి; ఈ రాజేంద్రు కీర్తి ప్రభల్.

అంతము లేని కీర్తి గలట్టి మహీపతి రాజకీయ భా
స్వంతుల లోన అక్క; రటువంటి మహామహుడే; తెలుంగుభూ
కాంతుని వీని ఊహల వికాసము లోవల దెల్ల బోయి భా

అంతటి తెల్వి తేటలు గలట్టి మహిపతిమాళి ఈత, డ
శ్రాంతభూజా బలంబు మొలు చంద్రగిరికి బెరుగొండ వెల్లురిన్
స్వాంత ప్రభుత్వ కేంద్ర సగ రాభరణంబులుగా బొనర్చి ఆ
శాంత మహాంధ్ర రాజ్యరమ నంతయు నేలె; లన ద్యశస్వియై.

చక్రవర్తికి గురుస్వామి తాతాచారి
గ్రధనమ్ము లొకవంక కసిమసంగ
అతి నిరం కుశుడైన చతురుడు రామలిం
గని ఘంట మొకట గర్జనలు నలుప
మంత్రాంగ విదుడైన మట్ల అనంతుని
లేఖని ఒకవంక శాఖ లీన
అతుల పాండిత్య సంగతుడు అప్పయదీక్షి
తుని వ్రాత లొకట చిందులను ద్రొక్క

ఎంద రెందరొ ఇంకను ఇతర బుధులు
కవులు స్వేచ్ఛా విహార శంఖంబు లూద
తెనుగు దర్బారు నవ నవ్య దీప్తి దొనకె
వీని స్వామిక తపనీయ వేళ లందు.

పదపడి, గండికోట నరపాలుడు కృష్ణమరాజు కొల్లు నా
స్పదముగ జేసి అత్మ నవభావ తరంగిత భారతీ లన
న నరసింహ జూముల బచారు లొనర్చి అనంత కీర్తి సం

అంతియే కాదు, నాటి భాగ్యం బ దేమొ
వేద వేదాంగ బహు వా గ్వివాద సభల
బాలు గొనుచుండె అనిమిష భావ లోన
ఎంత పండితుడో! మహీ కాంతు డితడు.

వేంకటాంబ, రాఘవాంబ, పెద ఓబాంబ, పిన ఓబాంబ,
కృష్ణాంబ, కొండాంబిక: ఈ ఆరుగురు శ్రీ మ ద్రా
జాధి రాజ, రాజవర మేశ్వర, శ్రీ వీరప్రతాప, వీరవేంక
టవతిదేవరాయలకు ధర్మపత్నులు.

అయినను, రాజరాజునకు ఆంధ్రుల దుర్దశ జేసి సంతా ను
తయు నుదయింప దాయె, వసుధా పరిపాలన భార మూపయిం
బయికొని నిర్వహించుటకు; ప్రాజ్య త్రిలింగ ప్రభుత్వలక్ష్మీ ప్ర
శ్రియమును సన్నగిల్లె నన జాలును బో; ఇక, తెన్న గడ్డపె.

అది యొక గొప్ప లోటుగ, ధరాధిప చంద్రుని పెద్ద భార్య నె
మ్మది కగుపించె; ఆ సమయమంద ఒకా నొక విప్రకాంత నె
మ్మదిగ త దాపురాలు గల మందర భూమికి వచ్చి: నచ్చెలీ!
హృదయపు బెంగ నింక త్యజియింపుము; నీకొకమాట, జెప్పెదన్.

సంతా కోసమ్ము బెంగ లేశమ్ము గూడ
వలదు; నెల తప్పినది నాకు ప్రస్తుతమ్ము
శిశువు జన్మింపగనె నీదు చేతి కిత్తు
కనుక నటియింపు మీ విక గర్వవతిగ.

అనిన విని, పెంకటాంబిక అంతు లేని
హర్ష నక్షత్ర వీధి విహార మొనరిసి
నెచ్చెలిం జూచి: ఇది నేను నీవు దక్క-
ఇతరు లెరుగని రీతి జరింపు; మమ్మ!

అని, తన బ్రాహ్మణీ నభిని అల్లన బైటకు సాగ నంపి గ
ర్భిణిగ దదాది దాను పచరింపగ దక్కొనె; అంత, భూసు రాం
గనయును మాసపూర్తి అవగానె సుతుం గని రాణి కంద జే
సెనతి రహస్య భంగి; హరుసించి కురంగటి భామ, లా పయిన్.

మా దొరసాని చక్కని కుమారుని గన్నది, యావరాజ్య సం
పాదక భాగ ధేయములు పట్టిన వానిని నేటి ప్రాద్దు; భా
త్రీధర మాళి కీ శుభ పరీమళ వార్తనెరుంగ జెప్పి ఆ
మోదము సేయరే? యనుచువుచ్చిరినొకరులక; ద్వదాత్మవై

యావన మేగ, పశ్చిమ వయస్సున నున్న పడంతి, సంతతి
శ్రీ విభవమ్ము గాంచె నని చెప్పిన నమ్మగ రాదు; సమ్మకం
బోవగ రాదు దైవిక విభుత్వము నెంచిన; యంచు నెన్నియో
భావము లుద్గమించినవి పట్టణ వాసుల; కంత టంతటన్.

ఇంతయు, నాత్మలో నెరిగియే; జనపాలుడు, భార్యమీది కొం
డంతటి ప్రేమ నేమనక ఆత్మజు జన్మ ది నోత్స వమ్ము ల
ల్లంతన, రాజ్య మంతట నెలర్పగ గట్టదులం బొనర్చి దు

అంత, వానిని జిక్కరాజులుగ జేసి
 ఈడు దొరబడగానె, రచించె వడుగు
 పెండ్లి మున్నగు వే దోక్త విధుల నతని;
 కాత్మ వల్లభ నలరించు కడక; నతడు

ఇంత రచించియున్, వసుమతీశ్వరు, డా యువరాజు నొక్కడు
 గ్లాంతర సీమకుం బనిచి గౌరవ బంధితు జేసె; వాని వి
 క్రాంతి స్వకీయ విక్రమ సురక్షిత భూ విభవాల, కెట్టి ని
 స్కాంతియు సంభవింపని ని కామ వర్తి పథ ప్రరోచులన్.

కాలము కొంతమట్టుకు బొకాలిన ద; ట్లటుపైన, మేదిని
 పాలక మాళి మంచమునుబట్టి రుజా గతుడై; తెలుంగు వి
 ద్యాలతకుం, దెలుంగు కవి తారమకుం, దెలుగుంబ్రభుత్వను
 శ్రీలకు, ఇంక, “ఏ యెడరు చేసమనో” యని పృథ్వి జంకగన్.

ఇక, జీవించుట తోచ దీ రుజ సమీక్షింపన్; మహి పాలనా
 త్మక భారం, బిపుడే మ రొక్కచి భుజా దండంబునన్ బెట్టినన్
 సుక; మంచుం దన్న సోదరీ సుతుని, దత్తుం, జిక్కరాయప్రభున్
 వికస న్నమ్ర ప్రవర్తనుం, బిలువనంపెన్ దత్ క్షణం; బొక్కనిన్.

మామ కృపామయు బగు నిమంత్రణమున్ శిరసావహించి త
 ధామము జేర రా, సతడు, దక్షిణ హస్తము నెత్తి: రాజ ము
 ద్రా మహితంపు టుంగరము, దారక! ఇయ్యది; దీని దాల్చి ఈ

పలికెనో లేదో రా జటు, గుభాలున, వాని మనస్సు నిల్వనన్
గలగె; శరీరమంతటను గంపము పైకొనగా దొడంగె; మా
టల దడ బాటు పుట్టె; కెరటాలుగ నశ్రుల వెల్లి పొంగుచుం
జల జల బారె, గంటి తెరచాటున; దోచెను, స్వేదబిందువుల్.

దానికె, నెమ్మనంబుల నితాంత పు టచ్చెరు వొందు చున్న సే
నానులు మత్రు లాది గల నాయకు లెల్ల మరింతగా వితా
కూనగ; ఒక్క పెట్టున, బ్రభూత్తము పాదము లాని వా, డదే
ధ్యానముగా, ధరిత్రి వల దంచును ఏ డ్చె; ముఖముజూచుచున్.

అటు, తన కాళ్లపై బడి నిరంతర దుఃఖపు టశ్రు బిందువుల్
బాట బాట కార నేడ్చెనుప్రభున్ బయికిన్ గొని లేవదీయ, జెం
గటి దొరలన్ బురిం గొలిపి; క్రమ్మర, ఆంధ్ర మహేంద్ర మాళిదృ
క్తటముల దృక్కులం జొనిపి దక్షిణ హస్తము నెత్తె; మెల్లగన్.

రాచరికమ్మ గొన్న, దన లావును ఎట్టి విపచ్చ లాటువుల్
కాచితలిర్చి ఏచి అరి కట్టునో యన్న భ యమ్ము చేత సం
కోచము జెందు చుండ, గయి కొ మ్మని దగ్గరి వార లెల్ల బ్రే
శేచిరి: దాన, ముద్రిక ధ రించెను రా ట్పుతు; డెట్ట కేలకున్

నా తరువాత, ఈ పరగ కాలకు వీనినె మీర లందున్ద
నేతగ భక్తులై పరిగ గింపుచు బట్టము గట్టు; డంచు, ఆ
ఖ్యాతము సేసి తెన్నుడుకారపు పంటయు, తెన్న స్వేచ్ఛయున్

అంత, శ్రీ రంగరాయ నా మాంతరమున
బరగు చిక్కరాయలను సంపన్నహంధ్ర
సర్వ సామ్రాజ్య భూమికి సార్వభౌము
జేసి; రచ్చటి పెద్ద వజీర్లు కలసి.

దానికి, కొంత మంది బహుధా హరుసించిరి; కొంద, కీర్త్యలం
బూనిరి; ఇంక, కాల మెటు పోయి ఎటుల్ చనుదెంచునో అటం
చా నవ చక్రవర్తి తన యాస్తుల జేరువ నుంచి, దుర్గసి
మానము చూట గొట్టె అనుమానము కల్గిన వారి, నందరికీ.

అగ్ని కాద్యము తోడగు నట్టు, లవుడు
మనుమనికి భూమి రావలె ననుచు బెనగు
జగ్గరాయని కుటిలపు జతన ములకు
బలము చూపించె; ఆ వైర భావ చేష్ట.

కోట వెలువడి నట్టి ఆ కుటిల దండ
నాయకుల గుంపు సర్వము, నాటి నుండి
జగ్గరాయని తరుపున సార్వభౌము
కూల ద్రోయం బ్రతిష్ఠ గైకొనిరి; బలసి.

వాలు మగంటిమిం గలుగు పార్థివ చంద్రుడు మేనమామ, ఈ
పాలన భార మంతయును, వద్దను చున్నను పట్టు పట్టి తా
నేలాకొ నాశిరమ్ము పయి నెట్టుట? అ ట్లొనరింప కున్న, కాం
తాళ మెసంగ కుండును గదా ఇపు; డీ పలుగాకి మూకున్.

అని, ధరణీశ్వరుండు హృద యాకలనమ్మున బ్రౌద్దు మాపులుం
దొణికిన లాడు చుండ; అట, దుర్నయు లాతని ఆధిపత్యమున్
జెనకి తలంగ జేయు కను జీకటిలో నెదురీదు చుండి ర
ల్లన; గుటిలంపు టూహల వలంతి స్రవంతి బెనంగు లాడుచున్.

అంతకు మున్ను కప్పముల నన్నిటి మానిన వార తెల్ల; అ
ర్పింతుము, మీకు రా దగిన విప్పుడ పూర్తిగ; ఆజ్ఞ యైన, ద
ర్పింతుము; పూర్వ వైరముల నేచురి ముమ్మ ననుగ్రహింప, నా
శింతుము; విన్నవింతుము విశేషములం; దమకొల్పుముంగటన్

అని; ఒక అర్జీ పత్రము

అనిపిరి రారాజు కడకు; అది, కని రేమన్

మనమున నిజ మని నమ్ముచు

అనుమతి బంపించె; గోట కరుదెంచంగన్.

అదె నృపు బట్టగా సమయ మంచు జొరం బడినారు లోన, నె
మ్మదిగ న్నెన్నులై పొలికి మార్పుచు గావలి వాండ్రవారు; అ
య్యది గమనించి ద్వారముల నన్నిటి వెంటనె మూశు, ఆజ్ఞలం
పె ధవుడు; కాని, లాభమగుపించదు; కాలము మించిపోవుటన్.

కొంత కొరంతగా, తమకు కోట సమస్తము చిక్కె; అంత నీ
వింతట: దుర్గమున్ విడిచి యేగుము బైటకు; ఏగుదేని, ప్రా
ణాంతక మైన ఆపదకు అగ్గము కాకయె ఉండవచ్చు జీ

వాంతుము. వేమికాసుత హితాపులముంగట హాయిగా; నృపా!

అని, అల దుండగీంద్రు కబురంపిరి; అయ్యది చూచి రేడు, చే
యున దెదియుం గనంబడమి, ఉత్తలపాటున గోట నీడి పో
యెను న సతీసుతంబుగ; అదేమొ! ఒకండును గూడ, రేనికీ
వెనుకటి మాదిరిన్ వినతి పెట్టడు నా; డటు పోవు చుండగన్.

ఆ గతి సర్వమున్ విడిచి ఆవలకుం జనుచుండ, చుట్టునున్
మూగి అరెన్టు చేసి కొని పోయిరి వానిని, వారు బంది ఖా
నా గదికీ సతీసుత జనంబుగ; బట్టము గట్టి రా పయిన్
మ్రూగిన వేడ్క తొంటి యునరాజున; కెంతటి ఘోరకృత్యమో!

అందరు కూడి ఏకమయి ఆవిధి నాతని క్రిండు మీదు సే
యం; దుద కొక్క సైనిక దళాగ్రణి మాత్రము విప్ల వాన పా
లందక; రాజభక్తుడయి అప్పటి ఆ దురవస్థ నుండి రా
జ్యేంద్రిర గ్రమ్మరించి ఎసగింప, బ్రతిజ్ఞ వహించె; గట్టిగన్.

ఏచమ నాయకుం డను, అహీన పరాక్రమ శాలి ఆత; డా
సీచుల నుండి తొంటి ధరణీ పతి వెల్వడ జేయుటే, ప్రధా
నోచిత కార్య మం, చరసి ఊరక ఎత్తుల పైన ఎత్తులన్
నెచుచు నుండె: కాని, నెరపన్ గను పింప దుపాయ; మెద్దియున్

ఎత్తుపె యెత్తులన్ వైచి ఇపుడు రేని
పైదు బొపుట కూహించు కడక కంటె
అతని పుత్రులలో నెవ్వ నైన ఒకని

అని ఆలోచన సేసి; బంధన గృహం బం దున్న, శ్రీరంగరా
యని పుట్టంబులు బాగుచేయు రజక వ్యాపారు రప్పించి: భూ
పునకీ లేఖను జూపి, త త్సుతుని తెంపుం బెంపు గావించి, తో
డ్కొనిర మొక్కని; మంచికానుకలునీకున్ముట్ట చెప్పించెదన్.

కొని వచ్చు నప్పు డెవ్వరు
కను గొనని రహః ప్రతోళికల గను మని లే
ఖను ఇడి పంపిన, చిత్తం
బని వాడును కులుకులురల, నావల కేగెన్.

ఊరక లేడు నాడు మొద లొక్క నిమేషము కూడ వాడు, రా
ద్దారకు నప్పగించెడు ప్రధానపు పెత్తుల గాక; ఒక్క నా
డా రజకుండు, మంచి సమయంబును జూచి తదు త్తరమ్ము శ్రీ
వారికి చేతికిచ్చి ఫలవంత మొనర్చెను కార్య; మంతయున్.

ఆవిధి చాకలి తెచ్చిన
భూవిభు సుతునూది ప్రభువు తన పూనికకుం
జేవ ఘటిల్లె న టంచును
భావ స్వాతంత్ర్య నొకపై విహించెన్.

రాయనిపుత్రు డొక్కడు చేరందలకించి చటుక్కునన్బరా
రాయె; నికల్ బ్రతీపవసుధాధిపుపన్నగడల్ ఫలించు; గ
ట్టా! యని జగ్గరా జటమటంబడి బిట్టు అలందురెన్, మనః
స్థాయిదలంగి; రాజును, బదంపడి మార్చెమరొక్కచోటికిన్.

మారిచి, ముందు కంటె అతి మాత్రము జైలున గట్టుదిట్టమున
గూరిచె ఊరబోక; అవి కూకటి వ్రేళ్ళను పెల్లగిల్లు న
ట్లారయు చుండె ఏచమ దళాధిపు; డేవిధి నైన, ఆంధ్ర ల
క్ష్మీ రమణీ ధ్వజమ్ము బయికెత్త దలంచిన వాడుగావునన్.

తనకు, విశ్వాస పాత్రులు తన దివాణ

పుం జవానుల గొందరి బోగు చేసి

“రాజు చెర బాప వలయు ఏలాగు నైన

మీర” లని, వారి నాత డేతేర బనిచె.

పనిచిన వెంటనే చనిరి వారును, ఏ యెడ రాజు రాజు జై
లున బడి యుండెనో అటకు, లోగడనే అల జాడ లన్నియుం
గనుగొని; అంత, జైలు నధికారి గృహంబున భృత్య వర్తనన్
దినములు బుచ్చుచున్, సమయదీక్ష మెలగుచునుండి; రందరున్.

అంత, దమ కను వగు సమయమ్ము జూచి

బ్రహ్మ కేనియు తెలియనిభంగివారు

కంద కమ్మును ద్రవ్విరి ఖైదు గదికి

సూటిగా అంచనా వైచి, జాడిగి జాణిగి.

దాని వెంబడి, రే డున్న తావు జేరి

భక్తి జూగిలి మ్రొక్కి: దేవా! త్వదీయ

శ్రేయముల్ గోరు ఏచమ నాయకుని జ

వానులము; వచ్చితిమి దొరపనుపు జేసి.

వచ్చిన వారి నెల్ల, దెలి వాలిక కన్నుల పార జూచి; స్వీ
యొచ్చత గోరు, ఏచముని ఉత్కట దీక్షను నచ్చి; దైవమున్
మెచ్చి; “ఉవప్లవం బిక, శమించెగదా” అని, నిమ్మళించి; పై
పెచ్చుగ పొంగి పొల్లెడు, నవీన మన స్మృతి దోగె రా; జటా.

ఒక సామాన్యపు నౌకరుల్ పరుల సాయుజ్యం బొకింతేని గో
రకయే, సర్వము నిర్వహించితిరి మీరల్; ప్రాభ వోద్యోతిత
ప్రకటశ్రీ గల, మమ్ము బోంట్లకె దురా పంబై న కార్యమ్ము; సా
ర్థక జీవుగద! మిమ్మువంటి పనివాండ్రంగొన్న భూమిశ్వరుల్

అని, హరుసంపు మాటల విహార మెలర్చెడు రంగరాయనిం
గని: యిక, దాము మా వెనుక కాల్పడ రం;డిది, మాప్రభుండుపం
చిన పను; పాలసింపకుడు; శీఘ్రమ లెం; డిటుపై న, గాలయా
పన మయినం బ్రమాదము;నృపా!యని వాగలుతోందరించినన్.

ఇప్పుడే, మిమ్ము గూడ రప్పింతు; సంత
పరకు, నియ్యెడ మెలగుడు భద్రముగ; న
టంచు, దన యాలు బిడ్డల ననునయించి
తెనుగు బిడ్డడు తెగి బయల్దేరి వెడలె.

అట్లు సురంగ మార్గ గతుడై చనుచుండ, జివాన్ల చూడ్కి వా
ల్టొట్లకు జిక్కిపోయి, వసుధాపతి, ముందటి కంటె నెన్నియో
తె ట్లధికంపు బాధల గురిం బడిపోయె; అదృష్ట రేఖ చీ
కట్ల మలంగు న; పైవరు గల్గిన నేమి? అగమ్య మంతయున్.

ఆ విషయము లేకలు బయ ల్పరచన్ విని: ఇంక, గించి దు
చ్చావచ సర్వ నాశనము జల్పక వీని నుపేక్ష చేసినన్
భావి నుపద్రవము ప్రభ వం బయినన్ అవ వచ్చు నస్త్రు పా
ల్యావని; కంచు, జగ్గవసు ధాధిపు డాత్మ దలంచె; ఉగ్రుడై.

తలచిన తత్క్షణంబ, నవ ధాత్రిపు బేరిట నాజ్ఞలంపె: ఉ
త్తలముగ, వాని వాని సహధర్మిణి, వాని కుహారికాకుమా
రుల, నలుసంత యైన, బుయిలోడక పట్టి సమాప్తి సేయగా
వలసిన దంచు, జైలుదళ వాయికి; ఎట్టి కసాయియో కదా!

అనిపెనో లేదో ఆనలటు; లా క్షణమే, నరికించి వైచె జై
లున గల నాయ కాగ్రణి, అలోమని ఏడ్చెడు చంటిపిల్ల లం
గనల యుతంబుగా దెలుగు కాంతు, నొకింతయుజాలితేక; మో
కున బగియించి గొర్రెలను గోసెడు పచ్చి కసాయి కై వడిన్.

ఇకవయి, హాయిగా మనసు డీ యధిరాజ్యము నేలవచ్చు శ
త్రుకులము మాసె గాన, అకుతోభయ మానసుడై అటన్నన
మ్మిక నత డుండగా; బయటమేటి . పుకారుజనించె: దుంపత్రెం
దక విడ డింక, ఏచమ నృపాగ్రణి యంచు; మరింత కుందగన్

అట్లు వదంతి పుట్టె; నిటులప్పుడ, ఆతని నుండి ఉన్న దు
న్నట్లుగ వచ్చె వార్తయు: ధరాధిపు, వానికుటుంబమున్, జెరం
జిట్టి వధింప జేసితి; విసీ! ఒకయింతయు బాపభీతి లే
కట్లు; నరుండవో, దయ పొకాలిన దైత్యుడవో, మహీశ్వరా!

శ్చ మహీశ్వరుం; డతని సంతతి చచ్చె; దతీయ పత్నియుం
 చ్చెను నీకతంబున, విశాంపతి! ఇంక, ననుం, మదీయ బా
 హుచ్ఛయుడైన; రేని నుతు నుక్కడగింపుము; తెన్గు రాజ్య సం
 ద్ధయ మెల్ల, ఏలుకొన వచ్చును హాయిగ; సర్వదిక్కులన్
 ల్లుడు నీకు, నాకొ హితు, డా చనిపోయిన రాజరాజు; భూ
 ల్లభ! ఇందు, నీకు గల బాధ్యతయే గణుతింప గొప్ప దీ
 ల్లవు కాని, ఆతని మ హోన్నతి నిల్పగ; అట్టి నీవ, ఈ
 ల్లరి నెల్ల నాయకుడనై నడిపించెడు; డెంద మొప్పెనో!

క్రితికి నన్నాళ్లు బ్రతుక వీసెన; అట్టి
 ఈ తుది వయస్సు నం, దిట్టి ఆత తాయి
 మల దెగబడె; దెద నిహ పర మనీష
 లదో లేదో ప్రభూ! నీకు; తెలియ; దకట!

టు బరికించినన్, బరిగణింపగ జాలని ద్రోహి వైతి, వేం
 టపతి సార్వభౌమునకు క్షాన్తలికి; క్షమియింప జెల్ల దిం
 ట నిను; వృద్ధరాజ! సరదాపడి యుద్ధమె సేసెదో; మహిం
 టుకున ఒప్పగించి జనసంతతి గాచెదో, తెల్పు; మేర్పడన్.

గడ మొనర్చి ఏచముని చంపుటయో, కికురించి స్వీయ ప
 గు నొనరించుటో, ఎదియొ, సాగియె, యుండెడి దింతవట్టు గ
 గ నిటువైపునిల్చి పురడించిన ఆదొర లిప్పు డన్య ప

కడు విషమించె ఈ చివరి కాలము; నే డెది నేయ బోయినన్
జెడుగులె తారసిల్లెడు; వజీరుల జూచిన, వారలెల్ల ఒ

త్తిడి కలిగించి పోయి రట్టు; దేశము నూడ అరాజకంపు టా
గడములదోగె; అంతయును కష్టము; కన్నులు విప్పి చూచినన్.

త్యోరపడి, లేని, వాని గృహ వర్గము, నొంచి వధింప బంచి ము
క్కురు డనిపించు కొంటి; అటు జల్పక ఎప్పటి యట్లు వారలం
దరి జెరయంద యుంచినను భాత్రిపు లెల్లరు ఇందె యుండి యుం
దురు గద; కష్టకాలమున దోచదు పో వెర; వెంత వారికిన్.

వెనుక కేగిన నుయ్యి పుండునకు జనిన
గొయ్యి; అను సామోకు, నేడు గోడి వడితి
ఒకడ నై పోతి, లేకు సాయుజ్య; మరియొ
అన్ని విధముల, బలశాలి అయ్యె తుదకు.

పాయని బాధ్యోగన్ మొనయు వాడు, స్వయమ్ముగ తండ్రి, అప్పుడా
పోయిన నేత; ఆతనికె శుత్రునిపై మొగచాటు తోప; ఏ
దో యొకం యంత తాతనయి యుండిన నా, కిత డన్న ఇంత ఆ
ప్యాయ విష దేల? మిట్టివడి, ఆరని సావము జోక చేసితిన్.

నలుగురిలోన, క్రిందు పడినాడ నృపాలుని త త్సమస్తమున్
గలన్ చెకన్ విధించి మొనకట్టి తుదన్ పొలయించి నేడు భూ
తమున; ఇంక, ఈ తనువు పారిన పిమ్మట దైవ మెట్టి శి

ఎవ్వరో యొక, రిల మొగరించి ఏలు
 కొనిన ఏలుకో నీక; ఈ గొడవ లెల్ల,
 పెనిచి అంతటి సార్య భామునకు మామ
 నయ్యు; ఆఖర కపకీర్తి గగ్గ మైతి.

పరి పరి విధముల నంచురె,
 సరపతి ఇమ్మాడ్కి, వైరి నాయకు డా యు
 త్తర మంప; బిడప, దా ని
 బృరముం గొని ఇట్లు కొంత వడి మోజించె.

కోరినదిత్తు నన్ను వెను కొ మ్మని కోరిన, సమ్మతి డరిం
 జేరునొ; లేక, దర్పనము చేయగ రాని మ హోగ్ర మూర్తియై
 డిరక మా పోయునొ; ఎవో, ఒక డౌ గద రెంట; ఇంక, వ్యా
 పారము చేసి ఇట్లు లొక వార్తను బంపెద; జూచె; దా పయిన్.

అని, జగరాయ లేచమ
 జనపతికిన్ దెలిసె హృదయ సర్వస్వం; బా
 యన, అది కని మది నెంతే
 గినిసి ఇటుల్ జనాబౌసంగె; కిమ్మనకుండె.

లేని పోని దు రాశల నూని నీవు
 గడ్డి తిన్న దె కాక; సి గ్గరి ప్రయత్న
 పూర్వ కంబుగ నన్నును ప్రోత్సహింతు
 సకల సకల సకల సకల సకల సకల

ఇప్పుడు మదీయ రక్షణ రహించెడు ఈ పని కూనయే, మహి
విపుల త్రిలింగ రాజ్య పదవీ గ్రహ గార్హుడు; విని దక్కి ఈ
విపుల మ రొక్కనిన్ బడయ వీలగునా? ఎవ డేమి చెప్పినన్
జేపుదురు గాక: ఏచముడు చేకొన; డింక, మహి - ందు డీతడే.

న్యాయము పంపు నేయదు రవంతయు, ఇట్టి కు తంత్ర బుద్ధిక
న్యాయమ తాని; వృద్ధ నర నాయక! యైన, దెలుంగు విష్ణుర
శ్రీయిది చక్రవర్తి నుతు జేరమి; కేచము డేమి యయ్యె! శే
డా, యిల! రాజ రాడ్లహ శిఖావన కంకణ బద్ధ హస్తుడై.

మొనల నమర్చి ఏచముడు మోహరమున్ బ్రకటింతు నేని, ఆ
తని నెదిరింపగా దగిన తాలిమి లేదు; పరిస్థితుల్ రణం
బున కెర గాక పూర్వమె, ప్రభుత్వపు జోక్యము పితృబుచ్చగా
మనసు తెగింప దా ముసలి మానిసి; కిం, కత డేమి చేయుటో.

పోరిత మాడకే, ఉరక భూమి గడించిరె? ఎన్నడై సపు
ధ్వీరమణుల్; ప్రశాంతి పరివీత వచస్సుల వాడొకింతయున్
దారికి రాడు; యుద్ధ మిక తప్పమియే ఎద దోచు, వాని వా
గ్ధోరణి చూచినన్; ముసలి తొత్తున కింత ప్రలోభ మొందుటో!

అని రణంబున కవహితుడై సమస్త
బలములన్ గూర్చి ఒక శుభ వా సరమున
ఏగె దం డెత్తి వృద్ధ రా జేంద్రు పైకి

అపుడు, రిపుని రాక ఆకలించి వ్రతీపు
డైత్తి వచ్చె యుద్ధ పృథ్వీ; కంత
రెండు మొసల మధ్య మెం డైన జగడమ్ము
రేగి కొంత వరకు సాగ నట్లు.

బవరము జరిగిన కొలదిని
అవితథముగ నన్నహస్త మవ సాగెను శా
త్రవ జాతీయ పతాకా
వ్యవకలి తా దధ్ర బల మ హార్పుల జాడల్.

ఏచమ నాయకుం డది గ్రహించి మరింతగ నెంబడింప, ఆ
శేచిత నత్తుడై తుదకరీంద్రుడు పొంచి పరారి యయ్యె కా
ర్యాచితి లెక్క సేయక; మ హాంధ్ర మహీతల రాజ్యలక్ష్మి, వ్యా
కోచ విలోకన ప్రభలు గొం డొక సేపు నిగిడ్చె; రేనిపై.

ఉపనత మైన ఆత్మ విజ యోత్సవమున్ బ్రకటించు మంగళా
లపకపు వాద్యముల్, పలు తెరంగుల మేల్కొలుపుల్ పరీంపగా
నృపతి మనస్వితా వ్రబల నిద్రను మేల్కొని, శోచి రుజ్జ్వల
న్నపిత విలోకనంబుల దిశల్ గనియె; ముద విశ్ల ధాత్తుడై.

కటకట లాడియైన, దుద కాంధ్ర ప్రభుత్వ కిరీట లక్ష్మి వొ
ల్లిటి నృపు వంగడాన బరరింపగ జాలితి; నాకవాసి వేం
కటపతి దేవరాయల కఖండ మనఃస్థిమితమ్ము గూర్చితిన్

విజయమున, వానము కడఁ పలికినఁ: పుణ్యముల్;

తన తలపెట్టి నట్టిది యథా విధిగా నెరవేరగా, అతం
 డనుపమ హర్ష వా ర్నిధి దయా రయి నిల్చిన మాన సైకనా
 కను గొని; తన్ను యోపచిత గంధ నహ క్షణ దూర్ఘి వీధులం
 దున, విహరించె న; ట్లల వ్రదోష హి మాంశు హస న్మరీచులన్.

అవు డొక మంచి రోజున, మహా మహు డా దళవాయి, సర్వ భూ
 నృపతుల ముంగటన్, డెలుగు నేలకు ఆ కడగొట్టు బిడ్డనిన్
 నృపతి నొనర్చి; ఆంధ్ర మహా నీయుల, కంటియ కాదు, సత్పథ
 స్నపితుల కెల్ల, పూజ్యుడయి నా; డశదేమి తనం బొనర్చెనో!

అతడు, తెలుంగు రాజ్య రమ సంతయు నేలిన రంగరాయ భూ
 పతి; తన దేశమందు దమ వర్తకమున్ సడిపించు కొంట కా
 నతి కయి వచ్చి వేడు కొని నట్టి బ్రిటిష్ ప్రజ, కాదరించి న
 మ్మతి నిడినట్టి ప్ర ప్రథమ మానవ ముఖ్యుడు; భార తావనిన్.

శాంతి సమరము

ఇది శతావధానులు సత్యదుర్గేశ్వర కవులచే రచింపబడినది; రాజకీయ మగు ఏకాంకిక — నాటిక. ఇట్టిది మన ఆంధ్రభాషలో లేదనియే చెప్ప వచ్చును. ఆంధ్రవాణి పత్రికలో ఇది ఇంతకుపూర్వము వెలువడినదే. ఇప్పుడు పుస్తకాకృతి ప్రకటితమైనది. ఎంతసేపూ ప్రేమికాప్రేమికుల కట్టుకధలతో వినుగెత్తియున్న ఆంధ్రహృదయములకు ఇదినవ్యతనూ, దేశ భక్తిని, దేశసేవనూ పురికొల్పుటకు సమర్థమైయున్నది.

భారతి-1940-నవంబరు

రత్నేశ్వర ప్రసాదనము

ఇయ్యది శ్రీగురురామకవి సంస్కృతమున రచించిన నాటకమునకు శ్రీసత్యదుర్గేశ్వర కవుల ఆంధ్రీకరణము. శ్రీసత్యదుర్గేశ్వర కవుల తన మాయు మాతృకపాంకము చెదరకుండ గావింపబడినది. సిద్ధహస్తలు మరి యొక్కట్లు గావించురా?

జిలింగ-11-ఫిబ్రవరి-1946

ప్రణయ స్వైరిణి—

లో చంద్రగుప్తమూర్యుని వివాహమాడిన హేలీన ఎల్లు తన ఊహ ప్రపంతితో స్వైరాభిలాష నౌకాసాయం విహారముల నోలలడుటకు అను వైన నుచువలూర మేర్పరచుకొన్నదో శ్రీసత్యదుర్గేశ్వరకవులు ప్రాచీన భాషామయజాబంధములకు బాసులుగాక స్వేచ్ఛగా తమకవితాధారసాగించారు.

సంపాదకీయ విమర్శ.

భావలహరి

రచయితలు, సత్యదుర్గేశ్వరకవులు. ఇది ఖండకావ్యము. అయినా రచన నవీన పంథానే నడచింది “ప్రబోధము” లోని ఈక్రింది కుద్వాలు పోషించిన భారత ప్రతిభను చక్కగా చాటుతున్నాయి... .. “ఈనాటి అమెరికా భూమియైన నిలవజాలునె నాటి వెన్నెల దిశాల?”

“కవీ” అని సంబోధిస్తూ రచించిన శాళిదాను మృతిలో ప్రపంచ శ్రీభ్యాతిగన్న నాటకకర్త దన జీవితాన్ని రచించుకొలేదేమో! అనే విచారాన్ని వెలిబుచ్చిన కవికుమారుని “సుంతయైనను మానూని నూరులట్లు అత్రుకధప్రాయవైశికదా” అన్న పలుకులు చదివి అతని కవితాప్రవాహ మందు విచారించు శుభసమయములందు కన్నీరు కార్చని వారెవరు? “ఓమ పితాచిని” పొమ్మని అదలించే కవికుమారుని పితృత్వము “కవినిరంకుశం” అన్న లోలోక్తిని నిరూపించుకొన్నది. “పెండ్లి కొడుకు” “అత్తింటికొడుకు” మొదలయిన సాంఘిక రాజకీయ సమస్యలు—“జగపతిభిక్షమా!” మొదలగు ఊత్రనీరుల చరిత్రలు చదువరుల రక్తనాళాలలో మరుగు పడిన శౌర్యా గ్నిని రగులు కొల్పుతాయి.

శ్రీ హరి కృష్ణ

శ్రమ జీవి

రాజమండ్రి

రమా జేవి

ఇది సుప్రసిద్ధులగు శతావధానులు సత్యదుర్గేశ్వర కవులు రచించిన అయిదంకముల నాటకము. కథాసందర్భమున భారత దేశాభిమానము శ్రీ విద్యావిషయములను గూర్చిన ఉద్బోధనలు కలవు. కవిత, కథాగమ నము రసవంతములుగా ఉన్నవి.

నాటకరంగ ప్రదర్శన

అనా
శ్రీ
నాటి

పంచ

శ్రీ

అట్లు

నానా

తన

అన్న

జలు

దలన

రాశి

వింధి

శ్రీ

నానా

శ్రీ

తిక్క

కా